

პრსენალი

სამხედრო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 3 ლარი

„დიდგორი“
ჭარბის
მართვას
სწავლობს

1425
2014

ეისკლუზივი:
გენერალ
სულაველიძის
ლაზერული
ვისიოლეთი

რან საფრთხეები
ელის სოფის
ოლიგოპიდას

სარჩევი

8

4 კალეიდოსკოპი

სამხედრო სინახლეები

8 სახიფათო თაგაშები

რა საფრთხეები ელის სურსის ოლიგოპიადა

11 სამხედრო ბალანსი

ერევანი რუსული „ნიკანდირაბით“
ბაჟოსას მისწვდება

12 არგია

ამხირობა თუ არა
კონტრაქტორებს არგიაში?

14 ქართული შიპირაღება

„დიდგორი“ ჯარების
მართვას ხნავლობს

16 უცხოები ფაქტები

რუსული სპეცდანიყოფები
აგვისტოს ომში

19 სპეცსამსახურები

დემოკრატიული კონტროლი
საქართველოს სპეცსამსახურებზე

24 ექსკლუზივი

ამერიკა სულაველიძის ლაგერული
პისტოლეტი საბჭოთა კოსმონავიგაციისთვის

27 აშკარა-დაუჯერებელი

3 მლრდ დოლარის
ღირებულების ბომბდაგეხი

28 რეგიონი

ფაქტები, მოვლენები, შემთხვევები...

32 ქართველები ავღანეთში

ქართველი არტილერიისტი
ინსტრუქტორების მისია პალაუბადში

36 სტეი 2014

ოლიგოპიდის
საზღვარ გასტიონი

39 ინოვაციური ტექნოლოგიები

შეაჯიყვანილი საბურავები

44 საბრძოლო მანქანები

„მეანიკური ჯორები“

39

52

76

რედაქციისგან

სპეცდანაყოფები 48

უშიშარნი ზღვასა
და ხმელეთზე

ფლოტი 52

შაჰიზღვისპირა ძველების
სახმადრო-საზღვაო მიმოსილვა

ავიაცია 56

„ფრინავი ჩარბობი“

საფორტო ნაგებობები 60

დარიალის ციხე

100 ლიდი მხედართმთავარი 64

ბრადი ჰელმუთ ფონ მულტაჰ

მეომრები 66

500 ფაქტი მეომრების ისტორიიდან

სხალი წერტილი 70

ჰილმენდი

კოსმოსი 72

როგორ აზნადავან
ქოსმონავთებს

ტრადიცია 74

იმპერიის უაზნაკვალი
სამურაჰი

იარალი კინოები 76

რას ისვრია
„მეხუთე ელემენტები“

კროსვორდი 80

არსენალვორდი

ქალი ფორაჰი 81

ფორტმანწყობისთვის

იარალის ბალერაჰი 82

პისტოლმთები...
ბასართობად

უკრაინაში მიმდინარე რთული პოლიტიკური პროცესები როგორ დამთავრდება, საქართველოსთვის სულერთი ნამდვილად არ არის. უკრაინელთა უმრავლესობას აღარ სურს მოსკოვის გავლენის სფეროში დაბრუნება და იმედით გაჰყურებს დასავლეთს, რომლის უმოქმედობა უკვე აღარავის აკვირვებს, რადგან 2008 წელს საქართველო-მაიციგემა, თუ რას ნიშნავს დასავლეთის სიტყვიერი შეშფოთება-აღშფოთებანი. იმედია, მეგობარი უკრაინა მშვიდობიანად გადალახავს ამ მძიმე დღეებს და შეინარჩუნებს ქვეყნის ტერიტორიულ ერთობლიობას.

მთავარი რედაქტორი ირაკლი ალადაშვილი

პასუხისმგებელი რედაქტორი თემურ ჩაჩანიძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა დათო მოსიაშვილი

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, იოსებძის ქ. N49

სარედაქციო განყოფილება:
თელ: (+995 32) 237-78-07
(+995 32) 238-78-70

პალიტრაპედიის სხალი ხაზი:
თელ: (+995 32) 219-60-13
(+995 32) 219-60-53
Email: contact@palitra.ge

ყურადღება!
განმედიწმეთ „არსენალი“ და
მიიღეთ შიგ, თვეში ერთხელ!
თელ: (+995 32) 238-26-74
(+995 32) 238-26-73

რედაქციის დაუკითხავად
მასალების გადაბეჭვდა
აპრკალულია

განაცხადულია დასაბეჭდად
27.01.2014

განმეთ „კვრის პალიტრის“
დაბეჭედა ©

შობის ტრადიცია კანადურ არმიასში

შობის დღესასწაულს უამრავი საინტერესო ტრადიცია უკავშირდება, რომელიც ყველა ქვეყანაში თავისებური აქვთ. ჩვენი ჟურნალის თემატიკიდან გამომდინარე კი კანადელთა ჩვეულებაზე გვსურს ვიამბოთ. ამ ქვეყნის არმიასში წესად აქვთ, შობის დადგომამდე ოციურები და რიგითები ნოდებებს „ცვლიან“, იმისებთან ნოდების შესაბამისად და მთელი დღის განმავლობაში ერთმანეთს სალაშასაც კი ახალი ჩინის საკადრისად აძლევენ.

კანადურ არმიასში როდის დამკვიდრდა ეს ტრადიცია, ვერავინ გეტყვით, თუმცა მსგავსი წესი ჯერ კიდევ XVIII საუკუნეში, ინგლისურ ჯარში შპონიით და, საეარაუდოდ, იქიდან გადაიღეს.

დავუბრუნდეთ კანადის შეიარაღებულ ძალებს, სადაც საშობაო დღესასწაულთან დაკავშირებული ტრადიცია მხოლოდ ჩინებისა და მუნდირების გაცვლით არ შემოიფარგლება. წესისამებრ, ამ დღეს საშობაო სადილი აუცილებლად ოციურებმა უნდა მოამზადონ, მათვე უნდა მიიტანონ კერძები სუფრაზე და ბოლოს, თავადვე მოაწესრიგონ სამზარეულო.

„მფრინავი ზორი“ უკვე დაფრინავს!

სულ ახლახან ვერტიკალური აფრენა-დაშვების უნარის მქონე ებრაული უპილოტო საფრენი აპარატ AirMule-ს პირველი საცდელი ფრენა შედგა. ტესტირების დროს აპარატი ჰაერში დამოუკიდებლად აიჭრა, გააკეთა რამდენიმე მანევრი და მითითებულ ნერტილში დაეშვა.

თითქმის ტონა სიმძიმის მქონე ეს მანქანა სხვა VTOL-აპარატებისგან იმით განსხვავდება, რომ არ აქვს ლია ხრახნი. კორპუსის უკანა ნაწილში მოთავ-

სებული ორი ვენტილატორი კი მის გამოყენებას მჭიდროდ დასახლებულ პუნქტებში, ქალაქის პირობებშიც კი შესაძლებელს ხდის.

მწარმოებელ კომპანია Tactical Robotics Ltd -ში იმედოვნებენ, რომ აპარატი, რომელსაც 640 კგ სასარგებლო ტვირთის ზიდვა და 180 კმ/სთ სიჩქარით ფრენა შეუძლია, სამხედროები დაინტერესდებიან. საეარაუდოდ, „მფრინავი ჯორი“ ტვირთების ტრანსპორტირებისა და დაჭრილების ევაკუაციისთვის გამოადგებათ.

მღვდელმსახურის სკაფანდრი

რუსეთში არა მხოლოდ კოსმოსის ათვისებაზე, იქ სასულიერო პირთა ვაგზავენაზეც ფიქრობენ. ყოველ შემთხვევაში, „როსკოსმოსში“ უკვე მზად აქვთ „მღვდელმსახურის სკაფანდრი“, რომელიც სასულიერო პირებს თავიანთი ფუნქციების შესრულებას კოსმოსშიც შეაძლებინებს. სკაფანდრი შავია და ფორმით ანაფორას ჰგავს. როდის იგეგმება რუსული ეკლესიის პირველი ნარმომადგენლის კოსმოსში გაშვება, ჯერ უცნობია. საინიციატივო ჯგუფის სპეციალისტები, რომლებმაც მღვდლისთვის განკუთვნილი სკაფანდრი შექმნეს, ამ პროექტზე შეჩერებას არ აპირებენ და სამომავლოდ კოსმოსური მართლმადიდებლური ეკლესიის შექმნა-აგებასაც აპირებენ.

დუბაის პოლიციის მორიგი სუპერქარი

დუბაიში საქმარისზე მეტად უღიზნო და იქაურებს სულ არ ანაღვლებთ, პოლიცია ყველაზე თანამედროვე და უძვირფასესი ავტომობილებით თუ დაქრის. მეტიც, ლიმილით ამობობენ, ტურისტები სამახსოვრო ფოტოსურათებს საპატრულო მანქანების ფონზე იღებენო...

ნესროგის დანაცავად სამაიმორებში Lamborghini-ს, Aston Martin-ის, Bentley-სა და Ferrari-ს კარგა ხანია, იყენებენ, ბოლო სუპერქარი კი, რომელმაც დუბაის პოლიციის ავტოპარკი ამ სახასილწოდ დაამშენა, McLaren MP4-12C-ია და ის 280 ათასი დოლარი ღირს.

სამაიმორების პოლიციის ერთ-ერთი მაღალჩინოსანი, ვინმე დამი ჰულფან თამიში ამაყად აცხადებს, რომ დუბაი უნიკალური ქალაქია და ყველაფერი, რაც ამ ქალაქშია, მის ექსკლუზიურობაზე უნდა მიანიშნებდესო.

ნაპურთხია!

დღესასწაულები ინდოეთშიც ძალიან უყვართ, მათგან გამორჩეული კი დუშერას ფესტივალია – ერთ-ერთი პოპულარული რელიგიური დღესასწაული, რომელსაც ინდოეთის ყველა ქალაქში აღნიშავენ, თუმცა კი განსხვავებული სახელწოდებით.

ინდუსიტური დღესასწაული, რომელიც დემონთა მეფე რავანასა და ქალღმერთ დურგიზე ღვთაება რამას გამარჯვებას ეძღვნება, დიდი ზარ-ზეიმითა და მზიარულებით აღინიშნება. ფესტივალის პერიოდში იზრთება თეატრალური ნარმოდგენები, სახლების ზოგებში წვავენ დემონების ფიტულებს და კიდევ... აუცილებლად ეწყობა იარალის კურთხევის ცერემონიაიც.

ეს ფოტო ქალაქ აჰმედაბადის პოლიციის განყოფილებაშია გადაღებული, რიტუალს კი სავანგებოდ მოწვეული მღვდელმსახური ასრულებს.

„პუტინის ანგელოზები“

ისინი ბეჯითად ამზადებენ საშინაო დავალებებს და სანიმუშოდ ასწორებენ სანოლებს, ბაღის კეჭვს კი ფაქიზად დებენ ფუმფულა სათამაშო დათუნისას. აცვივით ყოველთვის ღამაზად და სუფთად, თმა კი დიდი თეთრი ბაფთებით აქვთ დამშვენიებული... თუმცა, ზოგჯერ აირინინალები უკეთიათ და ქანცის განყვეტამდე ვარჯიშობენ. AK-47-ის დაშლა-ანყობისთვის კი თითქმის იმდენი დრო სჭირდებათ, რამდენიც მათ თანატოლებს SMS-შეტყობინების გასაცხადებენ.

ისინი კადეტთა მეცხრე სკოლა-ინსტიტუტის „სახელმწიფო აღსაზრდელთა მოსკოვის პანსიონის“ მონაწილე გოგონები არიან, სადაც მკაცრი წესები მოქმედებს. მაგალითად, აკრძალულია მონევა, სპირტიანი

სასმლის მიღება, უსაქმოდ ლაქლაქი... ასევე, მოკლე კაბის ჩაცმა, კევის ღეჭვა, მობილური ტელეფონით სარგებლობა (გამონაკლისი შემთხვევის გარდა).

ეს სკოლა ერთ-ერთი ყველაზე ელიტური სასწავლებელია რუსეთში. ჩარიცხვა და სწავლა უფასოა, მაგრამ იქ მოსახვედრად კონკურენცია იმდენად მაღალია, რომ ყველა მსურველისთვის ხელმისაწვდომი არ არის. გარდა სტანდარტული საგანმანათლებლო საგნებისა, მონაწილეები სამხედრო საქმის საფუძვლებს სწავლობენ და გადიან სამსჯობრო და საცეცხლე მომზადებას.

„პუტინის პატარა აგენტები“, — ასე უწოდებს მათ ერთ-ერთი ფრანგული გამოცემა, ვისი დაკვეთითაც მომზადდა პროექტი „გოგონა-ჯარისკაცები“.

3D-პრინტერმა ავიახიანჭის შეადგინა

დიდი ბრიტანეთის სამეფო სამხედრო-საჰაერო ძალებში გამოცადეს გამანადგურებელი, რომლის კონსტრუქციაშიც 3D-პრინტერის ტექნოლოგიით შექმნილი დეტალებია გამოყენებული. სამხედრო ავიაციაში ამ ფაქტს ზოგიერთმა რევოლუციური უწოდა.

როგორც ირკვევა, თავდაცვის სფეროში მოღვაწე კომპანია BAE Systems-ის ინჟინრებმა ლითონის კომპონენტები გამანადგურებელ „ტორნადოში“ გამოიყენეს. როგორც ამბობენ, ამ ტექნოლოგიის წყალობით მომდევნო ოთხ ნელინადში ხარჯებს, სულ ცოტა, 1,2 მილიონი ვირვანქა სტერლინგით შეამცირებენ.

ეს ბრიტანული კომპანია დეტალებს „ტორნადოს“ 4 ესკადრილისთვის ქმნის, მისი ერთ-ერთი დეპარტამენტის დირექტორი ტექნოლოგიის პრაქტიკულობაზე ლაპარაკობს და ირწმუნება, რომ 3D-პრინტერით თვითმფრინავის კონსტრუქციის დეტალების შექმნა ნებისმიერ ადგილზე შეიძლება, სადაც კი შესაბამისი აღჭურვილობა მოიპოვება.

ძალადობის ნაცვლად!

დღეს სულ უფრო ხშირად იმართება სხვადასხვაგვარი საპროტესტო აქცია, მიტინგი და დემონსტრაცია. არცთუ იშვიათად ასეთი შეკრებებისას ორივე მხარე ზარალდება – ის, ვინც პროტესტს გამოთქვამს, და ისიც, ვინც წესრიგს იცავს. თუმცა ზოგჯერ ისეც ხდება, რომ ადამიანები ასეთ დამაბულ მომენტებში ძალადობისა და აგრესიის ნაცვლად ერთმანეთისადმი თანაგრძნობასა და სიყვარულს ავლენენ – იმას, რასაც ადამიანობას ვუწოდებთ.

ქვემოთ რამდენიმე დოკუმენტურ ფოტოს წარმოგიდგინთ, რომელიც სხვადასხვა ქვეყანაში არეულობების დროსაა გადაღებული და ზემოთ მოყვანილ სიტყვებს შეესაბამება.

სურ 1: ბერძენმა დემონსტრანტმა და პოლიციელმა აქციის შემდეგ „სულის მოთქმა“ ერთად გადაწყვიტეს. ათენი. 2011 წელი.

სურ 2: გულსხმიერი გოგონა თაკარა მზეში მყოფ პოლიციელებს ცივი მინერალური წყლით უმასპინძლებდა. ბოსნია. 2013 წელი.

სურ 3: მომიხილავმა დემონსტრანტმა ლისაბონში გამართული საპროტესტო აქციის დროს პოლიციელი „განაიარაღა“. პორტუგალია. 2012 წელი.

სურ 4: ვივობტელი ხელს ართმევს ჯარისკაცს მას შემდეგ, რაც არმიამ უარი თქვა მოქალაქეთათვის ცეცხლის გახსნაზე. კაირო. 2011 წელი.

აშშ-ის საზღვარს რობოტები იცავენ

აშშ-მექსიკის საზღვარს ამიერიდან რობოტები გააკონტროლებენ. ამერიკელები დისტანციურად მართვად შექმნილ იმ გვირაბების აღმოსაჩენად და შესამოწმებლად მოიხმარენ, რომლებსაც კონტრაბანდისტები იყენებენ.

რობოტი ვიდუოკამერიითაა აღჭურვილი და გამოსახლებას შინის ზემოთ გადაცემს. შესაბამისად, ამერიკელ მესაზღვრეებს თავად აღარ მოუწევთ შეძრომა ვინრო და სახიფათო გვირაბებში, რომელთა ჩამოინგრევის საფრთხე ყოველ წუთს არსებობს.

ამერიკელმა მესაზღვრეებმა ბოლო 25 წელიწადში, მექსიკიდან აშშ-ის ტერიტორიაზე შესაღწევი 170-ზე მეტი გვირაბი აღმოაჩინეს, საიდანაც კონტრაბანდისტებს ნარკოტიკები და იარაღი შეჰქონდათ, რაც შეეხება რობოტებს, ქვეყნის თავდაცვის სამინისტროს თითო შექანიზმი 27 ათასი დოლარი დაუჯდება.

რა საფრთხეები ელის სოჭის ოლიმპიადას

მოსაოვი სოჭის გარშემო სახელმეთო, საჰაერო და საზღვაო უსაფრთხოების ზონებს ემნის და ოლიმპიადამ თერორისტულ თავდასხმებს ელოდება

7 თებერვალს რუსეთის ფედერაციაში, სოჭში, იხსნება XXII ზამთრის ოლიმპიური თამაშები, რომლებიც 23 თებერვლამდე გასტანს, რის შემდეგაც ზამთრის პარაოლიმპიური თამაშებიც ჩატარდება.

თითქმის ორი თვე სოჭში მსოფლიოს 90-მდე ქვეყნის სპორტსმენები, საზოგადო მოღვაწეები და ჟურნალისტები იცხოვრებენ, რომელთა უსაფრთხოების დაცვა რუსეთის პრეზიდენტ პუტინის პრესტიჟის საქმე იქნება, მით უმეტეს, რომ ჩრდილო კავკასიაში მებრძოლები დიდი ხანია ემუქრებიან კრემლის სოჭის ოლიმპიადის აფეთქებით.

სოჭის ოლიმპიური სოფლის გეოგრაფიული განთავსებიდან გამომდინარე, დივერსიული თავდასხმა შეიძლება როგორც ხმელეთიდან (მთებიდან, რომლებიც სოჭს აღმოსავლეთიდან ესაზღვრებიან), ჰაერიდან და ზღვიდან (დასავლეთი მიმართულებიდან).

ოლიმპიურ სოფელზე ავიათავდასხმა ტერორისტებმა შეიძლება უპილოტო საფრენი აპარატების (რომლებზეც ასაფეთქებელი მოწყობილობა იქნება დამაგრებული) საშუალებით მოახსენონ. ასეთი მცირეგაბარიტანი მფრინავი ობიექტის დროულად აღმოჩენა და მით უმეტეს ჩამოგდება, ძალიან ძნელია: საფარაუდოდ, რუსული სპეცსამსახურები რადიოელექტრონული ჩახშობის აპარატურის გამოყენებით შეეცდებიან ოლიმპიადის მიმდინარეობისას გააკონტროლონ და საჭიროების შემთხვევაში ჩახშონ ის რადიოსიხშირეები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უპილოტო საფრენი აპარატების დისტანციურად სამართავად.

ჰაერიდან თავდასხმის მეორე და შეიძლება ბევრად უფრო საშიში საშუალებას სამგზავრო თვითმფრინავის გატაცება და ოლიმპიურ სოფელზე შეჯახება გახდეს, ანუ ის, რაც მოხდა 2001 წლის 11 სექტემბერს აშშ-ში. რუსული სპეცსამსახურები ამკაცრებენ უსაფრთხოების ზომებს აეროპორტებში და მგზავრებს ნებისმიერი სითხის შემცველი ჭურჭლის გადატანას უკრძალავენ; ოლიმპიადის დღეებში სამგზავრო თვითმფრინავებში იფრენენ სპეცსამსახურების შეიარაღებული თანამშრომლები, რათა მაქსიმალურად გამორიცხოვონ ტერორისტიკური კამიკაძების მიერ ლაინერის ხელში ჩაგდების შესაძლებლობები.

თუკი ამ უსაფრთხოების ზომებმა არ გაამართლა და საჰაერო თავდასხმის საშიშროება მაინც დაემუქრა სოჭის ოლიმპიურ სოფელს, მის დასაცავად გამზადებულია საბრძოლო შეუღლმფრენები, გამანადგურებელი თვითმფრინავები და საზენიტო-სარაკეტო სისტემები.

ზოგიერთი ინფორმაციის თანახმად, ოკუპირებულ აფხაზეთში — გუდაუთის ბომბორის სამხედრო აეროდრომზე უკვე განთავსებულია მიგ-29 ტიპის გამანადგურებელი თვითმფრინავების რგოლი, რომელმაც სამხრეთ მიმართულებიდან უნდა დაცივას სოჭი, ხოლო სხვა მიმართულებებიდან უსაფრთხოებას ჩრდილო კავკასიის აეროდრომებიდან აფრენილი გამანადგურებელი უზრუნველყოფენ.

აღლერის აეროდრომში განთავსებული საბრძოლო მი-24 და სატრანსპორტო მი-8 ტიპის შეუღლმფრენების ესკადრია. მი-24-ებს შეუღლია ჰაერში

დაიჭირონ ის დაბალსიჩქარიანი AH-2 ტიპის „კუკუ-რუზნიკები“, რომლებიც მოსავლის შესანამვლად გამოიყენება და რომელთა ხელში ჩაგდება ტერორისტებმა შეიძლება რაიონულ აეროდრომებზე სცადონ.

საპაერო თავდაცვის ბოლო ზღუდეს საზენიტო-სარაკეტო სისტემები შეადგენენ, რომელთა ნაწილი (Top-M1-ების ბატარეა) უშუალოდ სოჭში, ქალაქის ცენტრშია დისლოცირებული.

ზღვის მხრიდან ტერორისტული თავდასხმის ალბათობა არ არის გამოსარიცხი, მით უმეტეს, რომ ოლიმპიადის დღეებში სოჭის პორტში იქნება რამდენიმე საკრუიზო საზღვაო ხომალდი, რომლებიც სასტუმროების როლს შეასრულებენ.

ასაფეთქებელი მონყობილობით აღჭურვილი ნავით ტერორისტებმა შეიძლება სცადონ ლამით პორტში შეღწევა და რომელიმე საზღვაო ლაინერის საჩვენებელი აფეთქება. ასეთი რამ ნავსადგურებში ადრეც მომხდარა და მისი სრული გამორიცხვა არ შეიძლება.

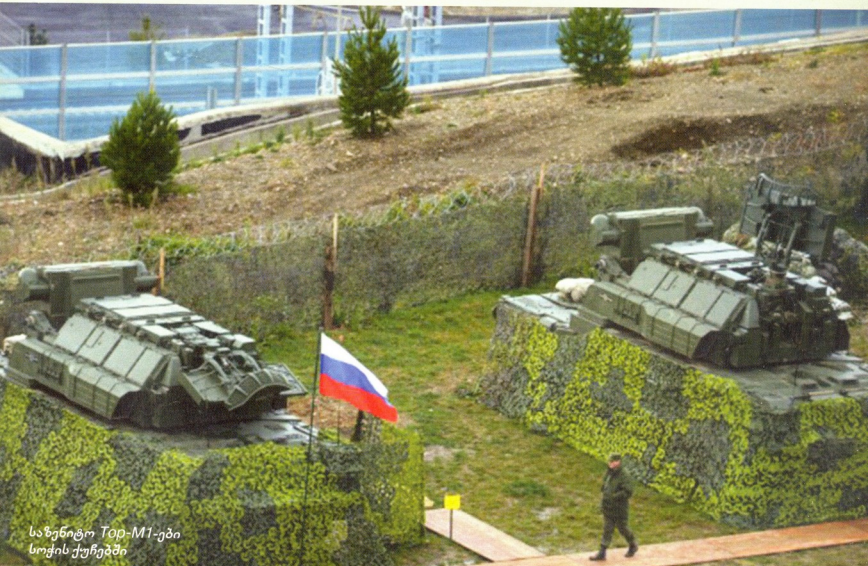
ალბათ, ამიტომაცაა, რომ რუსეთის შავი ზღვის ფლოტსა და რუსეთის უშიშროების ფედერალური სამსახურის სასაზღვრო ჯარების სანაპირო დაცვის ხომალდები და კატარლები უხვად არის თავმოყრილი სოჭის აკვატორიის გარშემო (ამის შესახებ შეგიძლიათ დანერვილებით ნაიკითხოთ „არსენალის“ ამავე ნომერში, სტატიამო „ოლიმპიადის საზღვაო ბასტიონი“), ხოლო უშუალოდ პორტში, წყლის ქვეშ სიტუაციას მებრძოლ-მყვინთავეები გააკონტროლებენ.

ხმელეთიდან ტერორისტული აქტების მოწყობა უფრო მრავალფეროვანი შეიძლება იყოს.

ჩვენი მებრძოლების შეიარაღებული რაზმების

დავეშილმა ძაღლებმა სოჭში შესაძლო ბომბები ასაფეთქებელი ნივთიერების სუნით უნდა ეძებონ

საზენიტო Top-M1-ები სოჭის ქუჩებში

შეჭრა სოჭში (როგორც ეს ადრე ხდებოდა ბუდიონოვსკში თუ ბესლანში) დღეს ძნელად წარმოსადგენია, რადგან სოჭისკენ მიმავალი ყველა გზასა და ბილიკს დიდი ხანია აკონტროლებენ რუსეთის საარმიო დანაყოფები და უშიშროების სამსახურები, თუმცა ეს მაინც არ გამოირიცხავს თითო-ორიხა ტერორისტი-კამიკაძის გამოჩენას სოჭის ქუჩებში.

უფრო რეალურია სახმელეთო გზით ტერორისტული აქტის სხვა სცენარით მოწყობა — ტერორისტთა 3-4 კაციანმა ჯგუფმა სცადოს ნალმსატყორცის გამოყენებით რამდენიმე ნაღმი გაუშვას სოჭის ოლიმპიური სოფლისკენ, სანამ რუსების შეუვლემფრენები და ანტიტერორისტული ჯგუფები მოასწრებენ რეაგირებას.

82 მმ-იანი ნალმსატყორცით ტერორისტული ჯგუფი არანაკლებ 4 კმ-ზე მაინც უნდა მიუახლოვდეს სამიზნეს, რომ ნაღმებმა მიზანს მიაღწიონ, 120 მმ ნალმსატყორცით კი ამის გაკეთება მაქსიმალური 7 კმ-ის სიშორიდანაც შეიძლება, თუმცა თუკი 82 მმ-იან ნალმსატყორცს სამი კაცი დაშლილს გადაიტანს, 120 მმ-იანის ტარება ხელით ძალიან ძნელია.

სხვა საქმეა, თუკი საფარადლო ტერორისტებმა ზემოხსენებული მანიქლების არეალში აქამდე მოასწრეს ნალმსატყორცებისა და ნაღმების საიმედოდ გადაძალვა და მათ ადგილზე მხოლოდ მაღულად შეღწევა, ნალმსატყორცის აწყობა და გასროლა დასჭირდებათ. 82 მმ-იანი ნალმსატყორცით ნუთმი 15-22 ნაღმის გასროლა შეიძლება.

ოლიმპიადის დაწყებამდე ერთი თვით ადრე რუსეთმა ოკუპირებული აფხაზეთის სიღრმეში 11 კმ-ზე შექმნა განსაკუთრებული სასაზღვრო ზონა, რომელსაც უმკაცრესად აკონტროლებს. ეს შემთხვევით არ ვაკეთებულა. საქმე ის არის, რომ რუსეთ-საქართველოს საზღვრის იმ მონაკვეთიდან, რომელიც მდ. ფსოფზე გადის, ადღერის აეროპორტამდე მხოლოდ ხუთიოდე კმ-ია. ადგილი წარმოსადგენია, რა მოხდება ადღერის

აეროპორტში ჩაფრენილი უცხოელი სპორტსმენებისა და ჟურნალისტების თვალწინ, ოკუპირებულ სფერაში თიდან რომელმე ტერორისტულმა დაჯგუფებამ ნალმსატყორცებით ცეცხლი რომ გახსნას?

11 კმ-იანი სასაზღვრო ზონის შექმნით რუსულმა სპეცსამსახურებმა სცადეს, იმის თეორიული შესაძლებლობის გამოირიცხვა, რომ 120 მმ-იან ნალმსატყორცით ნასროლი ნაღმები ადღერის აეროპორტს მისწვდეს.

დასასრულ, შევხებით იმ სახის ტერორისტულ საფრთხეს, რასაც „მძინარე ბომბი“ ჰქვია. არსებობს დიდი ალბათობა იმისა, რომ სოჭის ოლიმპიური სოფლის მშენებლობისას, რომელიც რამდენიმე წელი მძინარეობდა, ტერორისტებმა უკვე მოასწრეს ასაფეთქებელი მოწყობილობების ჩადება სტადიონებსა თუ სასტუმროების კონსტრუქციებში, ანუ „ჯოჯობეთის მანქანებზე“ უკვე დანიშნულების ადგილზე და ასა-მოქმედებლად მხოლოდ ბრძანებას ელოდება.

ასეთი, ბრძანება შეიძლება გაცემული იყოს როგორც რადიოსიგნალით, ისე კაბელით, როგორც დისტანციურად, ასევე ადგილზე, უშუალოდ კამიკაძე-ტერორისტის მიერ.

ამის პრეცედენტი უკვე არსებობს, როდესაც 2004 წლის 9 მაისს გროზნოს სტადიონის ლოჯაში ააფეთქეს ჩეჩენეთის პრეზიდენტი აჰმად კადიროვი. როგორც აღმოჩნდა, საარტილერიო ჭურვი ბეტონში ჯერ კიდევ სარემონტო სამუშაოების დროს ყოფილა ჩადებული.

ჩრდილო კავკასიაში რუსეთის ფედერალურ ძალებთან მებრძოლებს ძალიან სჭირდებათ მთელ მსოფლიოს დაუმტკიცონ, რომ კრემლთან ბრძოლა არ შეუწყვეტიათ, ამიტომაც აქვთ მოტივაცია, რაც შეიძლება რეზონანსული ტერორისტული აქტი მოახდინოს სოჭის ოლიმპიადაზე.

ირაკლი ალადაშვილი

ადღერის აეროპორტში სამგზავრო ლაინერების ვეერდით მდგარი საბრძოლო Mi-24

ერევანი რუსული „ისკანდერებით“ ბაქოსას მისწვდება

2014 წელს სომხეთი რუსეთიდან მიღებული
Искандер-М-ების საბრძოლო პოზიციებზე
განთავსებასა და აზერბაიჯანის სტრატეგიული
ობიექტებისთვის დაზიანებას აპირებს

განთავსდა თუ არა სომხეთის ტერიტორიაზე რუსული ოპერატიულ-ტაქტიკური დანიშნულების Искандер-М ტიპის სარაკეტო კომპლექსები?

ინსინუაციები ამ თემაზე 2013 წლის გაზაფხულიდან მიმდინარეობს, თუმცა ამის დამადასტურებელი ზუსტი ინფორმაცია დღემდე არ არსებობდა, მაგრამ 24 იანვარს სომხეთის თავდაცვის მინისტრის განცხადებამ თითქმის ყველაფერი გაარკვია.

როგორც სომხეთის თავდაცვის მინისტრმა სეირან ოპინიანმა პრესკონფერენციაზე განაცხადა, სომხეთი ნელს დაასრულებს რუსეთში ზეზუსტი, სორსმრო-ლელი სარაკეტო კომპლექსების შესყიდვას.

გამოდის, რუსული „ისკანდერების“ განთავსება სომხეთის ტერიტორიაზე მხოლოდ დროის საქმეა და ის აუცილებლად შესრულდება.

იბადება კითხვა: რატომ სურს ოფიციალურ ერევანს მაინცდამაინც ძვირად ღირებული „ისკანდერების“ შეძენა, როდესაც მის განაკვეთებში ისედაც არის 120 კმ-მდე მფრენი Точка-У-სა და 300 კმ რადიუსის მქონე Эльбрус-ების (დასავლეთში მას „სკადს“ ეძახიან) ტიპის ოპერატიულ-ტაქტიკური სარაკეტო კომპლექსები?

საქმე ის არის, რომ ერევანს სურს სარაკეტო თავდასხმის ზონაში აზერბაიჯანის დედაქალაქი ბაქო, ასევე კასპიის ზღვაში მდებარე ამ ქვეყნის მთავარი საშემოსავლო საშუალება — ნავთობის ჭაბურღილებიც მოაქციოს.

სომხეთის არმიის Точка-У-ები ბაქოს თვითღირებული მთიანი ყარაბაღიდანაც ვერ მისწვდებიან, რაც შეეხება „სკადებს“, ისინი საბრძოლო მზადყოფნაში არ უნდა იყვნენ (მიუხედავად იმისა, რომ ერევანში ალღუმების დროს ამაყად ჩაატარებენ ხოლმე), რადგან თხევად მალალოქსიკურ სანავსა საჭიროებენ, რომლის მარაგი სომხეთში საეჭვო დარწმინდი იყოს (რუსეთშიც დიდი ხანია შეიარაღებიდან მოხსნა „სკადები“).

თუკი სომხეთის არმიის შეიარაღებაში მართლაც გამოჩნდა რუსული ოპერატიულ-ტაქტიკური სარაკეტო კომპლექსები Искандер-М-ები, მაშინ სომხე გენერლებს მათი საშუალებით 3,8 ტ მასის ბალისტიკური რაკეტის (რომელსაც 480 კმ მასის საბრძოლო ქობინი აქვს) გაშვება მაქსიმალურ 480 კმ-ზე შეეძლება, თანაც მიზანში მოხვედრის 20-30 მ-ის სიზუსტის გარანტიაა.

ეს კი ერევანს საშუალებას მისცემს სარაკეტო თავდასხმების არეალში აიყვანოს ბაქო არა მარტო ოკუპირებული ტერიტორიებიდან, არამედ თავად სომხეთის აღმოსავლეთი რაიონებიდანაც.

რამე სჭირდება სომხეთის ხელისუფლებას მაინც-

ერო
„ისკანდერს“
ორი
ბალისტიკური
რაკეტის
ერთმანეთის
მიყოლებით
გაშვება
შეუძლია

დამაინც ბაქოსთვის და კასპიის ზღვის ნავთობჭაბურღილებისთვის ზუსტი „ისკანდერების“ დამიზნება?

სავარაუდოდ, ეს ერევნისთვის არის ერთგვარი სამხედრო-პოლიტიკური შემაკავებელი ბერკეტი იმ შემთხვევისთვის, თუკი აზერბაიჯანის ხელისუფლება მაინც დინყეებს საბრძოლო მოქმედებებს ტერიტორიების დასაბრუნებლად.

იანვრის ბოლოს მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის ზონაში ვითარება კვლავ დაიძაბა და ხანგრძლივი, ინტენსიური პოზიციური სროლა მიმდინარეობს. ვერავინ გამორიცხავს, რომ ეს შეტევათი ოპერაციებში არ გადაიზარდოს, რისი წამოწყებაც, რა თქმა უნდა, უპირველესად აზერბაიჯანის არმიის ინტერესებში შედის და სწორედ ასეთი მომენტისთვის ექნებათ გამზადებული „ისკანდერების“ რაკეტები სომხე სახმედროებს ბაქოზე სარაკეტო დარტყმის მისაყენებლად.

ირაკლი ალადაშვილი

ამცირებენ თუ არა კონტრაქტორებს არმიაში?

შვირადეზული აქლავის კონტრაქტორების ინფორმაციით, თავდაცვის სამინისტროს ხელმძღვანელობა მათ შემცირებას გეგმავს. სამხედროების თქმით, ზოლო დროს დისციპლინა გამაძვრდა და მცირე დარღვევებზეც კი ხელშასს უაქვითავენ. ამასთან, როგორც ირაკვეზა, კონტრაქტს არ გაუზარებენ იმ კონტრაქტორებს, ვინაც რაიმე სპეციალურობა არა აქვთ.

„არსნაალი“ შეეცადა გაერაკვი, თუ რამენად შეესაბამება რალორებს ეს ინფორმაციი.

გიორგი, სენაკის მეორე ქვეითი ბრიგადის კაპრალი:

— საკმოდ დაძაბული მდგომარეობაა. მეთაურობისგან გვივით, კონტრაქტორები უნდა შემცირდნენ, რადგან ერთ სულ მოსახლეზე ორჯერ მეტი კონტრაქტორი გვყავს. გავილტურა მოტივაციისა და დონის გათვალისწინებით ჩატარდება და ენახით, ვინ დარჩება.

არადა, მე და ბერ ჩემისთანას უმაღლესი სასნავლელების დამთავრების შემდეგ სხვა სამსახურის პოვნის ან სულაც ქვეყნიდან წასვლის შანსი გვექონდა, მაგრამ არ წავედით, რადგან გარდა იმისა, რომ სამხედრო სამსახური გვიანტერესებდა, სამშობლოში დარჩენა და თუნდაც ნაკლები ანაზღაურებით მუშაობა გარჩიით. მე სხვა პროფესიაზე უარი ვთქვი და სამხედრო საქმე შევისწავლე, იმიტომ, რომ იარაღი ყოველთვის მიყვარდა.

ახლა კი, თუ ვილაცას თვალში არ მოვუვუვდით, შეუძ-

ლიათ კონტრაქტი აღარ გავგიგრძელონ და ისევ უშუშვერები დარჩებით.

სავლედებულო სამსახურის გაუქმებას აპირებენ, ძლიერი და კარგად მომზადებულო არმია უნდა გვყავდესო და ახლა ამასაც ამცირებენ.

ზვიადი, სენაკის მეორე ქვეითი ბრიგადის ჯარისკაცი:

— ნებისმიერ სამხედრო დაგდაცტურებთ, რომ სენაკის სამხედრო ნაწილი ყოველთვის დაქვითვებით იყო ცნობილი. აქაურ სამხედრო პოლიციის მართლა ზედმეტი მოსდის. ეს დასჯის მეთოდი NATO-ს ჯარებიდან გადმოიღეს წესრიგის დასამყარებლად. ჯარში რომ წესრიგი უნდა იყოს, არავინ დაობს, მაგრამ წესრიგი შერჩევითი არ უნდა იყოს, ხომ ასეა?.. აქ ნაცნობობითა და პირადი ურთიერთობებით დაინწყეს საქმის მოგვარება, თუ ვილაცას ვილაც ჰყავს, ის დაცულია ყველაფრისგან: დასჯისგან, დაქვითვისა და ფიზიკური დატვირთვისგან. ამას ყველა ზეხდათ და ამ დროს გავივით, რომ კონტრაქტორების შემცირებას აპირებენ. ადვილი მისახვედრია, რომ გამომხივრა პროფესიონალიზმის ნიშნით კი არა, ნაცნობობით იქნება.

— რატომ, საქმე პირადი ურთიერთობებით წყდება?..

— ადრეც ასე იყო, უბრალოდ, მაშინ ამას ვერავინ ამბობდა, ლამის ციხის რეჟიმში ვცხოვრობდით, იმდენად ვიყავით დაძაბული, რომ ასეთ რაღაცებს არც ვაქცევდით ყურადღებას.

ახლა კი, როდესაც ხელფასი მოგვიმატეს, ჯანმრთელობის დაზღვევის პროგრამა გავვიუჭუბოტეს, უცებ შემცირებაზე დაიწყო ლაპარაკი. მე 7 წელია სამ-

ხედრო საქმეს ვემსახურები, სავალდებულო სამსახური მოვიხადე და კონტრაქტი დავინყე სამსახური. ახლა ვილაღის ვამო ვანზე რომ დავრჩე, ვილაღ იმიტომ დატოვონ, რომ გავლენიანი ახლობელი ჰყავს, უსამართლობა იქნება.

— როგორ ფიქრობთ, შემცირება მართლაც საჭიროა?..

— არიან სამხედროები, ვისაც ვარჯიში, ტალახში ხობიალი, საზოგადოდ, ფიზიკური დატვირთვა არ უნდათ. ისინი შეიარაღებულ ძალებში არც უნდა მსახურობდნენ, მათთვის სამოქალაქო სექტორი უფრო გესია.

ალბათ, მე არ დავიკარგები, მაგრამ ამდენი შრომა რომ წყალში ჩამეყაროს, არ მინდა, რადგან ქვეყნის სიყვარული, მეგობრობა და გატანა აქ, ჯარში ვინსაგულე, ტალახში ფორთხეთია და ათასი უბედურებები. იმ სამხილ ხელმძღვანელობს გავუძეილი და ახლა რომ მომინოს კაპუფულაყის გახადამ, ეს მორალურად დამანგრევეს. ასეთ სიტუაციაში მე ერთადერთი არ ვიქნები.

შემა, ქუთაისის მესამე ქვეითი ბრიგადის ჯარისკაცი:

— ადრე შტატებზეც ვააუქმებ, სახლაც არის ლაბარაკი, მაგრამ ამდენი უფრო აქტიურად საუბრობენ კონტრაქტორების შემცირებაზე. არადა, ცოტა ხნის წინ დასრულდა ყაზრმების გარემონტება და ვფიქრობდი, როგორღაც გამოჩნდა ჩვენი სამველი. ყველა იცის, თუ შემცირება დაიწყო, რამდენად „სამართლიანი“ იქნება, ვინ დარჩება და ვინ არა და ასე შემცირებული იყოს. სპეცგრაზო, საქმე გამოსწორებისკენ მიდიოდა და მხოლოდ კვებას უჭიჭოდი, არადა, თურმე შემცირებას გვიპირებენ.

— კვების საქმე როგორ არის?

— ვერა და ვერ დაადგა საშველი ამ პრობლემის მოგვარებას. უკვე ეჭვი გვაქვს, რომ ამასაც ვანგებ აკეთებენ. რას და როგორ ამზადებენ, ეს კიდევ სხვა საკითხია, ამასთან, ულუფაც შემცირდა. მაგალითად, ჯარისკაცმა ორი სოსისი და ორი კვერცი უნდა იმყოფინოს, მტკის დამატება არ შეიძლება. ნენიანის ულუფა გავგინახებდა და ისიც თითქმის ცარიელი წყალია. ეს ყველა რანგის სამხედრო პირმა იცის, ყოველ შემთხვევაში, ჩვენს ნაწილში, მაგრამ არავინ არაფერს ამბობს. კარგი იქნება, ამას მიხედოს ვინმემ, ვისაც ევალება, ვიდრე საკვებით მონამულულების კიდევ ერთი ტალა ნამოვა.

— სამხედროები ხშირად ახსენებენ პირად ურთიერთობებს, რომლითაც ბოლო დროს ბევრი რამ წყდება.

— ეს ადრეც იყო, მაგრამ ახლა ისეთი სიმკაცრე და სისასტიკე არ არის, ჩაშუბისაც აღარ გვეშინია.

რაც შეეხება კონტრაქტორების შემცირებას, ამის წინა პირობა უკვე არსებობს, ახლა კონტრაქტის გასაგრძელებლად თანხმობას ბატალიონის მეთაური იძლევა. მეორე კონტრაქტზე ვარ უკვე და ადრეც ყოფილა ასეთი სწავლება, განსაკუთრებით რუკაზე მუშაობაა ძნელი, მაგრამ ამ პროგრამას რამდენჯერმე გავდიოდით. ახლა რამდენი ხანია ერთსა და იმავეს გვასწავლიან... ამას ემატება მუდმივი დაქვითვები. ადრეც ხდებოდა, მაგრამ ახლა ყველაფერზე შეუძლიათ მოგვადგონ, ნამებსაც კი გვითვლიან. საფარულით, ცილობუნ, სტიმული დაგვიკარგონ, რათა კონტრაქტი საკუთარი

სურვილით აღარ გავაგრძელოთ, ან უბრალოდ მიზეზი გვიპოვონ, რომ უღისცაობინები ვართ.

— მაგრამ ჯარში წესრიგია საჭირო...

— დაიხ, ეს კარგად ვიცი, მაგრამ მეთაურობას თუ მოადგება უნდა, მიზეზს ყოველთვის იპოვის... ჩემთვის სამხედრო სამსახური უტყვი არ არის, ნლებია ჯარში ვარ და მიზანია, რომ ეს ჩემი საქმეა. ასე არიან ჩემი მეგობრები. თუკი შემცირება იქნება, პროფესიონალიზმის მიხედვით უნდა შეარჩიონ და არა ნაცნობობით.

ავლენითი რომ ვიყავით, ამერიკელ ჯარისკაცებს ყოველთვე ჩამოსდიოდათ ამერიკელი ხალხის საჩუქარი, ნინგები, კროსკორდები, მუსიკალური დისკები, ფილმები. უბრალოდ, მოსახლეობას ახსოვდა, რომ თავიანთი შველიც ცხელ ნერტლიში იყვნენ და ასე უცხადებდნენ მხარდაჭერას, რადგან ამერიკას პროფესიონალებისგან შემდგარი არმია ჰყავს. ჩვენიან თუ ნაცნობობის სისტემა არ მოისპო, არასდროს არაფერი გვეშველება.

P.S. თავდაცვის სამინისტროს არაოფიციალური ინფორმაციით კი, ბოლო დროს, სავალდებულო სამსახურში მყოფ ჯარისკაცების დიდ ნაწილს, სავალდებულოს დასრულების შემდეგ, შეიარაღებულ ძალებში კონტრაქტს დარჩენის სურვილი აქვს. ამის წინაპირობა გაზრდილი ხელფასი, გაუმჯობესებული ჯანმრთელობის დაზღვევა და ზოგადად, უკეთესი პირობებია. სახელმწიფოსთვის ეს მოულოდნელი აღმოჩნდა. საფარულიად, ამას უკავშირდება, კონტრაქტორების შემცირების შესახებ გავრცელებული ინფორმაცია...

P.S.S. ახალი სისხლი ყოველთვის საჭიროა, განსაკუთრებით კი, შეიარაღებულ ძალებში, თუმცა, ალბათ გამოცდილი კადრების შერჩევა-გადაფასებაც ფრთხილად უნდა მოხდეს, რადგან პროფესიონალი სამხედროების მომზადება სახელმწიფოს საკმაოდ ძვირი უჯდება...

„არსენალი“ თავდაცვის სამინისტროს პოზიციით დაინტერესდა, თუმცა, სამინისტროში მცირე კომენტარით შემოიფარგლნენ. როგორც უწყვეტს საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურმა განაცხადა, ჯერჯერობით კონტრაქტორების შემცირება არ იგეგმება და თუ მსგავსი ვადაწყვეტილება საჭიროება დადგა, ამის შესახებ საზოგადოება ინფორმირებული იქნება.

ლალი პაპასკირი

სამხედრო სამსახურის პრესტიჟულობისთვის აუცილებელია კონტრაქტორების ხვალისდელი დროს შიში არ ჰქონდეთ

ახალი „დიდგორის“ სახურავზე სხვადასხვა დანიშნულების ანტიკურები დამონტაჟებული

„დიდგორი“ ჰარების მართვას სწავლობს

მართული „დედა“ და ამერიკული „ჰარისი“ ახალი ფრენიპეძინილი „დიდგორის“ მსოფლიო სახარალო ბაზარზე გაზანახ შემყდინი

სამხედრო-სამეცნიერო ტექნიკურმა ცენტრმა „დედატმ“ ათბილითმინიან ურთად ვაჟმშენსქანა „დიდგორის“ მორიგი მოდიფიკაცია წარმოადგინა, რომელიც საბრძოლო დანაყოფებს შორის კავშირის დამყარების უზრუნველსაყოფად არის შექმნილი.

ახალი „დიდგორი“, რომელსაც შექმნილები ინტეგრირებული ქსელების მანქანას უწოდებენ, ფორმით დედაც არ განსხვავდება თანამომეცნიერებთან, თუმცა დავტორებული თვლი მანერ შეამქმნის მანქანის ვაეჟან კორპუსის განსხვავებულ უკან ნაწილს და, რა თქმა უნდა, შეიარაღების ნაცვალს სხვადასხვა დანიშნულების რადიოსატენებს სახურავზე.

სიტყვაშინი თოცილიური ანობაციის თანახმად, ინტეგრირებული ქსელების მანქანა ვანკოფრინია ნარეადის მხრის საფარისო შენეორის დონეზე გამართული კავშირის დამანარებულა მტანსა და საბრძოლო დანაყოფებს შორის. მანქანას, რომელიც აქტურულია კავშირის დამყარების ყველაზე თანამეორევე საშუალებებით, ვეცქერე მუშაობა მონინაბლდის

მხრიდან რადიოელექტრონული ნინაბლმდეგობისა და ჩახშობის სისტემების გამოყენების შემთხვევებში შეუძლია.

„დიდგორზე“ დაყენებულია ცნობილი ამერიკული კომპანია „ჰარისის“ თინამედროვე რადიოელექტრონული აპარატურა და მოუზღვდავი იმისა, რომ თოცილიური ნეაროები არ აზუბტენენ და აპარატურის ტექნიკურ შესაბნელობებს, ეცეს ეერ შეეცნათ მის მალალ მარეწებლებმა, რადეან „ჰარისი“ მსოფლიო ბრენედა და უცვე ათი ნელია ქართულ არმიის რადიოკავშირის საშუალებებით უზრუნველყოფს.

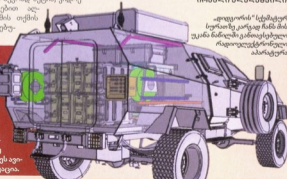
ჯერეწობითა, ანუიბლია ხუთი „დიდგორი“ და ჩანს, მათ ქვეთი ბრიგადებს გაუნაწილებენ. მათი მოქმედება დაბალეობით მუშაეეწინარი იქნება: სნაელების (ან საბრძოლო მოქმედების) დროს „დიდგორი“ დგება არეულ დედალას, მის ნიბბევენ, მანქანის სახურავზე იმლება დამატებითი ანტიტენები, მანქანინდ გამომავალ კანელი მიჰყავთ საველ მტანბდე, ბოლო ბორიადი და გაბამცემ-მიმღები რადიოაპარატურა რწება „დედა“

კორის“ უკანა შეეჯამულ ნაწილზე, სადაც იგი უფრო დიდელი იქნება ახლიახალი ავიციტებული ქურეების ნაშბერევეებისგან.

თერიად ღირებული რადიოელექტრონული აპარატურის ვინაიასება ვაეჟმშენსქანაში მსოფლიო არმიის მიწებულა მრატეკა და ადეტტას“ ახალმა ხელმეჯანელობამ და მიმართულებით მუშაობა ვასულ ნელს დამოყო.

ვისაგები მიწებების გამო ქართულ არმიის მაცქიმუმ 10-15 ასეთი მანქანა თუ შეიძლება დასტოდეს, თუნეც მითი ექსპორტის მანსი ბეუეად მტბია, ვიერე ქველურიც, ტევიამფრევეებით აღწერილი „დიდგორების“. ამის თქმის საფუძველს იწლები ინტეგრირებუ-

ჩახი დროსა ინტეგრირებული ქსელების მანქანა ცარილი მუშაობის რეჟიმში 8,2 კვ. სიონის. მისი სიგრძე 6,1 8,4 ხოლო სიგინე და სმაველუ 2,35 მ-ს. დილხის მრავის სიმბლერე კი 356 ცხ. ძ-ს შეადგენს. სანეფის მარეკი 500 კმ-ის ვაელს უზრუნველყოფს; ათეფტერეულ ტანზე მაციმბლერი 80 კმ/სთ სიჩქარეს ავირთება. მანქანის ვაკუბაში 4 კაციცა.

ინტეგრირებული

„დიდგორის“ ტექნიკურ სურათზე არეად ჩანს მისი უკან ნაწილში კანთეცტრული რადიოელექტრონული აპარატურა

რუსული სპეცდანიშნულები აბჰისტორს ომში

2008 წლის რუსეთის აგრესიას მრავალი ენა-ბი, ბაზრულა და თუ საბაბი მიუძღვა, თუ საბაბი არაა, მაშინაც ბაზრულა და თუ საბაბი არაა, ბათი მორის მიღებით რუსული სპეცდანიშნულების დაზარალებული საბრძოლო მომსახურების უზენაესი.

საქართველოს წინააღმდეგ მომზადებული ომის სტრატეგია რუსეთის შეიარაღებული ძალების გენერალმა აბტორტო ავიაციისათვის ერთად უშუალოდ გენერალური შტაბის შიგარო სადაზვერუო სამმართველოს დაქვემდებარებაში მყოფი სპეცდანიშნულების ძალებზე გაკეთდა.

ვერს საბჭოთა და შემდგომ უკვე რუსეთის გენერალურებისთვის ასეთი ძალების დანიშნულება სადაზვერუო ინფორმაციის მოპოვება და სპეციალური დაზარალების შეტარების მოპოვება და სპეციალური დაზარალების მოწოდებად იქცა, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს მონივრულად მოხდის, საბრძოლო და პოლიტიკურ ლიდერობის მოხდის, მართვის კონტროლის, კავშირის, ენერჯის და სატრანსპორტის კონტროლის მწყობრიდან გამომდინარე, ქვეყნის საბრძოლო და პოლიტიკურ მართვის ქარის შეტანის და ა.შ.

სპეცდანიშნულების ძალების მომზადების მალევე ომის საბრძოლო გამოცდილების გათვალისწინებით რუსეთმა ცხინვალის რეგიონში თავდაპირველად

და ომის დაწყებამდე რამდენიმე სატყვედანიშნულო ზოგი "სამშენებლო" ძალების ცხინვალში, ზოგიც კი უფრო დასავლეთით.

სოფლებს ზონაში მყოფი რუსული "სამშენებლო" ბატალიონის შემადგენლობაში შედიოდა გენერალის შიგარო სადაზვერუო სამმართველოს მე-10 ბრიგადის 104-ე ცალკეული სპეცდანიშნულების რაზმისა და ჩენჩურ ბატალიონ "ვოსტოკის" ითი-ითიო ასევე, ასე "სამშენებლო" ბატალიონის შიგარო შემადგენლობის ნახევარზე მეტს სხვადასხვა სატყვედანიშნულებაში გამოზრდილი სპეცდანიშნულების შედეგად იქნა.

გარდა ამისა, მე-10 ბრიგადის 85-ე ცალკეული სპეცდანიშნულების რაზმს საქართველოს ტერიტორიაზე გამოცდილი რუსეთის გარეპირის სამხრეთი პორტალის დატყვევება და დაზარალება.

2008 წლის აგვისტოს ომში აბტორტობით გამოირჩეოდა კიდევ ერთი სპეცდანიშნულების ნაწილი — შიგარო სადაზვერუო სამმართველოს დაქვემდებარებაში მყოფი და რუსეთის ომის ქალაქ ბატალისკო ორდოს რეზერვული 22-ე ბრიგადა.

ბრიგადა აღდგენისა და ჩენჩეთის ორდო ომის, პოსტსაბრძოლო სიტუაციის სხვადასხვა კონფლიქტის მონაწილე და რუსეთის არმიის, ალბათ, ერთ-ერთი ყველაზე დიდი და მდიდარი გამოცდილების მქონე სპეცდანიშნულების ნაწილი.

22-ე ბრიგადამ საქართველოს წინააღმდეგ აგრესიაში მონაწილეობის ბრძანება 2008 წლის 8 აგვისტოს 00-15 სთ-ზე მიიღო და საბრძოლო მოქმედებებისთვის 108-ე ცალკეული სპეცდანიშნულების რაზმს, საცდინოდ მზადდებურ ბატალიონის დანაყოფი, სპეციალურ ცალკეული ასევე და BTP-80-ის ტიპის 10 ვეფანტანსპორტორი გამოყოფა.

ამ დანაყოფების შეტარების სამუშაოებს ასევე პორტო Ilt-76-მა შესაძლებლობა მიუძღვა, სადაზვერუო მოზიდვით ელფონტაგაზიდან დასავლეთით შეეძლო სოფელი გოზულა გადავიდინა.

8 აგვისტოს 18-00 სთ-ზე რუსულმა სამხედრომა სატყვედანიშნულებმა აბტორტობით ნაშრომდინ და 9 აგვისტოს დღის 8-00 სთ-ზე ვეფანი იმყოფებოდნენ.

პარალელურად 58-ე არმიის შტაბის ბრძანებით საქართველოს ტერიტორიის სოფლებში დასვერვის, დაქვემდებარებისა და არტყვედანიშნულების კონტროლის ომის ხეობი სადაზვერუო ვეფანი მომზადდა.

ვეფანი შედეგად იმყოფებენ ცხინვალის აბტორტობით მდებარე სიმაღლებზე უნდა გადაესახათ. ითიოფი სადაზვერუო ვეფანი 12-14 კაცი იმყოფდა და მათ შორის 2 რადიოტი ოფ. ფლანტორების სულ 65 კაცი გამოიყო.

9 აგვისტოს 18-30 სთ-ზე ზოგივე ვეფანი ვეფანიდან მდებარე შედეგად იმყოფებენ მდებარე დასავლეთის შესასრულებლად გამოვირინა.

როგორც ამ ოპერაციის მონაწილე ერთ-ერთი რუსი ოფიცერი იხსენებს, ფლანტორებისა ხეობი ვეფანი მხოლოდ იმყოფდა ცეცხლი ვეფანი. უფრო მეტივე, ქარულა წვედანიშნულება მოლოდინი ავიათვანების ნაწილობრივ მოცურებაც შეძლეს. ძლიერი ნინააღმდეგობის გამო ორი ვეფანის ფლანტორება ვერ მოხერხდა და შედეგად რაზმს 26 სპეცრაზმული უკან, ბესლანში წავიდა.

ხმელეთზე გამომოსადინ რუს სპეცრაზმების რაზმის დროს 1 მოკლული, 8 დაზარალი ვეფანი, ხოლო 1 ვეფანი უკლავი დაიკარგა.

პირველი შეტაკების სპეცდანიშნულება 22-ე ბრი-

გადას 36 კაცი, ანუ ოპერაციაში მონაწილეთა ნახევარზე მეტი გამოაკლდა.

თუმცა დანარჩენმა ჯგუფებმა დავალების შესრულება მაინც შეძლეს, — საქართველოს ტერიტორიის სიღრმეში აწარმოებდნენ პატარ-პატარა ბრძოლებს, გადასცემდნენ კოორდინატებს ქართული ქვედანაყოფების პოზიციებისა და თავმოყრის ადგილებზე, კოლონიების გადაადგილების მიმართულებებზე, რათა მათთვის საავიაციო-საარტილერიო საშუალებებით დარტყმები მიეყენებინათ.

12 აგვისტოს 108-ე რაზმის 12-კაციანი ორი სადაზვერვო ჯგუფი შევუღმფრენებიდან გორის სამხრეთ-დასავლეთით 2,5 კმ-ში გადასხდა. მამინ ვრცელდებოდა ინფორმაცია, რომ თითქოს გორთან რუსებმა საჰაერო დესანტი გადმოსხეს. შემდგომში ერთ-ერთი ჯგუფი მდინარე მტკვარზე გავიდა და გრაკალთან აფეთქებული სარკინიგზო ხიდიც შესაძლებელია ამ ჯგუფის ნაშთქმედარია.

მომდევნო დღეებში რუსული სადაზვერვო ჯგუფები კიდევ უფრო ღრმად შემოვიდნენ საქართველოს ტერიტორიაზე, გაიარეს ხაშური და ქუთაისისკენ ნავიდნენ, რათა ქართული ქვედანაყოფების თავმოყრის ადგილები მოეძებნათ შემდგომი საავიაციო-საარტილერიო დაბომბვებისთვის.

სექტემბრამდე კიდევ ერთი ჯგუფი ხაშური-ბორჯომის მიმართულებით მიდიოდა, სადაც მათი წინსვლა ქართველმა პოლიციელებმა შეაჩერეს.

სარკოზ-მედევედვის 2008 წლის 12 აგვისტოს შეთანხმებას რუსეთის პრეზიდენტმა 16 აგვისტოს მოაწერა ხელი. შეთანხმება მხარეებისგან ცეცხლის შეწყვეტასა და ძველ პოზიციებზე დაბრუნებას მოითხოვდა, მაგრამ რუსეთის პრეზიდენტისა და ქვეყნის უმაღლესი მთავარსარდლის ამ მოთხოვნას სექტემბრამდე არღვევდნენ, ისევ განაგრძობდნენ აქტიურ მოქმედებებს ქართული სამხედრო ინფრასტრუქტურის ობიექტების გამოვლენისა და განადგურების მიზნით.

ერთ-ერთი რეიდის დროს 17 აგვისტოს 108-ე რაზმის 19-მა სექტრამზემლმა ოსიაურის ბაზა დაჭაჭაჭა მისი რეაკციანი დაცვა განაიარაღა.

ასე გაგრძელდა აგვისტოს ბოლომდე, ვიდრე 22-ე ბრიგადის სექტრამზემლმა მუდმივი დისლოკაციის ადგილზე დაბრუნებისა და საქართველოს ტერიტორიის დატოვების ბრძანება არ მიიღეს.

***

გენშტაბის მთავარი სადაზვერვო სამმართველოს დაქვემდებარებაში მყოფი სექცდანიშნულების ბრიგადა 3-4 სექცდანიშნულების რაზმს (ბატალიონი), აგრეთვე, სასწავლო, საბრძოლო და უზრუნველყოფის დანაყოფს აერთიანებს.

სექცდანიშნულების ბრიგადა დაახლოებით 2-დან 2 400-მდე სამხედრო მოსამსახურეს ითვლის.

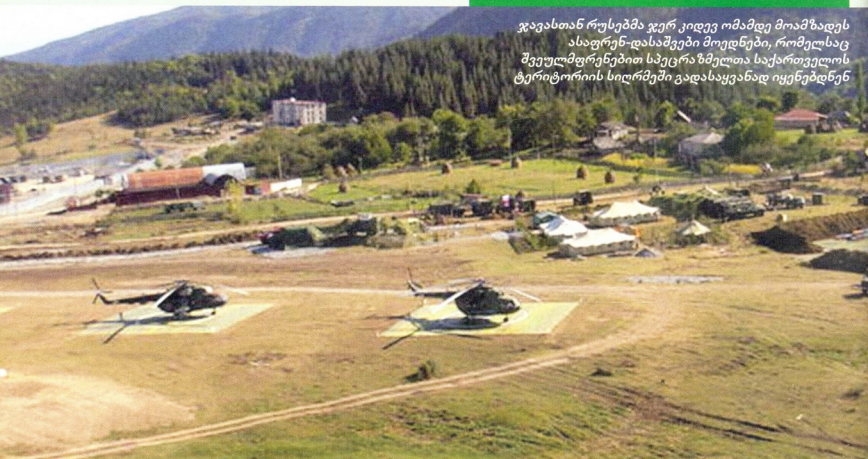
სექცდანიშნულების რაზმი საბჭოთა არმიის შემტებით 528 კაცზე იყო გათვლილი და 3 ასეულთან ერთად უზრუნველყოფის რამდენიმე წერილ დანაყოფს აერთიანებდა.

2008 წლის ომის დროს რუსეთის არმიის სექცდანიშნულების რაზმის რიცხოვნობა საბჭოთა არმიის დღევნე იყო შენარჩუნებული.

აგვისტოს ომის დროს პირადი შემადგენლობის შეიარაღებაში შედიოდა: სხვადასხვა მოდელის „კალაშნიკოვის“ ავტომატი, 9 მმ-იანი სნაიპერული მსუხანა ВСС Винторез-ი, 40 მმ-იანი ლულისქვეშა ყუმბარასატყორციანი ПП-25, 30 მმ-იანი დაზვის ავტომატური ყუმბარასატყორციანი АГС-17 Пламя, 12,7 მმ-იანი ტყვიამრეკვევი НСВ-12,7 Утес-ი და სხვ. დღე მანძილზე გადაადგილების დროს სექტრამზემლთა განკარგულებაში იყო მაღალი გამავლობის ავტომობილები, ბორბლებიანი და მუხლუხა მსუბუქი ჯავშანტექნიკა.

თეხურ ჩაჩანიძე

ჯავახთან რუსებმა ჯერ კიდევ ომამდე მოამზადეს ასაფრენ-დასაშვები მოედნები, რომელსაც შევუღმფრენებით სექტრამზემლთა საქართველოს ტერიტორიის სიღრმეში გადასაყვანად იყენებდნენ

დემოკრატიული კონდროლი საქართველოს სპეცსამსახურებზე

არსებული მდგომარეობის შეფასება

ეროვნული სპეცსამსახური, ამ ცნების ტრადიციული გაგებით, ჩვენში ჯერ კიდევ არ არსებობს. ამიტომაც აუცილებელია ცვლილებები, რომლებმაც საქართველოს სპეცსამსახურების მუშაობა უნდა დახვეწოს და უფრო ეფექტიანი გახადოს.

საქართველოს სპეცსამსახურების რეფორმირების ძირითადი მიმართულებები აერთიანებს საკანონმდებლო, სტრუქტურული და ფუნქციონალური სახის ცვლილებებს, საკადრო და საფინანსო უზრუნველყოფის არსებული სისტემის დახვეწის საკითხებს და ა.შ. მთავარია, რომ სპეცსამსახურები რომელიმე მმართველი რეჟიმის ექსკლუზიურ დაქვემდებარებაში კი არ იყვნენ, არამედ ეროვნული უსაფრთხოებისთვის იბრძოდნენ.

საქართველოს უახლეს ისტორიაში უკვე მეოთხედ გვეძლევა მანძი, განვახორციელოთ ჩვენი ქვეყნის სპეცსამსახურების რეფორმირება და შევქმნათ ნამდვილად ეროვნული და დემოკრატიულ პრინციპებზე მოქმედი სტრუქტურები. ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების უმნიშვნელოვანესი რგოლის — უშიშროების სისტემის ფაქტობრივი არარსებობა გახდა ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ყველა იმ უბედურებისა, რაც 1991 წლიდან დღემდე საქართველოს თავს დასტყდომია.

ავტორიტარულ რეჟიმს დემოკრატიული ხელისუფლებისგან სწორედ სპეცსამსახურებზე ეფექტიანი კონტროლის არარსებობა განასხვავებს. საქართველოს სპეცსამსახურებს კი, რაც არასდროს ჰქონიათ, ეს სწორედ დემოკრატიული კონტროლის მექანიზმებია,

რომელიც გულისხმობდა სამხედრო სტრუქტურების, პოლიციისა და სპეცსამსახურების საქმიანობაზე დემოკრატიული კონტროლის დაწესებას. ეს კი აერთიანებს: საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების, ასევე საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და „მეოთხე ხელისუფლების“ მხრიდან კონტროლს. შევცდებით ათბალიანი სისტემით შევაფასოთ საქართველოს სპეცსამსახურებზე დემოკრატიული კონტროლის არსებული მდგომარეობა.

საკანონმდებლო დონეზე სპეცსამსახურების საქმიანობაზე დემოკრატიული კონტროლი უპირველესად მკაფიოდ ჩამოყალიბებული საკანონმდებლო ბაზის არსებობას გულისხმობს, რაც უპირატესად ინფორმაციის მოპოვებას, ხელმისაწვდომობას, გაცნობას, ფლობასა და გამოყენებას ეხება.

ასევე საკანონმდებლო დონეზე უნდა განისაზღვროს საქართველოს სპეცსამსახურების საქმიანობის შემდეგი მთავარი ასპექტები: ძირითადი მიზნები და ამოცანები; მათი მოქმედების სფერო; საზღვრები და კომპეტენცია; მათი ორგანიზაციული სტრუქტურა; სხვადასხვა ქვეყნის სპეცსამსახურების ურთიერთთანამშრომლობის საზღვრები და ვალდებულება; სპეცსამსახურების საქმიანობაზე კონტროლის სახეები, ხერხები და მექანიზმები და ა.შ.

უნდა გაიზარდოს შესაბამისი საპარლამენტო კომიტეტების (უპირველესად კი თავდაცვისა და უშიშროების) როლი და ფუნქციები კონტროლის გამკაცრებაში.

0262

საქმისმსახურების მუშაობა უფრო ეფექტური რომ გახდეს, პროექტების ღირებულებები ძალიერ სტრატეგიული დამატებით მოუხდეს

კვირზე, პარლამენტის თავდგენისა და უშიშროების ხელისუფლება უნდა აკონტროლებდეს აღმასრულებელი ხელისუფლებას (ორ სპარტაქსის სპეცსამსახურებს) სპეცსამსახურების მუშაობის მიხედვით. სპეცსამსახურების მიერ მოხდენილი ხარვეზის მიზნობრიობისა და ეფექტობისას საკადრო პოლიტიკის, სოცსამსახურების სავანობის საკანონმდებლო უზრუნველყოფისა და ა.შ.

დღევანდელი მდგომარეობა ეს ასეა: სპეცსამსახურების მიერ დანიშნული რესურსების მიზნობრივად და ეფექტურად ხარვეზი „საბელონო“ შესრულების კანონი“ პროცედურების დაცვისა და ნათარბი მოქმედების შედეგშია დაინერგება, ხოლო ამ მოვალეობის შესრულება განხორციელდება რამდენიმე დამატებითი კომპლექსური უზრუნველყოფის, ეს უკვე არის არაპრობლემა.

კადრულად და შეიკვდილი სპეცსამსახურების დონისთვის დღეს არსებული პრეტენზია, როცა მათ მოუხდება ფინანსთა სამსახურის განხილვისა და სახელმწიფო სასტიკო რესურსებისთვის, ის სამინისტროს მიზნობრივ, შედეგზე, ვერ უკმაყოფილო სპეცსამსახურების მუშაობის საეფექტობა და სახელმწიფო მუშაობის დღევანდების შედეგად თითქმის მთავარ საკონტრაქტულად მართალი დღევანდების ეს პრაქტიკა ძალზე მოუხდება და არაეფექტურია. ის არ ითვალისწინებს ოპერატიული-ტექნიკური ღონისძიებებსა და ფინანსური სახელმწიფო მოქმედების თავისებურებებს.

დღეს სპეცსამსახურების დღევანდებს უნდა განხორციელდეს მხოლოდს ნამდვი სპეცსამსახურებში აღმოჩენილი პროგრამულ-მინიშნობრივ მეთოდით, როცა თითოეული ჩასატარებელი ოპერაციის მიხედვით დანაყოფები წინასწარ ადგენენ ხარვეზობრივებს (ოპერატიული-ტექნიკური ღონისძიებებისა და მატერიული-ტექნიკური უზრუნველყოფის ხარვეზი, ხელდასი და ა.შ.).

ველი დანაყოფების ნამოსილი „მცირე მოუხდება“ სპეცსამსახურის რითიან მოუხდება იკვრება (სადაც კოდური სახელმწიფოების მიხედვით იქნება დამოუკიდებელი შესარჩევილი ოპერაციები) და ფინანსთა სამსახურში განხილვა-დამტკიცებისთვის იგ ხარვეზი. ამ პროცესში გადამწყვეტი უნდა იყოს პარლამენტის „ნდობის ველოს“ კომპეტენტობა და პრინციპულად

ლობა, თუცა წლების მანძილზე საქართველოს პარლამენტის „ნდობის ველოს“ პროცედურის მოცარობა დახურულ კლბის დეფიციტს, სადაც სპეცსამსახურებისა და თავდაცვის სამინისტროს დანარჩენების ანალიზისთვის დრო უკვე აღარ რჩებოდა, მასშტაბისა და ექსპერტებს კი ამ ინფორმაციამდე ხელი არ მოუხდებოდა.

დღევანდელ მუშაობა, როცა ახალ პარლამენტს „ნდობის ველოს“ ვერ აუხდევდა და რა საპარლამენტო კონტროლზე შეიძლება სურბარნ? ასე რომ, საპარლამენტო კონტროლი სპეცსამსახურების მიერ სახიფათო თანხების ხარვეზზე ანგაზდე მხოლოდ ფორმალურია.

2 – საკანონმდებლო დონეზე შესაძლებელია სპეცსამსახურების საკადრო პოლიტიკის დღეს არსებული პრაქტიკა.

საკანონმდებლო დონეზე უნდა გათვალისწინდეს – გატარდება ინსტიტუციური ცვლილებები, კერძოდ, მისაღება ახალი ინსტიტუციური ატრუქტურა, რომელიც სპეცსამსახურების მატრიცულად გამოიყვანს პოლიტიკური დაქვემდებარებიდან და ზეწოლად, ხოლო მათ ხელმძღვანელებს კანონით განისაზღვრული პერიოდის მანძილზე მშვიდად მუშაობის გარანტიას მიუხედავად ცუდად მართობიანი კრიტიციკისა და პოლიტიკური კონსერვაციის მოუხდება.

სპეცსამსახურების ხელმძღვანელი არ უნდა იყოს რომელიმე პოლიტიკური პარტიის წევრი, მას ქვეყნის პირველი პირის წარდგინებით უნდა ამტკიცდეს და პარლამენტი წინასწარ განისაზღვროს ვადით. ამ პერიოდის მისი გათავისუფლება მხოლოდ რამდენიმე მიზეზით (ავადმყოფობა, ურთულად და კანონისწინააღმდეგო ქმედება) იქნება შესაძლებელი. სხვა მოუხდება საქართველოს სპეცსამსახურების დღევანდელი დღესდღეობის და „პიონირის მსახურების“, ფარული მომსახურების, ურთიერთობის ინტენსივობის დაცვა და სურველობის განმარტება.

ასე რომ, საპარლამენტო კონტროლი სპეცსამსახურების საკადრო პოლიტიკაზე ანგაზდე მხოლოდ ფორმალურია.

თავისუფლად დემონსტრაციული კონტროლის შექმნის რომ უკმაყოფილო, განმარტებული საეფექტობა გენერალისთვის არ ეტყობოდა

ნინოაშვილია შეცვლის ნინოაშვილის შემადგენელი სპეცსამსახურები ისე „პოლიტიკური პოლიტიკა“ ფარავს

შემადინიშნულს გათვალისწინებით საქართველოს სპეცსამსახურებზე საკანონმდებლო კონტროლი მხოლოდ 3 ბალი შეიძლება შეეფასოს.

სპეცსამსახურების მუშაობის ეფექტობაში ქვეყნის აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ დასაბუთი საკანონმდებლო და საკანონმდებლო, სპეცსამსახურების, კომპლექსური და ა.შ. ამოცანების რეალურ შესრულების განმარტება.

აქამდღეობელი ხელისუფლების ცვლილება კი გაუხდება არ უნდა ახდენდეს სპეცსამსახურების სტრატეგიულ კურსზე, ამ სისტემის ძველი, გამოცდილი თანამშრომლებიდან კონკრეტული სულისკეთების კაცობის შესრულებიდან და მხოლოდ ახლადგანა, ძირითად, გამოცდილ მუშაკებს დაკრძობამ ტარდებდეს მისაღება, ქართული სპეცსამსახურის შექმნის მასი (იგივე შედეგის გამოქრება „კარგების რეკლამაციის“ შესრულება).

სპეცსახელ ნდობის საქართველოს სპეცსამსახურებზე გამოცდილ მაცარნ პირადი ერთეულების

საფუძველზე შექმნილი პირებს გაეხსნა და მათი ცვლილება და აქანება სპეცსამსახურების კაცობის შესრულება და მომხდების პროცესში, ქვეყნის კაცობის შესრულება უსაბუნებობის სტრატეგიის მიხედვით მის შემოქმედია. სპეცსამსახურების ტრენინგების მიზნობრივად და აქანება სპეცსამსახურების მიუხედავად (სადაც და, დანიშნული, სტრუქტურა გადგინდა ამ დანიშნული) საკანონმდებლო რეალურ და ძალზე ფაქტის მიუხედავადს მოითხოვს. სპეცსამსახურების ახლადგანა ხელმძღვანელებს უნდა ახსოვდეს, რომ თანამშრომელი, რომელიც უკმაყოფილო სახით გადგინდას ასრულებს, უნდა კრისობდეს მათგან მორალურ და მატერიული მხარდაჭერის ქვეყნისა და ამ ორგანიზაციისთვის.

განსაკუთრებულ ცვლილებებს საჭიროებს სპეცსამსახურებისთვის კაცობის მომხდების და საკადრო გადამცემების მიხედვით დღევანდელი პრაქტიკა, რომელიც რითიან, გახრება სპეცსამსახურების ცვლილება უნდა კიდევ ბერი ადია. მისთვის დღევანდელი ცვლილებების გადამცემული სპეცსამსახურების სტრატეგიული რეორგანიზაციის კუთხითია, უკვე საკანონმდებლო არს, რომ უშიშროების სისტემა მის-ს სტრატეგიული არ უნდა იყოს და გამოუცვლად უნდა უზრუნველყოფდეს მას კი მთლიანად კრისობელი საკანონმდებლო ოპერატიული-ტექნიკურად მუშაობა უნდა გადართობს, სადაც რეალური საქმე მართლაც თავზე საყრდელი.

შემადინიშნულს გათვალისწინებით საქართველოს სპეცსამსახურებზე აღმასრულებელი ხელისუფლების კონტროლი მხოლოდ 4 ბალი შეიძლება შეეფასოს.

3 – კანონები უნდა არეგულირებდეს სპეცსამსახურის საქმისთვის და ანესტინენ მათი მოქმედების მკაცრი ჩარჩოებს. საერთო ზედასაზღვრების კანონები შესრულებული კი მთავარი პრინციპებია და სასამართლო უნდა ახორციელებდეს ოპერატიული-სამართლო სავანობაზე საპროკურორ და სასამართლო ხელმძღვანელების ეფექტობისა ცვლად ვერ კითხვის ბაგებს. ამამომ კვლავ შესაძლებელია, არაკეთილსინდელად

პარლამენტსა და მოსახლეობას
საკანონმდებლო ბაზის შექმნის
ჩამოყალიბება, რათა წარსულის
შეცდომები მომავალში აღარ
განმეორდეს

დისიური ხელმძღვანელის სიტყვიერი ბრძანებითაც კი ხელქვეითებმა ფარული მოსმენები ანარმოონ, როგორც ეს „ნაციონალების“ დროს ხდებოდა.

ამის აღმოსაფხვრელად კიდევ უფრო უნდა გაძლიერდეს საპროკურორო ზედამხედველობა. სპეცსამსახურები ინსტიტუციონალურად ისე უნდა იყვნენ მონყობილი, რომ უკანონო მოსმენებისა და ჩანერების დროს არ დაიბალოს კანონდარღვევა. სპეცსამსახურების საქმიანობა უპირველესად უნდა შეფასდეს როგორც ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ღონისძიებების გატარება და ამ უკუთხით პრობლემა ის, რომ საზოგადოებას არა აქვს სპეცსამსახურების ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის გაკონტროლების რეალური მექანიზმი.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით საქართველოს სპეცსამსახურებზე საპროკურორო და სასამართლო ზედამხედველობის ეფექტიანობა მხოლოდ 2 ბალით შეიძლება შევასალო.

ჩვენი აზრით, საზოგადოებრივი კონტროლი უნდა გადადეს იმის გარანტია, რომ ეროვნული უსაფრთხოების მიზნებს პიროვნების თავისუფლება და ადამიანის უფლებები არ შეეწინააღმდეგება.

წლები გადის და მდგომარეობა არ იცვლება. დეფინანსების მრავალჯერად გაზრდას ჩვენს სპეცსამსახურებში ოპერატიულ-აგენტურული მუშაობის დემოკრატიული და პროფესიონალური ცვლილება არ მოუტანია.

დღემდე არსებობს საფრთხე, რომ ვიღაცამ პირადი თუ სხვა მიზნების გამო ადამიანებს მოუსმინოს, ჩაინეროს მათი საუბრები და ა.შ.

კონტროლის მექანიზმის უქონლობის გამო დამოკიდებული ვართ სამართლებრივად და სპეცსამსახურების თანამშრომელთა კეთილსინდისიერებაზე. ამიტომ საჯარო და გამჭვირვალე უნდა გახდეს სპეცსამსახურებისა და რიგითი მოქალაქეების ურთიერთობა.

ადამიანის უფლებების დაცვა მნიშვნელოვანია, მაგრამ ასევე უნდა გავანალიზოთ, ასრულებენ კი საქართველოს სპეცსამსახურები ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების დაცვის ამოცანებს? სად მდის გადასახადის გადადამხდლების ფული, როგორ იხარჯება სპეცსამსახურების ბიუჯეტი?

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით საქართველოს სპეცსამსახურებზე საზოგადოებრივი კონტროლის ეფექტიანობა მხოლოდ 1 ბალით შეიძლება შევასალო.

საერთო შეფასება კი ასეთია: ჩვენი აზრით, ამჟამად საქართველოს სპეცსამსახურების საქმიანობაზე დემოკრატიული კონტროლის ეფექტიანობა მინიმალურ დონეზეა და 10 ბალს (შესაძლოა 40-დან) არ აღემატება.

ახალმა ხელისუფლებამ უნდა გაითვალისწინოს წინამორბედების შეცდომები და სპეცსამსახურები კვლავ „პოლიტიკურ პოლიციად“ არ გადააქციოს. დემოკრატიული კონტროლის გარეშე კი საქართველოს სპეცსამსახურები შუა ზღვაში უიალქო გემივით ირწყვება და მძლავრი ტალღა რომელ ნაპირზე გარიყავს, არაფერ იცის.

გზისკა პალაპვილი

„სპეცსამსახურების საქმიანობაზე საზოგადოებრივი კონტროლის საქართველოს ცენტრის“ თავმჯდომარე

„ლეგა“

სამსოკათოლოგია

სამსოკათოლოგია

- ერეკციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ყველა სახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მილოდინის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: თაბუკაშვილის №19ა ☎ 890 32-21-21; 32-21-21, 72-59-39

www.league.ge

საქართველო
ავტობილური
ინდუსტრია

Auto Bild

საქართველო

ჟურნალი
„ავტობილდი“ გაფრთხილებთ!
ბავშვები სამყაროს სხვანაირად ხედავენ
მართა ფრთხილად!

გენერალ სულაქველიძის ლაზერული პისტოლეთი საბჭოთა კოსმონავთებისთვის

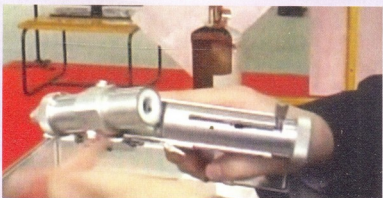
გენის რაიონში გაზრდილმა ქართველმა ინჟინერ-გენერალმა საბჭოთა კოსმონავთებისთვის ლაზერული პისტოლეთი შექმნა

1961 წლის 12 აპრილს კოსმოსში გასული პირველი ადამიანი — საბჭოთა კოსმონავტი იური გაგარინი „მკ-კაროვის“ პისტოლეთით იყო შეიარაღებული. პისტოლეთი საპარაშუტო სისტემის ხელუხლებელ მარაგში იმ შემთხვევისთვის შეიტანეს, თუკი მიწაზე დაშვებულ გაგარინს თავის დაცვა დასჭირდებოდა გარეული ცხოველებისგან.

მოგვიანებით, როდესაც დედამიწის ორბიტაზე საბჭოთა კავშირი და აშშ ერთმანეთის ჯიბრზე თითქმის ყოველთვიურად ახალ-ახალ თანამგზავრებს გზავნიდა, რეალური გახდა, რომ მოსკოვისა და ვაშინგტონის დაპირისპირებას ხმელეთიდან კოსმოსში გადაენაცვლა.

საბჭოთა გენერლები არ გამოირიცხებდნენ, რომ პენტაგონის დავალებით ამერიკელ ასტრონავტებს დედამიწის ორბიტაზე მფრენი საბჭოთა უპილოტო და პილოტირებული ხელოვნური თანამგზავრის ხელში ჩაგდება განეზრახათ.

სწორედ კოსმოსურ ორბიტაზე თავის დასაცავად (ან ვინ იცის. შეიძლება ამერიკულ თანამგზავრებზე თავდასასხმელად) საბჭოთა კავშირის გენშტაბმა ექსპერიმენტული ლაზერული პისტოლეტის შექმნა დაუკვეთა სტრატეგიული დანიშნულების სარაკეტო ჯარების სამხედრო აკადემიის მეცნიერებს, კერძოდ, იმ სამეცნიერო კვლევით ჯგუფს, რომელსაც ჩვენი თანამემამულე, პროფესორი, გენერალ-მაიორი ვიქტორ სულაქველიძე ხელმძღვანელობდა.

სიმაღლე ითქვას, 1982 წლიდან საბჭოთა კოსმონავტიკის მინაზე დასაშვები აპარატის ხელუხლებელ მარაგში „მაკროვის“ პისტოლეტების ნაცვლად უკვე გამოჩნდა უნივერსალური სამულაინი პისტოლეტი TP-82, მაგრამ ის მაინც განკუთვნილი იყო ტაიგაში დაშვებული კოსმონავტიკის თავდასაცავად, თუ უშუალოდ კოსმოსურ ორბიტაზე ნაკლებად გამოდგებოდა.

კოსმოსურ სივრცეში ახლო მანძილზე საბრძოლველად საბჭოთა კოსმონავტებს სჭირდებოდათ ისეთი იარაღი, რომელსაც არ ექნებოდა უკუცემის ძალა და ამასთან, არ დააზიანებდა თანამგზავრის გარსს, სამაგიეროდ, მწყობრიდან გამოიყვანდა მხოლოდ ოპტიკურ ხელსაწყოებს, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში მოწინააღმდეგის ასტრონავტებს დააბრმავებდა (დროებით ან სამუდამოდ).

სწორედ ასეთი იარაღის კლასს შეეფარდებოდა ლაზერული პისტოლეტი, რომლის კონსტრუირება გენერალ სულაქველიძის სამეცნიერო ჯგუფმა განახორციელა. მათ თავიდანვე სწორი გათვლა გააკეთეს — ლაზერული პისტოლეტის გაბარიტები „სტეჩკინის“ პისტოლეტისას არ აღემატებოდა და გააჩნდა ჩვეულებრივი მჭიდი რვა 10 მმ კალიბრის ვაზნით.

ვაზნაში არც ტყვია და არც დენით არ იყო მოთავსებული, მასში ჩამონტაჟებული გახლდათ პიროტექნიკური ნარევი ზემოდან გადასმული ვოლფრამის შემცველი პასტით. გასროლის წინ პისტოლეტის სასაღებტის წინ ჩამონტაჟებული ჩვეულებრივი „კრონას“ ბატარეიდან ელექტროიმპულსი მიენოდებოდა ვაზნას, მისი შიგთავსი ფეთქდებოდა, რომლის დროსაც დიდი ენერჯის სინათლის სხივი წარმოიქმნებოდა, რომელიც პისტოლეტის ლულაში მოთავსებული სპეციალური ლინზების სისტემის გავლით მიზნისკენ გაიტყორცნებოდა.

რეჰვანი დჟინი: ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, გენერალ-მაიორ-ინჟინერი ვიქტორ სამსონის ძე სულაქველიძე 1919 წლის 15 დეკემბერს დაიბადა ვანის რაიონის სოფელ მოისიძურში. 1942 წელს დაამთავრა თბილისის ინდუსტრიული (შემდგომში პოლიტექნიკურად წოდებული) ინსტიტუტი და როგორც წარჩინებული ახალგაზრდა სპეციალისტი, გაგზავნეს სამხედრო-საარტილერიო აკადემიაში სწავლის გასაგრძელებლად.

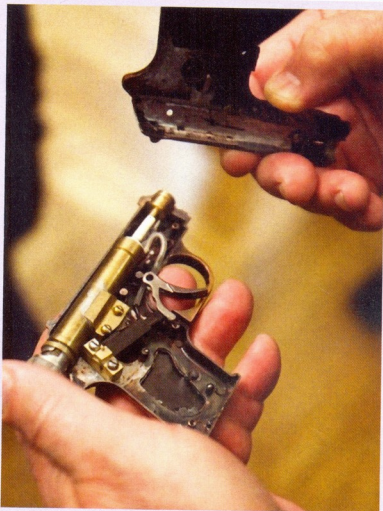
ლაზერული პისტოლეტის კონსტრუირება მართლაც ორიგინალური და საინტერესო იყო, თუმცა გენერალი სულაქველიძე უფრო სერიოზულ თემებს ამუშავებდა, კერძოდ, ხვეწდა და აუმჯობესებდა საბჭოთა საკონტინენტში ბალისტიკური რაკეტების საბრძოლო (პირთვულ) ქობინებს, რათა მოწინააღმდეგის ტერიტორიაზე აფეთქების შემდეგ გაძლიერებულიყო გამა და ზემალალი სიხშირის გამოსხივება. სავარაუდოდ, გენერალი სულაქველიძე მჭიდრე ჩვენი თანამგზავლის, ალექსანდრე ნადირაძის პირთვულქობინაში „ტოპოლების“ გაუმჯობესებაც ზრუნავდა. ჯერჯერობით კვლავ საიდუმლოდ რჩება, მაგრამ პირთვულ სულაქველიძეს შემუშავებული აქვს ჩვეულებრივი ჭურვების აფეთქებისას წარმოქმნილი ენერჯის გენერირების მეთოდები ელექტრომაგნიტურ გამოსხივებაში, რაც მომავლის იარაღად ითვლება.

ვიქტორ სულაქველიძე 1984 წელს გარდაიცვალა, ის საქართველოში ჩამოასვენეს და თბილისში, საბურთალოს სასაფლაოზე დაკრძალეს.

გენერალ სულაქველიძის ლაზერული პისტოლეტის მთავარი დანიშნულება კოსმოსურ სივრცეში მოწინააღმდეგის თანამგზავრის ოპტიკური ხელსაწყოების მწყობრიდან გამოიყვანა გახლდათ

ლაზერული პისტოლეტის გარდა, გენერალ სულაქველიძის ჯგუფმა კიდევ ორი საცდელი ლაზერული იარაღი შექმნა: ლაზერული რევოლვერი და მცირეგაბარიტიაანი, ერთვაზნიანი პისტოლეტი

ლაზერული რევოლვერი მართალია კუსტარულად გამოიყურებოდა, მაგრამ სახელმწიფოს შეკვეთის შემთხვევაში მისი დახვეწა პრობლემას არ წარმოადგენდა

პისტოლეტის ლულიდან გამოტყორცნილი სინათლის ენერჯია 10 ჯოულამდე იყო, ის ვერ გახვერტდა თანამგზავრის გარსს, მაგრამ სრულიად საკმარისი გახლდათ, რომ 20 მ-ის დისტანციიდან მწყობრიდან გამოეყვანა ოპტიკური ხელსაწყოები და დაეზიანებინა ადამიანის თვალები.

ახალი გასროლის წინ სულაქველიძის ლაზერული პისტოლეტის ხელმეორედ ხელით იტენებოდა, რის დროსაც, როგორც ჩვეულებრივ პისტოლეტებში, უკვე გამოყენებული ვაზნის ექსტრაქცია ხდებოდა.

გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოსთვის ექსპერიმენტული ლაზერული პისტოლეტი საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ დიდ საიდუმლოებად ითვლებოდა, თუმცა საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდეგ „კოსმოსური ომების“ ალბათობაც წარსულს ჩააბარდა და სულაქველიძის ერთადერთმა ლაზერულმა პისტოლეტმა საბოლოო ნავსაყუდელი სამხედრო აკადემიის მუზეუმში პოვა.

არალეტალური მოქმედების სულაქველიძის ლაზერული პისტოლეტის სიგრძე 180 სმ-მდე იყო, მჭიდში 8 ვაზნა ჩადიოდა

ირაკლი ალადაშვილი

პროფესორ ვიქტორ სულაქველიძის ლაზერული პისტოლეტის ერთადერთი ეგზემპლარი დღეს რუსეთის ერთ-ერთი სამხედრო აკადემიის მუზეუმში ინახება

ახალი 2014 წლიდან „არსენალს“ კიდევ ერთი საინტერესო რუბრიკა „აშკარა-დაუპირკბელი“ შეემატა. ვიდრე მკითხველს ამ რუბრიკის საშუალებით გავაცნოთ სამხედრო საქმესთან დაკავშირებული ისეთი ფაქტები, რომელთა წარმოდგენა და დაჯერება მართლაც რთულია

3 მლრდ დოლარის ღირებულების ბომბდამშენი

მრავალმილიონიანი აღდგენითი სამუშაოების შემდეგ „ვაშინგტონის სული“ მსოფლიოს უძვირეს საფრენ აპარატად კიდევ დიდხანს დარჩება...

აშშ-ში სამწლიანი სარემონტო სამუშაოების შედეგად აღადგინეს მსოფლიოში ყველაზე ძვირად ღირებული ბომბდამშენი B-2, მეტსახელად „ვაშინგტონის სული“. 2010 წელს კუნძულ გუამზე, ამერიკული სამხედრო-საჰაერო ბაზიდან აფრენის წინ, რეაქტიული ძრავების გაშვების დროს ერთ ძრავას ცეცხლი გაუჩნდა და ბომბდამშენის კუდის ნაწილი დაინგა.

პენტაგონის განკარგულებაში სულ 20 ცალი B-2 ია, რომლებიც „სტელსის“ ტექნოლოგიით არის დამზადებული და მონინაღმდევის რადიოლოკაციურ სადგურებს მათი აღმოჩენა უჭირს.

თითოეული B-2-ის ფასი 1997 წელს 2,1 მლრდ დოლარი იყო (ამ თანხაში შედიოდა პროექტის დამუშავების, გამოცდებისა და აწყობის ხარჯები), რაც დღეს, ინფლაციის გათვალისწინებით, უკვე დაახლოებით 3 მლრდ დოლარია.

მიუხედავად იმისა, რომ ხანძრის შემდეგ აღდგენით სამუშაოებში დახარჯული თანხის რაოდენობა არ გაუმჯობესია, ადვილი მისახვედრია, რომ B-2 — „ვაშინგტონის სული“ — კიდევ დიდხანს იქნება მსოფლიოში ყველაზე ძვირად ღირებული საბრძოლო თვითმფრინავი.

2010 წელს გუამის კუნძულზე, ანდერსენის სამხედრო ბაზაზე დაშვარი „ვაშინგტონის სული“

ფაქტები, მოვლენები, შემთხვევები...

- გასულ წელს ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმის დარღვევის აზერბაიჯანის არმიის 8 სამხედრო მოსამხარეოს სიკვდილზე შედინა, 11 ადამიანი. 2012 წელასი შედარებით დახაკარი დაბლობებით ორჯერ შემცირდა. ბაქოში სომხების დანაკარგზე შეფასდა და ის 21 კაციტი განიხილეს. გარდა ამისა, 1 სომხი სამხედრო აზერბაიჯანელებზე ტყვედ ჩაბარდა, ვარაზაძე კი მოკლეს რუსი სპიარტი, გვარად ბოლნისციკოტი.
- 9 იანვარს ბაქოში ავღანიედიან რორტიციის შესაბამისად 32 აზერბაიჯანელი სამხედრო დაზრუნდა. ამჟამად ISAF-ის შეწყვეტილობაში სასახურს 94 აზერბაიჯანელი სამხედრო აგრესიულა.
- 13 იანვარს აზერბაიჯანში მოკლეს გამოაქვეყნა

აზერბაიჯანში გამოყენებული ორჯველი კომპლექტის (UMTAS) მისილი გამოცდები

- აზერბაიჯანის თავდაცვის მინისტრს, გერარდ-პოლკოვნიკ ბაქარ ჰასანოვი შე-4 და შე-5 მიაღველი ევროპულ გერმანულ-მათირი კორპუსი ბაკოში — მადეორალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის მითავარი სამ-მართველის უფროსის, ხოლო გერმანულ-ლეტანტიკტი ვერნერ მუსტაფაიკი ნახტვინის განსაკუთრებული არ-მისი სარდალის მოვალეობას შეასრულეს. მინისტრის მოწვევით მოაღველის პოსტიკი გერმანულ-პოლკოვნიკი ნახტვინის საბაიოსე უკუიკი.
- პრეზიდენტი ილჰამ ალიევის განკარგულებითი გერმანულ-პოლკოვნიკის ნოვედა მინცხიკი პრეზიდენტის უფროსების სასახურის უფროსი ბუღალარი იკოვლეის იმავი სასახურის მალაქინისინგმა აკვი იოსიან-ალიევი ოსეთივმა და მურსალეული-ალიევი ევროპულ გერმანულ-ლეტანტიკტის ნოვედა მითვის.
- 27 დეკემბრს ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმის დარღვევის შედეგად ტერტერის რაიონში 28 წლის აზერბაიჯანელი სამხედრო დაიღვა.
- 28 დეკემბრს გარდაიღვა ვარაზაძის ომის ევტერტი, შე-2 ვეჯვის რივალედი ზარ ჰასანოვი, რომელიც 25 დეკემბრს ბენზინი გადასისა და თივი დინდა.
- 2013 წელს იარაღის იმპორტიტი აზერბაიჯანში (1 ბლარდ 257 ბლნ დოლარი) მთავლობითი შე-15 ადვილი, სინგაპურსა და პაკისტანს შორის დაიკავა.

● 1991-94 წლებში ვარაზაძის ომში დაღველი სამხედრო მოსამხარეული რაღველობაში ბოზილ-სიკური და განვევის სახელმწიფო სასახურის მონაღველები, ომში 11 557 აზერბაიჯანელი სამხედრო დაიღვის და მათ რიცხვის უკველიად დაკარგულებიკი შეფასდა.

- სამხედრო მწარებისგან გერმანული წარმოებებითი, თავდაცვის სახმინტროში ბაქოში დისკონტინუელი სამი სამხედრო ნაწილი დამალა.
- 2006-2012 წლებში აზერბაიჯანში სხვადასხვა ტყვეობითი შედინა 23 156 ერთეული ცეცხლსარსოლი იარაღი, სიდანგად 19 420 ავტომატიკი და 3 120 პისტოლეტიკი, ხოლო დანარჩენი კი სხვა სახის იარაღი. უკრაინაში ნაიღვი 19 ათასი ავტომატიკი

AKM, 6 ტანკსანიონალდელო მართველი კომპლექტი, 50 ნიონარული შოპინა CBML, 50 ლილიცხიკი უკრაინატორკინი და 1 პისტოლეტიკი თურქეთში — 3041 პისტოლეტიკი და 270 პისტოლეტიკი-ტეტიკი-მწიფეი MP-5; რუსეთში — 130 ლილის ტყვა უკრაინატორკინი, 110 შოპინა და კანაბინა; ოღალიამ — 8 პისტოლეტიკი, 178 პანამი და კარაბინი ავტომატიკი — 160 პისტოლეტიკი Glock-ის სერეებში — 150 ავტომატიკი სტეკაეკიბი ერთი 30 88-იანი მუქეშიტი 2A42 და ერთი შაპინა.

- გრწილდება თურქული ROKET-SAN-ის ტანკსანიონალდელო კომპლექტის UMTAS-ისა და OMAT-ის გამოცდა. კომპანიაში წარმომადგენელი იქმნია, კომპლექტის გამოცდებში შემაღველი რორკოვი სხვადასხვა სატანსპორტიკი საშაღველიდან, ახვეი მინიდან, ახვეი აღინიონა, რომ აზერბაიჯანის ერთეული სამხედრო სტრუქტურა ტანკსანიონალდელო კომპლექტი Cirit-ით დინტეგრირდა.
- სირიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომში მუქევი ერთი აზერბაიჯანელი მოვაველი მოკლეს. მარტო იანვარში 8 აზერ-

ბაიჯანელი მოკლული, მათ შორის ერთი 14 წლის მოზარდი იკო. სირიის ომში მოკლული აზერბაიჯანელი სატორი რაღველობის დახლებითი საკეს აღწესეს.

- რუსეთში დაიხარული აზერბაიჯანისთვის 2010 წლის სექტემბრში შეკვეთილი MIM-35M ტიპის 24 მუქევიმწიფრის მინიღვის კონტრაქტიკი.

სახმანი

- ნაწილი სომხების ყოველი-ლორიად 5 მლნ დოლარის სამხედრო დანახტვის გარეწესეს. 25 დეკემბრს მეთონინგბის ზელი მონარტის ტყვეის თავდაცვის მინისტრებმა სირიის ოჯანიანმა და ჩან ვან ცოვანმა. მუქედირა-ტი განიხილეს თანამშროლობა სამხედრო ვარაზაძისა და მღველიკი, საბაიოლი მოზარდადგისა და სამხედრო-ტექნიკური სერვისი.

- როგორც ტყვეის თავდაცვის მინისტრმა სირიის ოჯანიანმა განიხილეს, სავადღველი სამხედრო სასახურში ნახტვინი-დეკემბრისა და მარ-ოქტობრის ნახტვინი დეკემბრ-იანვარსა და იტინი-ოქტობრის ჩატარდება. შესაბამისად, ზამთრის საწველი პერიოდი არნამა — 15 თებერვალს ზაფხულის კი 15 აგვისტოს დინარევი.

- თავდაცვის მინისტრ სერჟან ოჯანიანის თქმით, 2013 წელს დაიწყო თავდაცვის სტრატეგიატიკი გეგმავება, შეფასება 2014-15 წლების უსარტობის სერვიში საფრთხილს და მოზარდადგა 2016-20 წლებში რარტერტიკი შეიარაღეული ძალების განვითარების ეგვმა. მინისტრს ახვეი აღნიონა, რომ დელი უკრაინული დაიღვისა თანამშრომელი იარაღისა და სამხედრო ტექნიკის, მოწინარეული და მალელი სიუსესის სახმარეული საშაღველები.

ოკუპირებულ ცხინვალის რეგიონში რუსების მიხედვით დასახლებული ადამიანები

თავდაცვის მინისტრის სერჟან ოჯანიანის თქმით, სომხებმა ვარსიკვლავმა აზერბაიჯანელი დეკემბრული ვეჯვის შეწყვეტიკი

- 21 იანვარს თავდაცვის მინისტრმა სერჟან ოჯანიანმა განიხილეს, რომ ვარაზაძის 9 სომხებს ვარსიკვამა აზერბაიჯანელი 30-კაციანი დეკემბრული ვეჯვის შეწყვეტიკი მოიგერა.

კონფლიქტის რაიონიდან

- ოკუპირებული ავხაზელი
- აღვესინგად აქციების პრისინგულებითი, გერმანულ-მათირის ნოვედა მინცხიკი სტრატეგიატიკი უფროსების სასახურის თანგველიონი ბარველი მოიგველი, პოლკოვნიკი ანგერი უფინიოსა და მოავტოვლის, პოლკოვნიკი ვლადიმერი ჩრედაციცი.
- სტრატეგიატიკი ბიუსილულებმა 2013 წლის დეკემბრის ბოლოს 1992-93 წლების ომის მინიდანგის 83 ოჯახის ავადრე-ბალნარტიკითი, ადვილსა და ვარაზაძე ჩრეტელები ორ-ორი ყუიტი მანდარინი გარეწესავენ.

ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონი

- მოხდინებულ წელს ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონში საოკუპაციო ვარსიკვლავის ცხინვალსა და ვეჯინი მწიფრითი შეფა 40 ახალი ობიექტიკი. მათ შორის იქნება სასახელი კორპუსები, საფარველი მწიფრები, სამხედრო ტექნიკის შესახის საცეცხი და ანგარევი, საცხინვალის სახლები და სატორი საცხინვალელები, სარტეტლ-განგვემანსაღველი კომპლექტიკი და სტე.
- საოკუპაციო ვარსიკვლავის შე-4 სამხედრო ბაზაში სამხედროსთვის რუსეთიდან 650 ახალღველი გამოიგახევიან.

თეთლიარებული ვარაზაძე

- 14-15 იანვარს ჩრდილოეთის მონარტოვების ერთეული მოსტეკი მოკლევლი ვარსიკვლავი იპოვეს. მისიუ მწიფრებიკი სინარევი ორმა აღინიონდა.
- 19-20 იანვარს ფორტის ხაზის რჩილელი-აღმოსავლელი და სამხედრო-აღმოსავლელი მონარტოვლებზე ბრძოლის დროს დაიღვისა ვარაზაძის არმიის უფროსი სტრატეტიკი.

ქართველი არტილერიისტი ინსტრუქტორების მისია ჯალალაბადში

რაც დრო გადის, მეტი ინტერესი ჩნდება ღაზმარცხეალები, ცივილიზაციასთან შუპრიგაბაელი ხალხის მიმართ. მისტიკური და ამოუხსნელი, სიკვდილთან მკვარპოლი ხალხი — ასე იცნოვს ავღანელმა მთელი მსოფლიო, თუმცა, როგორც ნახი, სიზარტულ ყოველთვის შუაშია.

ქართველი ინსტრუქტორები 5 თვე იმყოფებოდნენ ავღანეთის ერთ-ერთ ყველაზე საშიშ, პაკისტანის მოსაზღვრე ჯალალაბადის პროვინციაში და ავღანელ სამხედროებთან ურთიერთობისას მათ ამათ-ნათამას გაიცნეს.

ჯალალაბადის პროვინციაში, შრამულ ბაზაში, ქართველი ინსტრუქტორები ავღანელ სამხედროებს ამზადებდნენ და მისთან ნარმატებით დასარულს.

იმ მისიონარს ორი ქართველი სამხედრო „არსენალის“ რესონდნატი. ისინი რამდენიმე თვისა ქართულ-ავღანურ ურთიერთობაზე გვიამგოვან.

მათ პირპირადა ირაკლითა და ღაზითით მოვიხსენიებთ.

ღაზითი:

— ავღანელებთან ურთიერთობა ნდობისა და პატივისცემის მოპოვებით დაფინყეთ და დავიმტკიცეს, რომ მათი ნდობა შეიძლება. ყველაფერი ნაბიჯ-ნაბიჯ დანყო და ძალიან საინტერესო ურთიერთობასა და მუშაობაში გადაიზარდა.

ძალიან კარგი ავღანელი თარჯიმნები გყავდა. ისინი ჩვენს სიტყვებსა და დამოკიდებულებას ზუსტად ისე ანედიდნენ, როგორც საქმეს სჭირდებოდა და ნარმატების ერთ-ერთი მიზეზი ესეც იყო.

რაც მთავარია, ისეთი შედეგი მივიღეთ, როგორსაც ამერიკელებიც კი არ ელოდნენ და ეს ალიარეს კიდევ ერთხელ, წვრთნის დროს, ერთი ავღანელი დამხვდა და ნაწილამდე საკაცით ჩვენ მივიყვანეთ. იმავე დღეს მოვიხაზულეთ, პატივისცემის ნიშნად საჩუქრები მივუტანეთ. უნდა გენახათ მათი სახეები, თან გაუკვირდათ და თან გაუხარდათ. თარჯიმნის საშუალებით ვკითხეთ, ექიმის მიერ გამოწერილი მედიკამენტები ყველა თუ შეინდა, არაო, გვითხრეს. მათ თვალნით, თარჯიმანს მივუცით ფული და ვთხოვეთ, რაც სჭირდებოდა, ყველაფერი მიეტანა. გაოცდნენ, მაგრამ ძალიან გაუხარდათ.

— ავღანელ კონტრაქტორებს არა აქვთ ანაზღაურება?

— როგორ არა, 200-დან 300 დოლარამდე ხელფასი, რაც იქ დაბალ ანაზღაურებად არ ითვლება, მაგრამ ყურადღება ყველას უხარია.. ამ ფესტმა შემდგომში მათთან ურთიერთობაში გზა გაგვიკვალა. შემდეგ, როდესაც მათი ნდობა მოვიპოვეთ, ნაწილში ჯავანთილუტის გარეშე შევედიოთ.

— განათლება რა დონეზე ჰქონდათ, თუნდაც სასკოლო, მათთვის თქვენი ცოდნის გაზიარება არ გავკვირდათ?

— ფრანგულ ბაზაში მოსამზადებლად ის კატეგორია შეარჩიეს, რომელსაც ელემენტარული განათლება ჰქონდა, ანუ წერა-კითხვა იცოდა, რათა ჩვენ მათთან მუშაობა არ გავგჭირებოდა. თუმცა, მაინც იყო მუმთხვევები, როდესაც თორიას ვერ ვასწავლიდით და მხოლოდ პრაქტიკით ვცდილობდით ფონს ვასვლას. ისე, ძალიან ნიჭურები და მონდომებული არიან. მათი ასაკის განსაზღვრა თითქმის შეუძლებელი იყო რადგან ყველა პირველ იანვარს იყო „დაბადებული“, ასე ეწერათ საბუთებში.

ირაკლი:

— ჩვენს ჩასვლამდე მათ ქაბულიდან ჩამოყვანილი

ლექტორები დაწყებით მათემატიკაში ამეცადინებდნენ, რამაც შედეგადაც მოგვცა.

— სამხედრო საქმე, შვიგინასა და დისციპლინის მოითხოვს, ამის შესახებ რისი თქმა შეიძლება?

— ამ მხრივაც იყო პრობლემები. გაპარსული სახე მათთვის ცუდ რამესთან ასოცირდება, თუმცა ზოგი მაინც არღვევს ამ ტრადიციას და წევრს იპარსავს. სხვა პრობლემებიც იყო, მაგალითად, დღის 11 საათისთვის მათთვის „მონევის დრო“ იწყებდა და ამ დროს გარემო სამყაროს სწყნებოდნენ. თავიდან ჩვენს „პატივსაცემადაც“ მოიტანეს მოსაწვენი. პირდაპირ უარის თქმა მათთვის შურულაქმყოფელი იყო და გამოსავალი ვიპოვეთ, ვუთხარით: რომ მოვინთო, კვალი დარჩება, შეგვა-მიწინებენ და ფრანგულ ხელმძღვანელობასთან პრობლემები შეგვექმნება-მეთქი და გაგვიგეს... ისე კი, მათი ბოლომდე ნდობა არ შეიძლება. უმნიშვნელო რამეზეც კი შეიძლება გაბრაზდნენ და პირდაპირ გესროლიონ.

ცდილობდა, რალაც გზები გვეპოვა და მათაც არ მოეწიათ, რადგან ამ მდგომარეობაში მყოფი ადამიანი არ გემორჩილება, მით უმეტეს, იარაღთან ჰქონდათ საქმე... არტილერიას თავისი დამიზნების ნერტილი აქვს და ყველაფერში სიზუსტის დაცვაა საჭირო... როდესაც მოსწევდნენ, დარწმობდნენ ჯოხებს, რომელსაც დამიზნების ნერტილად ვიყენებდით, შემდეგ კი ამოაძრობდნენ და ბავშვებით ხმალაობდნენ. ასე რამდენჯერმე გააკეთეს, მაგრამ საყვედურის ან შენიშვნის მიცემაც ადვილი არ იყო. სხვა კატეგორიაა, სხვათაირი მიდგომა სჭირდება. მიდგომის პოვნა კი არც ისე ადვილია.

შემდეგ ასეთი რამ მოვიფიქრე: 14 ავღანელს ის ჯოხები მოვატანინე, რომელთაც დამიზნების ნერტილად ვიყენებდით. განსაზღვრულ მანძილზე მიწაში ჩაფარდებინე, ჯოხის ჩრდილზე დაეადებინე ქვა და ვუთხარი, ეს უბრალო ჯოხი კი არა, კომპანია-მეთქი. ამის შემდეგ თუ ამ ჯოხს ვინმე შემოხვევით მაინც გაეკარებოდა, ლამის ტყვიას ესროლდნენ, კომპასს ნუ ეხებო... ისე კი ყველაფერს, რასაც ვასწავლიდით, ღრუბელივით ისრუტავდნენ.

როდესაც დაინახეს, რომ საქმეს და მათთან ურთიერთობას გულთ ვუღვებოდით, თავადაც ბოლომდე იხარჯებოდნენ, ანუ ცდილობდნენ, ვალში არ დაგერჩნოდნენ. მნელა მათ რამე გამოაპარო. ერთი მესხედ-ვით ხვდებანი, გულწრფელი ხარ თუ არა...

ერთი ამბავი მინდა გვიხსენო: ნდობა უკვე მოპოვებული გვექონდა და მათთან ნაწილში ჯავშანეილტვის გარეშე შეედოდი. ზამთარში, როდესაც სიცხე იყო, დათბილული კამუფლაჟი გვეცვა, მათთან სტუმრობისას რამდენჯერმე ვიგრძენით, რომ ხელით ფრთხილად შეგვაპონმეს, გვეცვა თუ არა, ანუ ვნებობოდი თუ არა.

მისალმება, ანუ გადახვევა, მათაც ჩვენსავე იციან... როდესაც ფრანგულმა ხელმძღვანელობამ ეს გაიგო, გვისაყვედურა, მაგრამ ხან წელის ტკივილი მოვიმიზეზე, ხანაც მანქანას მოვეფარებოდი და როგორღაც გამოვქვირით.

ერთი სიტყვით, ავღანელებს განსაკუთრებით და-ღებით დამოკიდებულება ქართველი და ხორვატი ინსტრუქტორების მიმართ ჰქონდათ.

— დაახლოებით რამდენი იყვნენ ავღანელი კონტრაქტორები?

— 4 ათასი კაცი, მაგრამ ჩვენს ჯგუფში 200-მდე იყო. ხუთი თვე ორი ჯგუფი გვყავდა, ერთი დაქპარებული წესით მოვამზადეთ, მეორე ჯგუფი კი ჩასადრებაში მოსყვა და განადგურდა. 140 კაციდან მხოლოდ 8-9 გადაარჩა და ჯგუფი ახლიდან უნდა შეექმნათ.

დავითი:

— ჯალალაბადში სამკერვალო არ იყო. ერთმა ჩემმა მეგობარმა კი ქართული დროშების შეკერვა გადამწყვიტა ჩვენი სამხედრო მანქანების ანტენებზე დასაკიდებლად. ამის შემდეგ ავღანელები ერთი შეხედვით გვეცნობდნენ, გურჯისტანში მოდისო და გულზე ხელის მიდებით გვესალმებოდნენ (ასე ესალმებიან მათთვის პატივსაცემ ადამიანებს). რამდენიმე დღის შემდეგ ფრანგულმა მხარემ დროშები ჩამოგვასხვეინა. მათ ბაზაში ვიყავით და, რა თქმა უნდა, მათი აზრის გათვალისწინება გვინევდა.

სამხედრო ბაზის შტაბში მორიგ მეცადინეობას გვაგაჟენ

— გასაგებია, რომ ავღანეთში განათლების პრობლემმა მწვავედ დგას, მაგრამ იმ მცირე ნაწილს მაინც როგორ წარმოუდგენია ავღანეთის მომავალი? **ირაკლი:**

— ერთი-ორს აწუხებს თავისი ქვეყნის ბედი, და-ნარჩენის რა მოგახსენოთ... ერთმა საქართველოს მოქალაქეობის მიღებაში დახმარებაც კი ვგვთხოვა, მაგრამ ერთმანეთთან გადავამისამართეთ და როგორღაც ავარიდეთ თავი. ის აღვლიბობივები, რომლებიც ცივილიზაციას ემტერებოდნენ, ავღანელ თარჯიმნებს მოსკლავად დასდევდნენ, „თუგლი და ყური“ საჭირო არ არისო, ამიტომ რამდენიმე თარჯიმანმა საფრანგეთს თავშესაფარი სთხოვა.

— „თალიბანს“ ახსენებენ? რა დამოკიდებულება აქვთ მათ მიმართ?

— კონტრაქტორები სიტყვა „თალიბანს“ არც ახსენებდნენ, მხოლოდ მტერსა და დღემანს ამბობდნენ. ამ თემაზე საუბარი არ უყვართ და ჩვენც ვცდილობდით, არ გავგეღობინებინა.

ერთი-ორჯერ მოგვინია მათთან ერთად სუფრასთან ჯღომამ, ეს პირობითად, თორემ ისინი ფეხმორთხმით სხდებიან და ჩვენც ასე გვიწევდა ჯღომა, რაც ძალიან გვიჭირდა. ანგარიშს გვიწევდნენ და ხალიჩაზე ფეხსაცმლით გვიშებდნენ... ჩაისთან ერთად საკმაოდ გემრიელი ტკბილეული მოჰქონდათ, თხილი, შაქარიყინული, ზეთისხილი, რაღაც გოზინაყისმაგვარი... ქელი, რა თქმა უნდა, არ ჩანდა, მათ ოჯახზე არ უნდა დაუსვა კითხვები, ცოლზე, დასა და სახუბად დიდდრობით სექსზე არ უნდა ჰკითხო.

საინტერესო და დაკვირვებელი მოსაუბრეები არიან. ანდაზები და ბრძნული გამონათქვამები უყვართ. იქ ადამიანს სხვა კრიტერიუმებით აფასებენ, არც ნოდება ჭრის, არც ფიზიკური მონაცემები და არც ეროვნება.

ქაჩიქურა რომ ეკითხათ, ანასრა დაინაშნულა აქვსო, პასუხი უნდა გავცა, თუ ვერ უპასუხებდი, მათ თვალში პატივისცემას კარგავდი. მათ შორის ერთი დაბალი კაცი იყო, რომელიც ყურანს კითხულობდა. ძალიან მორწმუნე

იყო და დიდ პატივს სცემდნენ. ის შემოგვიჩნდა და რამდენიმე თვე მათ რწმუნაზე ჩვენს გადაყვანას ცდილობდა.

— იმედია, არ გამოუვიდა?

— (იცინის) არა, რა თქმა უნდა... ბოლოს ყველა ჯგუფი ქაბულში, ერთ-ერთ ბაზაში გადიოდა გადაშადგებას და ნაწილდებოდა. ქართულ-ფრანგული ჯგუფის ერთობლივი შეშაობის შედეგად, ალამის ბაზიდან თუ ვინმე ჩადიოდა ჩვენთან, ფრანგებსა და ამერიკელებსაც კი, ჩვენ ვამზადდებდით... ანუ ავღანელების მეცადინეობის შემდეგ მათთან გვიწევდა ურთიერთობა.

— ნდობის შენარჩუნება ძნელია?

დავითი:

— საკმაოდ... იქ დიდი მნიშვნელობა აქვს ლიდერის აზრსა და პოზიციას. ლიდერი კი აუცილებლად ჰყავთ. ხუთი კაცი რომ იყოს შეკრებილი, მათში ერთი ლიდერია. ძალიან არ უყვართ ინგლისელები, ამერიკელები და ფრანგები. აქ ბაზების აშენების მეტს არაფერს აკეთებენ, ჩვენ კი სწავლა გვინდო, ამბობდნენ. იმიტომ უნდა ვისწავლოთ, რომ როდესაც დაგვჭირდება, გამოვიყენოთ... ასე გამოხატავდნენ თავიანთი ქვეყნის სიყვარულს. განსხვავებული რელიგიური მრწამსისა და ცხოვრების წესის მოუხედავად, თავიანთი სამშობლო უყვართ და თუ შეგამჩნიეს, მათ ტრადიციებს პატივს სცემ, აუცილებლად დაგვიფასებენ.

მომავლის სჯერათ, შეგარამ თავად რამდენად შექმნიან ამ მომავალს, ეს არ ვიცი. ისე კი, პატივისცემის დფასება და გამოხატვა შეუძლიათ. მე გავაკეთე ელექტრონული ვერსია, სადაც ჩვენ და ისინი ერთად ვფავარი და ქართული და ავღანური სახელმწიფო სიმბოლიკებით გავაფორმე. შემდეგ, ქართული ნავშაბად ავღანური დავტოვე... ორივე ძალიან მოეწონათ...

თამამად შემძლია ვთქვა, რომ კარგი ურთიერთობა ჩამოვიყვავებოდა. საბრძოლო სროლების დროს ცდილობდნენ, მაქსიმალური ცოლად ეჩვენებინათ. ეს ჩვენი შრომის დაფასებად მიაჩნდათ.

— სწავლება რა ვითარებაში მიმდინარეობდა?

— გაშლილ მინდორში. ყველაფერს ძალიან მარტო-

ვად და მათთვის გასაგებად ვუხსნიდით და შედეგიც მივიღეთ. როგორც გითხარით, მათ უკვე ვენდობოდით და სასწავლო წვრილის დროს, მხოლოდ პისტოლეტი გვეჩონდა თან, არც ჯავშანფილტი გვეცვავა, რადგან საფრთხეს ვერ ვხედავდით.

ერთი სიტყვით, გახმაურდა, რომ ქართველი ინსტრუქტორების მომზადებული ჯგუფით ხელმძღვანელობდა და ავღანეთის გენერალიტეტი კმაყოფილი იყო. ჩამოვიდა ავღანური ტელევიზია და სოუჟეტიც მოამზადა. გვევნივა ამერიკული ჯგუფის სარდალიც, ხოლო ამერიკულ სამხედრო ჟურნალებში სტატიაც დაიბეჭდა. მოგვიანებით, ამერიკელები, რომლებსაც შემდგომ თავად უნდა ემუშავათ ავღანელ კონტრაქტორებთან, ჩვენ გვეკითხებოდნენ, როგორ უნდა მოვიქცეთ, რომ მათთან მუშაობის დროს საფრთხე არ შეგვექმნასო. კურონ-ზული სიტუაცია იყო, — ამერიკელები თავად გვასწავლიდნენ და შემდეგ ჩვენ გვეკითხებოდნენ რაღაცებს.

ბოლოს თავიანთი ეროვნული ცეკვით გამოგვაცვიფლეს...

— რატომ დასჭირდათ ეს?

— ავღანელებს ალიზიანებით მათი თავისუფალი მანერები, რადგან როგორც გითხარით, ისინი ყველა მიმკასა და ფესტს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ. არ შეიძლება ავღანელთან საუბრის დროს გადაფურთხება, სხვა ეროვნების ადამიანი, ამის გამო გისაყვედურებს, ავღანელი კი პირდაპირ გესვრის. ასეთი ხალხია და რაბან მათ მინაზე ვიყავით, ტრადიციებშიც ვავერკვიეთ. ქება ისე სიამოვნებდათ, ბავშვებივით ლალი და ბედნიერი ხდებოდნენ. შექება ურთიერთობისთვის აუცილებელი იყო, ამიტომაც ვაქებდით, ოღონდ დაუმსახურებლად არა. როდესაც ერთს შევაქებდით, უკვე ყველა ინდომებდა. როგორც კი ვეტყვოდით, ხე კაარ! ანუ ყოჩაღ, ბავშვებივით გაუბრწყინდებოდათ თვალები.

— თქვენ მიერ მომზადებული ავღანელები შემდგომ სამხედრო საქმიანობას აგრძელებდნენ?

— ბაზა „კუნარი“ პაკისტანის საზღვრისპირა რაიონია და ეს ადამიანები საბრძოლო მორიგეობაზე რჩე-

ბოდნენ... ოჯახები პაკისტანში შყავდათ გახიზნული და თავად სამხედრო ყაზარმაში ცხოვრობდნენ.

მისიის დასრულების შემდეგ გაცილებდა მოგვიწყვეს. რამდენიმემ იტრია კიდევ... თავიანთი ეროვნული მუსიკა ჩართეს და ჩვენს პატრუსაცემად იცეკვეს, მაგრამ იქ ყველა ვერ იცეკვებს, მხოლოდ ავტორიტეტული ადამიანები ცეკვავენ. ისე, რამდენჯერმე ქართულ სიმღერებსაც მოჰკრეს ყური და ძალიან მოეწონათ.

ასე რომ, ავღანელები მისტიკური და ამოუხსნელი ადამიანები არ არიან, უბრალოდ, სწორად უნდა მიუდგე-

ლალი პაპასპირი

ტიპური ავღანური სოფელი

ოლიმპიადის საზღვაო ბასტიონი

რამდენიმე დღეში სოფი ზაშვარის ოლიმპიური თამაშები გაიხსნება და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის საორბიტაჟო მატერიალი უსწორელები გამოვლინდებიან.

საორბიტაჟო ანაბრებებთან ერთად სოფ ტვირის ტრანსპორტი და ინტეგრირებული ძაღვების ურყავილების ცენტრშია და არცთუ შემთხვევით — მუშობელ ჩრდილოეთ კავკასიის რეგიონში ვიარაგის ისე დაიბაზულა და შეუფარებების უსაფრთხოდ ჩატარება მას პირდაპირ განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს.

რუსეთის შენაშენის სტრუქტურები ურყავიფენტი ლინისბიჭვების ტარებზე როგორც ხმელეთსა და ჰაერში, ასევე ზღვაზე, რათა ოლიმპიადის სტუმრების და მონაწილეობა თავი დაეცვა იგრძონ.

მოუხდავად იმისა, რომ შავ ზღვაში პირან Avrasiya-სთან დაკავშირებული ინციდენტის (1996 წლის 16 იანვარი) შემდეგ სხვა ტვირისტული აქტი დაიქონირებული არ არის, სოფის პორტსა და სანაპირო ზონის შავი ზღვის ფლტის, ფედერალური უშიშროების სამსახურის სანაპირო დაცვა, ფედერალური დაცვის სამსახური, სატრანსპორტო პოლიცია და სხვა ძალადები უწყებები მუშაობენ აკონტროლებენ.

ოლიმპიადის დღეებში სოფის საზღვაო პორტში ჩამოვდება ოთხი სამკაფრო ლაინერი: Swan Toscana, Nonwegian Jet, Princess Maria და Princess Anastasia, ხოლო სოფის ახალგაშენებულ პორტ ინტერტინისკი კ

სამ საკრიზო ლაინერს Grand Holiday-ს, Louis Olympia-სა და Thomson Spirit-ს მოელონ.

იგაფილი, ბერძენი, ნორვეგიული და რუსი გემთ-მფლობელებსაგან დატარებულნი შვიდედ ლაინერი ოლიმპიადის დღეებში სასტუმროების მოვალეობის შესრულებზე და დაახლოებით 11 თვის 500 ტურისტს მიაღებენ.

მოსაღწეულია ოლიმპურ თამაშებზე აგრეთვე Microsoft-ის თანადამფუძნებლის პოლ ალენის იატეა Tattoos-ის სტუმრობაც.

სამკაფრო გემების, ლაინერებისა თუ იატეტების ტვირისტობა შენაშენი თავდასხმებისგან დაცვა ერთ-ერთი უსაფრთხოების სისტემის საზღვაო კომპონენტის გამართულ მუშაობაზე იყენებს დამაკონტროლებელ.

ოლიმპური თამაშების გამო ამჟამად სოფში თავმოყრილია ოთხმოცამდე უცხო თანადამფუძნებელი და კატარა, რომლებიც რუსეთში ბოლო წლებში შავი ზღვისთვის ავიდ.

სოფიდან პორტზე მანძილებზე საზღვაო სივრცეებს შავი ზღვის ფლტის საბრძოლო ხომალდები აკონტროლებენ, ხოლო ზღვაზე უსწორე ტვირისტების ბრძოლისთვის გამოყოფილია 21980-ე პროექტის სამივე ანტიფიშერის კატარა (PI-191 — ბორტი N840, PI-349 — N841 და PI-350 — N842) და სპეცრაზმულია საბრძოლო უკულები.

ამეც მოვალეობას ასრულებს სანტ-პეტერბურ-

ტი მოიწოდებ EK-10 ტიპის კატარალები, რომლებიც ადღმის კორპუსი აქვს და 16 სპეცრაზმული მსოფლიო-მალერი, 42 ეკანის სიქსობი და დადგენილია სპეცრაზმული მარადიერობის კატარალები 7 E2 33-სა და 11 ტვირისტების დასაყენელი ერთი კატარა 7 E2 33-სა და 11 ავალსინებელი. უსწორე პორტისა და სანაპირო ზონის უსაფრთხოებით კი შავი და აზოვის ზღვების სასაზღვაო სამმართველოს ნოვოროსისის სასაზღვაო მესაზღვრე 21-ე ბრიგადა და ეკუთვნის.

ახლა სოფში იმყოფება პრივადის მუხადფლობაში მუხადვი უსწორე 22460-ე პროექტის სადაზავო ხომალდები "არხონი" (N050) და "აქმლვი" (N052), 10410/10412 პროექტის სასაზღვაო-სადაზავო ხომალდები "უსტ-ლანისკი" (N039), ПСКР-925 "თამაღვი" (N044), ПСКР-927 "ადღერი" (N051) და სხვ.

იატეტები სხვადასხვა ქვეყნის უსწორე რანგის პორტის შავ ზღვაში გასრინების ესკორტების გაწევის სპეციალური სამსახურის სასაზღვაო დაცვის სოფის დეიზონის კაბოლიას (ПКАСС-985 — N807, ПКАСС-986 — N808, ПКА-300 — N639 და ПКА-305 — N638) და "მანუსტის" (ПКА-606 — N652 და ПКА-607 — N656) სოფის კატარალები.

ოლიმპური თამაშების უსაფრთხოებისათვის დაკავშირებული ამოცანების ასრულებს რუსი პორტები აფხაზეთში ოსმანის პორტში განთავსებული რუს საზღვაო მესაზღვრეთა დეიზონი.

დეიზონის კაბოლიას (ПКА-301 — N301, ПКА-302 — N307, ПКА-304 — N304 და ПКА-311 — N311) და "მანუსტის" (ПКА-608 — N608, ПКА-609 — N609, ПКА-611 — N611, ПКА-621 — N621 და ПКА-622 — N622) ზღვის აფხაზეთის მხრიდან აკონტროლებენ.

დასახლებული მდურავი საშუალებები რუსი ძალებისთვის არასაბრძოლო აღმონი და ორგანიზაციის კონსტრუქციის მანძილებზე კატარა დამატებით უცხოებში მუშობენ.

ახალგაშენებული კომპანია Sealegs International-ის Sealegs 7.17R ტიპის კატარებს მართავდ უსწორე მესაზღვრელები აქვს. საკანონისა და ლაქზე ოთხის დაცვა, რომ ზღვიდან გამოსვლა კა-

მდურავი "რესტორის" რუსული ანალიტიკა PI-15 სოფის პორტში

ტარლამ სამი ბორბლის დახმარებით ხმელეთზე გადაადგილება დაიწყოს.

შვედეთის პატარა დასახლება დოქსტარში მდებარე ვერფი Dockstavarvet-ი ალუმინის კორპუსიან სწრაფსვლიან კატარლებს აგებაზეა სპეციალიზებული. მისი ყველაზე წარმატებული პროექტი CombatBoat 90-ი (CB 90) იყო, ხოლო მომდევნო პროექტით კი რუსეთის უმაღლესი სახელმწიფო მოღვაწეთა დაცვის ფედერალური სამსახური დაინტერესდა.

ახლა შვედური IC16MII ტიპის კატარლები სოჭში სტუმრების უსაფრთხოებაზე ზრუნავენ.

ასეთი მრავალფეროვანი და მრავალრიცხოვანი ფლოტილის თავმოყრის მიუხედავად, რუსებს დახმარება ამერიკელებმა მაინც შესთავაზეს და თინხმოზის შემთხვევაში ორი ხომალდის გამოგზავნას შეჰპირდნენ.

ცალკე გამოსაყოფია სპეციალური სამსახურის სოჭის დივიზიონში შემავალი სამთავრობო იახტების მთელი ეს კადრა.

ჯერ კიდევ საბჭოთა დროში ქვეყნის უმაღლეს პარტიულ, სახელმწიფო თუ სამხედრო პირებს კავკასიის სანაპიროზე დასვენების დროს სამთავრობო

იახტა „კავკაზი“ (პროექტი 1360) და ბათუმის გემთსაშენ ქარხანაში აგებული 14670-ე პროექტის ორი კატარა — ПКАСС-51 „ბურევესტნიკი“ (ძველი სახელია „ლასტოქა“) და ПКАСС-52 „ჩაიკა“ ემსახურებოდა.

დროს თავისი მიაქვს. რუსეთის ახლანდელ ლიდერებს მადა გაეხსნათ და თანამედროვე დიზაინის ძვირად ღირებულ იახტებს საზღვარგარეთ უკვეთენ.

საპრეზიდენტო იახტესკადრის ფლაგმანი 50 მლნ დოლარად ღირებული 57 მ სიგრძის „ოლიმპია“ მას მოსდევს 54 მ სიგრძის „სირიუსი“. შედარებით მცირე ზომები აქვს „პოსეიდონს“, „ზოსტასა“ და სხვებს.

სოჭის ოლიმპიურ თამაშებს წმინდა სპორტული ინტერესების გარდა, დიდი პოლიტიკური დატვირთვაც აქვს, რომელმაც რუსეთი მსოფლიოს წინაშე უნდა წარადგინოს პროგრესისკენ მიმავალ, მშვიდობისმოყვარე, დემოკრატიულ სახელმწიფოდ. თუმცა რეალურად ეს შეუძლებელია და უფრო თვალბეჭდი ნაცრის შეყრას ჰგავს.

თეზურ ჩანაწიქ

ახალ ზელანდიური კატარა, რომელიც უკვე შვედეთში დატურავს და ხმელეთზეც გადაადგილდება

შეჯავშნული საბურავები

ბორბალი კაცობრიობისთვის, ალბათ, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოგონებაა. დღემდე მოღწეული მისი პირველი ვეზემპლარები ახ. წ. V საუკუნით თარიღდება და მას შემდეგ ევოლუციის არაერთი ეტაპი გაიარა.

დღეს ბორბლის ან მისი ნაირსახეობის (კბილანები) გარეშე პრაქტიკულად არც ერთი მექანიზმი არ ფუნქციონირებს. უბორბლებოდ წარმოდგენილია საავტომობილო ტრანსპორტი.

1888 წელს პროფესიით ვეტერინარმა, შოტლანდიელმა ჯონ ბოიდ დენლოპმა გასაბერი საბურავი გამოიგონა. ხის თვლებზე დანლოპმა რეზინის მილები დაამატა, ხოლო გზის ზედაპირთან კონტაქტში მყოფი ზედაპირი კი ბრეზენტის სქელი ნაჭრით დაფარა და გამოგონება სამთვლიან ველოსიპედზე გამოცადა. ხის კონსტრუქციის ბორბალთან შედარებით რეზინით დაფარული თვალი გადაადგილებისას გაცილებით ნაკლებ დისკომფორტს ქმნიდა. ასე ჩაეყარა საფუძველი პნევმოსაბურავებს.

რეზინით ხის თვლების დაფარვის იდეა პირველად რობერტ ულიამ ტომპსონმა წამოაყენა 1846 წელს და პატენტიც მიიღო. თუმცა პრაქტიკულ გამოყენებამდე საქმე არ მისულა და გამოგონება დაიწყებას მიეცა.

დანლოპის გამოგონება თანდათან დაიხვეწა. 1890 წელს ჩარლს უელტჩმა რეზინის მდგრადობის გასაზრდელად საბურავის გვერდითა კედლებში რეზინის მავთულების გამოყენება დაიწყო.

1904 წელს კომპანიებმა Firestone-მა და Goodyear Tire Company-მ რეზინის გამძლეობის გასაზრდელად რეზინის მათეთლები საბურავებს საკონტაქტო, პროტექტორიან ნაწილში დაუმატეს. 1908 წლისთვის თითქმის მთელ მსოფლიოში სწორედ ასეთი ტექნოლოგიით დამზადებულ საბურავებს მოიხმარდნენ.

მნიშვნელოვანი უპირატესობის მიუხედავად, პნევმოსაბურავებს ერთი მეტად არსებითი ნაკლი ჰქონდა: მჭრელი ან ბასრი საგნები რეზინას აზიანებდა, რის შედეგადაც საბურავი იფუჭებოდა.

ეს განსაკუთრებით სახიფათო სამხედრო ავტომობილებისთვის იყო. ბრძოლის დროს საბურავში მოხვედრილ ერთადერთ ტყვიასაც კი ავტომობილის გაჩერება და მასში მყოფი პირების საფრთხეში ჩაგდება შეეძლო. ამიტომაც სამხედროებმა მწარმოებლებს ტყვიამდევი საბურავების შექმნა სთხოვეს.

1934 წელს კომპანია Michelin Tire Co-მ შემოქმევა სპეციალური კონსტრუქციის რეზინის საბურავი, რომლის ვერტიკალურ კედლებს შიდა მხრიდან დამატებითი გამაძლიერებელი ელემენტები ჰქონდა. საბურავის გახერხებისას მანქანის წონისგან მოსული დატვირთვა სწორედ ამ ელემენტებზე მოდიოდა. ნაწილობრივ ტყვიამდევი თვისებების წყალობით ახალი ტიპის საბურავები სამხედრო ავტომობილებზე და ბანკების მომსახურე საინჟინერო მანქანებზე გამოიყენებოდა. ეფექტურობის მიუხედავად, მის მასობრივად გავრცელებას ხელს დიდი ღირებულება უშლიდა.

უპირი დავერსუნსაბურვებანი სამხრეთგორული თვლიანი სამხრული მანქანი Leopard 2

ტექნიკა და ნაწარმებისგან ვაგონებში... 1917 წლის რევოლუციის და მის შემდეგ უპირი თვლიანი სამხრული ტექნიკა... 6 კუბიკუბიკის ტიპის საბურვებს იყენებდა...

„გუნდატ“ მომდინარეობს განსაზღვრული მოხარული მუშაობის და ელვების ნაწილი... საბურვები ტექნიკის მოხდებისას სხვა სითხის სახეს საბურვებს ჰერსი ნილა უსკედა და ეკავება მანქანის უსაფრთხო ადგილზე მოყვანის საბურვების აღდგენა.

ნიული არამაია „გუნდატები“ სწრაფად გავრცელდა და BA-ს რის ზოგიერთ ვაგონებში მომუც გამოიყენეს.

სამედიკოში შექმნილი საბურვების უპირატესობის მიხედვით, გლობალიზაცია და ელვების ნაწილი დაბალი ეფექტურობის უპირატესად მანქანის მაცივარის სარქვის ზღვდადა.

1960 წელს ნიოლმა არამაი შეიარაღების მასალა BTP-152 ტიპის ვაგონებთან სამხრეთი მოლო. მისი მოდიფიკაცია BTP-152B და მომდინარეობს ელვით ვაგონებთან სამხრეთი (BTP-60/70/80) კაბინიდან თვლიანი დაბურვის სისტემით არის აღჭურვილი.

გამავლების გასაზრდელად სისტემა მანქანის მოძრაობის დროს თვლიანი მუშაობის რეგულირებას ახდენს. მოხდელად იმის, რომ დაბურვის სარქვის ვაგონებთან სამხრეთის სოციალისტური რეჟიმის განხორციელება არ უსრულდება, ტექნიკით ნაწარმებული საბურვების დაზიანების მიხედვითაც კი შედარებით უსაფრთხო ადგილზე გაცდეს საბურვების მარცხიდან.

შოლოის არმიები თვლიანი ვაგონებში მას-სორივად გამოდგენილია ურთად, ელვით ელვებმა საბურვებმა ექტუალურიბის ისე დაბრუნეს.

ბოლო წლებში სამხედრო ტექნიკაზე ვაგონის საბურვებს სულ უფრო ფართოდ იყენებენ. ამ ტიპის თვლიანი თვლიანი დისკზე მაღალი სიმტკიცის პლასტმასისგან არ კომპოზიტური მასალისგან დაზღვეულ დაბრუნების რეგულირებას ახდენს Run-Flat-ის ტექნიკის გამოყენება.

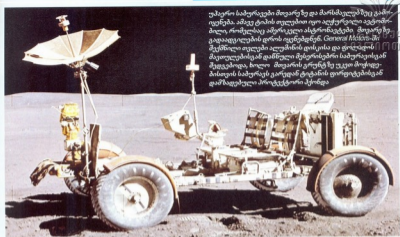
რეზინის დაზიანების და საბურვების დაზიანების, მანქანის წინა დასაბრუნების რეგულირებას გავრცელება, რომელიც ტექნიკით დაზიანებულ საბურვებში

დაზიანებული რეზინის საბურვების საბურვების დაზიანების შემთხვევაში Run-Flat ტექნიკის გამოყენება

ფრანგული Humvee-ის ტექნიკის საბურვების დაზიანების შემთხვევაში „ნაპტი-ტირის“ ტექნიკის გამოყენება

უპირი საბურვები მდარე წე და მარსის ელვით უცე გამოიყენება. ამავე ტიპის თვლიანი იუკარეგულირება ატორბოლო, რომელიც ატორბოლოში მდებარეობს. მდარე წე ვაგონებში მარსის ელვით უცე გამოიყენება. მდარე წე ვაგონებში მარსის ელვით უცე გამოიყენება. მდარე წე ვაგონებში მარსის ელვით უცე გამოიყენება.

წლების წელამდე დეარდის შემთხვევაშიც კი უსაფრთხო ადგილზე მისვლას უზრუნველყოფს.

საქონი საბურვები ვაგონი მანქანა გზის საფარსა და მოძრაობის სიჩქარეზე დამოკიდებული და საბურვები 50-200 კმ-ის ფარგლებში გარირებს.

თვლიანი საბურვები ტექნიკის გარდა, დაზიანებული რეგულირებას საბურვების სექცილებზე, მათ შორის დახვლებითი ელვების მანქანებზე უსაფრთხოდ დასაბრუნების სერვისი რეგულირება სო-ახლ 2005 წელს ფრანგულმა კომპანია Michelin-მა წარმოადგინა. ფრანგული Tweel-ის არი ინგლისური სიტყვის tire (საბურვები) და wheel (ბორბალი) შერწყმისგან მომდინარეობს. მისი განსაკუთრებულია ირთავი კონსტრუქციით მდგომარეობს.

ლოთონის ცენტრალურ დისკისა და სხეული რეგულირება დაზიანებული პროცესების კრამბისთან განსაზღვრული კონსტრუქციის გარდა, მოდულირება რეგულირებას, პოლიმერული მატყვი მარჩის წყალბოლი, ასეთი საბურვებს უსაფრთხო. ნა-ნიოლზე Tweel-ის ელვებისგან ბორბლის მარჩისგან იმეორება.

მოძრაობის ელვების რეგულირება გზის უსაფრთხოების მუშაობისგან მდგომარეობს. საბურვები სიტყვის სერვისის მუშაობის Tweel-ის დაზიანებული იმეორება საბურვებზე დაზიანებისგან. არეგია და ადგილზე ტექნიკის და ასევე ელვით მარჩისგან ნაწარმებისგან ელვით მუშაობისგან დაზიანებისგან საბურვები ზიანდება და გაბეჭდილი საბურვების მიხედვით მანქანის მთელ ეკავებს ექცება. „ნაპტი-ტირის“ გამოყენების საფუძველზე, ამერიკულმა კომპანია Resilient Technologies-მა და მდგომარის უნივერსიტეტის პოლიმერული ინჟინერის ცენტრმა NPT-ის ტიპის (Non-pneumatic Tire — არაბეჭდვითი საბურვების ტექნიკა) საბურვები შექმნა.

ფრანგული Tweel-ისგან განსხვავებით, ამერიკული ვარიანტი მარჩის ნაწილი, პოლიმერული მასალის ცენტრი კონსტრუქცია გამოიყენება. მანქანის წინა და გვირგვინის მიხედვით ის უკეთი უსაფრთხო. ამგანად საბურვების საბურვები „ნაპტი-ტირის“ განყოფილება უსაფრთხოდ მუშაობს. საცდელი პარტიკა გამოცდის ადგილზე გავრცელება.

პრეტენზიების შემდგომ, უსაფრთხო ატორბის უპირატესობის მიხედვით, ნალო მასავ ექცება, უსაფრთხოდ იმეორება და ღირსი მარჩი, რომელიც 80-100 კმ/სთ სიჩქარისას უსაფრთხოდ იმეორება ნა-ნიოლზე მოძრაობისას უსაფრთხოდ მუშაობს.

არსენალი

„მექანიკური ჯორები“

მეორე მსოფლიო ომის წლებში ნორმანდიის სტრატეგიული სადესანტო ოპერაცია Overlord-ის შესრულებისას ამერიკელი სამხედროები ყველა დეტალს ითვალისწინებდნენ და პირველად მაშინ შეიქმნა ავიატრანსპორტირებადი მსუბუქი ყველგანმავალი ავტომობილის საჭიროება.

გამოცხადდა კონკურსი და ნამუშევრებს შორის ნოვატორული მიდგომებით კომპანია Willys-ში ანყობილი WAC-ის (Willys Air Coole) 4X4, ანუ Jeeplet-ის პროექტი გამოირჩეოდა.

მოტოციკლეტის ძრავა-აგრეგატებით აწყობილ სავალ ნაწილზე ალუმინის პანელებისგან დამზადებული უკაპოტო ღია პლატფორმა იყო დაყენებული, რითაც „ვილისმა“ სამ კაცზე გათვლილი მანქანის მაქსიმალურ სიმსუბუქეს მიაღწია.

„ვილემმა“ სერიულ წარმოებამდე ვერ მიაღწია, მაგრამ მის საფუძველზე 1944 წელს აწყობილი მომდევნო მოდელი WAC-3 უფრო სრულყოფილი გამოდგა.

ზემსუბუქი ყველგანმავლის დანიშნულებას „ვილისი“ დაჭრილთა ევაკუაციაში ხელდაეხედა მისადგომი ადგილებიდან, სადაც სხვა მანქანებს და მათ შორის „ვიმპსაც“ შესვლა გაუჭირდებოდა.

არაოფიციალურად „მექანიკური ჯორის“ (Mechanical Mule) სახელით მონათლული ავტომობილი სამხედროების ყურადღების მიღმა დარჩა და ამის მიუხედავად, „ვილისი“ პროექტის სრულყოფას ვიუტად მაინც განაგრძობდა.

რამდენიმე წელიწადში მანქანამ სრულყოფილი სახე მიიღო და 1948 წელს ამერიკელ სამხედროებს ჯუჯნებში გამოსაცდელად „ვილისის“ ავისადესანტო ავტომობილი-ურიკას (4X4) მცირე პარტია გადაეცა.

ურიკას ფოლადის მილებისგან დამზადებული ხერხემლისმავარი შზიდი ჩარჩო და ლითონის ბრტყელი სატვირთო პლატფორმა ჰქონდა.

საინტერესოდ იყო მოფიქრებული მართვის მექანიზმი გადასასხნელი საჭის ბორბლით, რომლის დაყენება მძღოლს ურიკის უკანა ნაწილში ან გვერდზე, ან სულაც პლატფორმის ქვევით შეეძლო. ბოლო შემთხვევაში მძღოლი პლატფორმის ქვევით (მანძილი მიწასა და პლატფორმის ფსკერს შორის 685 მმ იყო) ხოხვით გადაადგილდებოდა.

სპეციალისტები ზემსუბუქ ყველგანმავალში ფრონტის ხაზზე მცირერიცხოვანი ქვეითი და საპარეო-სადესანტო ქვედანაყოფების მომსახურების უნივერსალურ სატრანსპორტო საშუალებას ხედავდნენ. იმავდროულად, 1/4-ტონიანი Jeep-ისა და 3/4-ტონიანი Dodge-ს შემცველად გამოყენებასაც არ გამორიცხავდნენ.

ამ დროისათვის „ვილისს“ უკვე საკმაო გამოცდილება ჰქონდა და 1951 წელს საგამოცდოდ პირველი პროტოტიპები (XM274) ორი და ოთხი მართვადი ბორბლის ვარიანტებში დაამზადა.

უკაბინო მანქანას მსუბუქი ლითონების შენადნობებისგან დამზადებული მილებით შეკრული ჩარჩო და ღია პლატფორმა ჰქონდა, რის ხარჯზეც მისი წონა 340,5 კგ-ს აღწევდა. ამის მიუხედავად, თავის წონაზე მეტი ტვირთის — 454 კგ-ს ნაღება შეეძლო.

Willys A04-53 ტიპის მოტოციკლეტის ოთხცილინდრიან ძრავას ავტომობილის უკანა ნაწილში პლატფორმაზე სივრცე ეკავა. დაკედების სისტემის უქონლობას

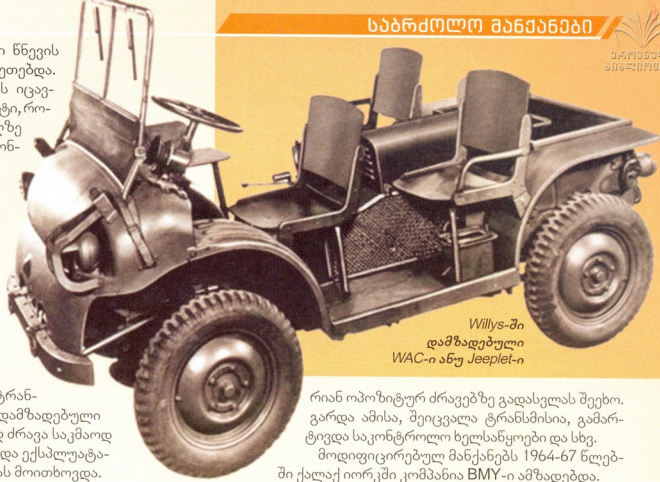
კომპენსირებას დაბალი წნევის რბილი საბურავები უკეთებდა. უამინდობისგან მძლავს იცავდა იმპროვიზებული ტენტი, რომელსაც მინების ადგილზე გამჭვირვალე ფირი ჰქონდა ჩაყენებული.

გამოცდები ხუთ წელს გაგრძელდა და 1956 წლიდან „ვილისის“ M274-ის სერიულ წარმოებას შეუდგა, ხოლო 1962 წლიდან M274A1 მოდიფიკაციის გამოშვებაზე გადავიდა. ამ უკანასკნელს ძრავის გაგრილების გასაძლიერებლად ორი ვენტილატორი დაემატა, ძრავა-ტრანსმისიას კი მილებისგან დამზადებული მესერი ფარავდა. თავად ძრავა საკმაოდ პრობლემური გამოდგა და ექსპლუატაციისას დიდ ყურადღებას მოითხოვდა.

„ვილისი“ ავტომობილი-პლატფორმის ხაზის განვითარებას განაგრძობდა და 1958 წელს უკაპოტო მრავალმხრივი დანიშნულების ექსპერიმენტული მანქანა XM443 წარმოადგინა, თუმცა ის საცდელ სტადიას არ ვასცილებია.

60-იანი წლების დასაწყისში „ვილისის“ ფინანსური მდგომარეობა შესამჩნევად გაუარესდა, „მექანიკური ჯორის“ სრულყოფას Kaiser Jeep-ი შეუდგა. ამ კომპანიასთან არის დაკავშირებული ავტომობილში შესული შემდგომი ცვლილებები და მისი მომდევნო მოდიფიკაციები (A2, A3 და A4).

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ცვლილება შედარებით საიმედო Continental-Hercules AO-42 ტიპის ორცილინდ-

Willys-ში დამზადებული WAC-1 ანუ Jeeplet-ი

რიან ოპოზიტურ ძრავებზე გადასვლას შეეხო. გარდა ამისა, შეიცვალა ტრანსმისია, გამართვდა საკონტროლო ხელსაწყოები და სხვ.

მოდიფიცირებულ მანქანებს 1964-67 წლებში ქალაქ იორკში კომპანია BMY-ი ამზადებდა. „მექანიკური ჯორის“ ბოლო მოდელს M274A5-ს მართვადი მხოლოდ წინა თვლები დარჩა და 1965-69 წლებში მისი წარმოებით კომპანია Balfield Industries-ი იყო დაკავებული.

1968-70 წლებში ავტომობილებს კომპანია Brunswick-ი იმ დრომდე აწყობდა, ვიდრე აშშ-ის შეიარაღებულ ძალები HMMWV-ებზე არ გადავიდნენ.

60-იანი წლების დამდეგს აშშ-ის თავდაცვის სამინისტროს შეკვეთით პოლანდიურმა DAF-მა მცირეგაბარიტული ავტომობილი YM500 Pony ააწყო ავტომატური ტრანსმისიით, მაგრამ ამერიკელმა სამხედროებმა ევროპელთა ნაშუქვარი არ მოიწონეს.

„მექანიკურ ჯორებს“ ამერიკის არმია და საზღვაო

ამერიკული „მექანიკური ჯორი“ M274

Haflinger-ები ახლა ავსტრიელ ფორმირებს ეხმარებიან

106 მმ-იანი უკუკორობო ქვეყნები შეიარაღებული ამერიკული M274

ქვეითა კორპუსი 1980 წლამდე ფართოდ იყენებდა. შედარებით ნაკლებად მას სამხედრო-საზღვაო და სამხედრო-საჰაერო ძალები იყენებდნენ.

მართო ვიტენამის ომში ამერიკის არმიამ 5 ათასამდე „მექანიკური ჯორი“ გამოიყენა და მიუხედავად იმისა, რომ მანქანაში მძღოლი სრულიად და მოუხედავად იყო, მას სამხედროები მაინც დადებითად აფასებდნენ.

უშუალოდ საბრძოლო მოქმედებათა რაიონში საბრძოლო მასალებისა და ტვირთის მცირე პარტიების გადაზიდვასა თუ პერსონალის მიყვანას, ხოლო ბრძოლების ადგილებიდან დაჭრილთა ევაკუაციას ყველაზე უკეთ „მექანიკური ჯორები“ ახერხებდნენ.

ვიტენამის ომმა მანქანის კიდევ ერთი დადებითი მხარე გამოავლინა. სატრანსპორტო დანიშნულებასთან ერთად M274-ს შეეძლო მსუბუქი შეიარაღების ტარება.

„ჯორის“ პლატფორმას საზრიანმა ამერიკელებმა მოარგეს — 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრქვევები M60 და M134 Minigun-ი, 12,7 მმ-იანი მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევი M2HB, 106 მმ-იანი უკუკორობო ქვეყნის M40A1, ტანკსაწინააღმდეგო მართვადი რაკეტა TOW-ი და სხვ.

ესპანეთის არმია კი „მექანიკურ ჯორებს“ 120 მმ-იანი ნალმსატყორცნების ტრანსპორტირებისთვის იყენებდა.

ამერიკელი სპეციალისტები ავტომობილი-პლატფორმის სრულყოფისთვის ბევრს მუშაობდნენ და რამდენიმე ექსპერიმენტული მოდელიც შექმნეს — ჰერმეტიული კორპუსის მქონე FM274, სამხიდაინი მცურავი Super Mule ტვირთამწეობით 2,5 ტ და სხვ.

ამერიკული მანქანებით ევროპის ქვეყნებშიც დაინტერესდნენ და ერთ-ერთი პირველი, ვისც „მინიჯიპებით“ დაინტერესდა, ავსტრიის არმია იყო.

ქვეყნის რელიეფიდან გამომდინარე, სამხედროებს მითან ადგილებში სამოქმედოდ პატარა გაბარბიტებისა და მაღალი გამავლობის ბორბლებიანი სატრანსპორტო საშუალება სჭირდებოდათ.

პროექტირებას კომპანია Steyr-Puch-ის სპეციალისტები მთავარი კონსტრუქტორის ერის ლედვიხსკის ხელმძღვანელობით შეუდგნენ და მუშაობა ორიგინალური კონსტრუქციის Haflinger-ის 4X4 შექმნით

დასრულდა, რომელმაც კომპანიას დიდი წარმატება მოუტანა.

1958 წელს Haflinger 600AP-ს რამდენიმე პროტოტიპი აიწყო და არმიამი ყოველმხრივი შემოწმების შემდეგ სამხედროებისგან დადებითი შეფასებაც დაიმსახურა.

ავტომობილს სოლისებურკაპოტიანი უკარებო კაბინა ჰქონდა ლია ძარითა და მინაპლასტიკის ბორტებით. საჭიროების შემთხვევაში ძარის ბრუნვით დაფარვა შეიძლებოდა.

მილებისგან დამზადებულ ხერხემლისმავარი ჩარჩოს უკანა ნაწილი ერთ ბლოკში გაერთიანებულ ძრავას, გადაცემათა და გამანაწილებელ კოლოფებს, მთავარ გადაცემას ეკავა.

კარბომატორიანი ორცილინდრიანი ოპოზიტური ძრავის სიმძლავრე 22 ცხ. ძალას არ აღემატებოდა და ამის მიუხედავად, ავტომობილისთვის დაბრკოლებას არ წარმოადგენდა ციცაბო მალღობები, ქვიშა და ქაიბი. ადვილად სძლედა თხრილებს, მორებს და სხვა სახის წინააღმდეგობებს.

პლანეტარული რედუქტორებით აღჭურვილი ოთხივე ბორბალი ჩარჩოზე განიერი ბერკეტებითა და ზამბარებით იყო დაკიდებული.

1960 წელს ავსტრიის არმიას პირველი სერიული ავტომობილები 700AP (4x4) გადაეცა 24-ცხ.ძალიანი ძრავითა და საბაზო მოდელთან შედარებით 500 კგ-მდე გაზრდილი ტვირთამწეობით.

გარდა ამისა, კონვეიერლიდან ჩამოდიოდა სამოქალაქო მოდელი 700C ბორბლების ფორმულით 4X2.

60-იანი წლების დამდეგს Steyr-Puch-მა უფრო ძლიერი და მძიმე ავტომობილები დააპროექტა.

Haflinger 710M-ის (4X4) ტვირთამწეობა 1 ტ-ს, ხოლო Haflinger 712M-ის (6X6) კი — 1,5 ტ-ს შეადგენდა. ეს ავტომობილები ბევრი ქვეყნის არმიის შეიარაღებაში შევიდა და გაეროს ჯარების სამშვიდობო ოპერაციებშიც მონაწილეობდნენ.

Haflinger-ები ავსტრიის არმიის სადაზვერვო და სასტამბო ქვედანაყოფებში სარძილო მანქანებისა და მსუბუქ გამწვანო მოვალეობას ასრულებდნენ, ხოლო საჰაერო ძალებისთვის ავიატრანსპორტრებადი ვარიანტი შექმნა.

გერმანული Kraka ერთ-ერთი სწავლებაზე

„მულტიკარის“ ბაზაზე დაზღვეული შეიარაღებული ავტომობილი

მანქანის ერთ საბრძოლო ვერსიას ძარის შუაში, ტუბკზე, 12,7 მმ-იანი ტყვიამფრეხევი M2HB ჰქონდა დაყენებული, მეორეს კი — 57 მმ-იანი უუკუგრობო ქვემეხი M18A1.

შვეიცია და შვეიცარიის არმიებმა კი ავსტრიული მანქანები Bantam-ის ტიპის ტანკსანიანალმდეგო მართვადი სარაკეტო კომპლექსებით აღჭურვეს.

ამერიკული „მექანიკური ჯორის“ იდეას გვერდი ვერც გერმანია აუარა, სადაც პროექტზე ცნობილი საავტომობილო კომპანია FAUN-ი მუშაობდა.

30-იანი წლების მეორე ნახევრიდან FAUN-ის პროექტში მთავარი ადგილი დიზელისძრავიანმა დიდი ტვირთამწეობის სატვირთო ავტომობილებმა დაიკავეს.

ეს ტრადიცია 50-იან წლებშიც შენარჩუნდა, როცა კომპანია ბუნდესვერისთვის 10-12 ტ. ტვირთამწეობის სატვირთო ავტომობილების მიწოდების პროგრამაში მონაწილეობდა.

სამთავრობო კონტრაქტები მომგებიანი იყო და მისი გახანგრძლივების სურვილმა კომპანიას „მექანიკური ჯორის“ პროექტისკენ უბიძგა, რომელიც მრავალწლიანი გამწეებისა და სატვირთო ავტომობილების დამზადებაზე სპეციალიზებული წარმოებისთვის უჩვეულოდ ჩანდა.

1962 წელს მოტოციკლებების კონცერნმა Zweirad Union-მა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მასის პროექტი შეიმუშავა და მცირე რაოდენობითაც გამოუშვა.

მასიმ FAUN-ის სპეციალისტთა ყურადღება მიექცია, რადგან გამოცდისას მისი უნიკალური შესაძლებლობები გამოვლინდა: უფრობაში მსუბუქი ტვირთების გადატანა, პლატფორმის მსუბუქი შეიარაღებისთვის გამოყენება და პარაშუტიანი დესანტირება.

1966 წელს FAUN-მა მასის დამზადების უფლება შეიძინა და საფუძვლიანადც გადაკეთდა.

26-ცხ.ძალიანი ორცილინდრიანი ოპოზიტორი ძრავიდან წამყვან თვლებს გვერდითი ჯაჭვური გადამცემები ამოძრავებდა.

ჩაჩიზუ წინა მართვადი თვლები ორი განივი რესორით, ხოლო უკანები კი რეზინის ამორტიზატორებით იყო „დაკიდებული“. ორი ნახევარწარმო ცენტრა-

ლური განივი მილის გარშემო იკეცებოდა, რომელიც იმავდროულად სანავი ავზის დანიშნულებასაც ასრულებდა. თვლებზე ფართობროფილიანი, დაბლწნევიანი საბურავები იყო დაყენებული.

1971 წელს ბუნდესვერმა ავიასადესანტო ავტომობილი Kraka 640 საგაომცდოდ ჩაიბარა.

„კრაკა“ 7 ჯარისკაცის ან 750 კგ ტვირთის ტრანსპორტირებაზე იყო გათვლილი, თუმცა კონსტრუქტორებს შეიარაღებაზე არ გამოიჩინა და მანქანის 106 მმ-იანი უუკუგრობო ქვემეხით ან წროულად მბრუნავი 20 მმ-საზენიტო ქვემეხით, ან 120 მმ-იანი ნალმსატყორცით, ან ტანკსანიანალმდეგო მართვადი სარაკეტო სისტემით (TOW-ი და Milan-ი) აღჭურვა გაითვალისწინეს. საჭიროების შემთხვევაში „კრაკას“ ცეცხლის ხაზიდან საკაცებით ორი დაჭირლიც გამოჰყავდა.

1972 წელს „ფაუნმა“ 20 მმ-იანი ავტომატური ქვემეხით Rh 202-ით შეიარაღებული ორადგილიანი მწვერაივი ჯავშნავტომობილი Terrier-ი ააწყო და ამით მსუბუქი „კრაკების“ ერთად დასრულდა. ბუნდესვერმა უფრო მძიმე ავტომობილებსა და ავიასადესანტო მსუბუქ ჯავშნავტომობილებზე გადასვლა ამჯობინა.

რამდენიმე წლის წინ თბილისის ქუჩების დასუფთავებაზე მწვანე Multicar-ის სპეცტექნიკა მუშაობდა.

ალბათ, ბერლინისთვის უცნობია, რომ კომპანია Multicar-ის ქარხანა თიურინგის ქალაქ ვალტერსჰაუზენშია და სპეცტექნიკას ჯერ კიდევ კომუნისტური გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ამზადებდა.

„მულტიკარმა“ თავისი შესაძლებლობები პატარა ტვირთამწეობის სამხედრო ავტომობილების წარმოებაშიც მოისწავა და 1985 წელს სტანდარტულ შსსიზე M25A-ზე (4X4) ლიძარიანი, დაბალპროფილიანი Waf-fentrager 2 დაამზადა. ჩანაფიქრით ავტომობილს დაჭრილები ცეცხლის ხაზიდან უნდა გამოეყვანა და მსუბუქი შეიარაღებით თავი დაეცვა.

1989 წელს „მულტიკარმა“ რამდენიმე პროტოტიპი M26A/A ააგო ახალი ძარით, მაგრამ ეს იდეა აღარ განვითარდა, რადგან აღმოსავლეთ გერმანია დასავლეთის შეუერთდა და გეოგრაფიული რუკიდან გაქრა.

უშიშარნი ფლვასა და სხელეთჳა

2012 წელს იუზილა იზიიზა მსოფლიოში უკველესზა ესპანეთის სზზღვპო კვიითიზა ჯარზა. რაზმინიზი სსუპუნის EN6 ესპანურ-ზა Infanteria de Marina-ში პირველად დაზმტკიცზა გზსულ სსუპუნეში კი დაზაღასტურა, როში ვი-ულგოშილი სანაპიროვი მისთვის არ არს-აოგს.

„ფლავმანზა საბორტო ქვემეხით ცეცხლი გზსნა და მონინალმდეგის სანაპირო არტილერიის გზანდგურებს შეუღდა. სხვა ზომალდეგზაე მას მიჰბაძეს. სადე-სანტო ზომალდეგი სანაპიროს თავთხელში შევიდნენ და მიუხედავად მონინალმდეგის ქვემეხებისა და თო-ფების გააფორებული ცეცხლისა, სიმაგრის ფლანგე-სა და მტრის ტრანშეების გასწვრივ დესანტი მაინც გა-დაღასეს. შედესანტეგეზა სანგრებს რამდენიმე ადგილას შეუტეს და მასირებული ცეცხლის ქვეშ წინ წაინიეს. საბოლოოდ კი სიმაგრეც და მტრის სანგარ-ტრანშეე-ვიც მათ ხელში აღმოჩნდა.“

აღწერილი სურათი ძალზე წაგავს თანამედრო-ვე საზღვაო-სადესანტო ოპერაციას, თუმცა ტექსტი ლეგენდარული ესპანელი ადმირალის, მარკოზ დე სან-ტაკრუზ ალვარო დე ბაზანის მოხსენებითი ბარათიდან არის ამოღებული.

1583 წელს ადმირალმა დე ბაზანმა ესპანეთის მე-ფეს გაუგზავნა მოხსენება, სადაც აღწერა ახალი დროის ომების ისტორიაში პირველად საზღვაო დესან-ტის გამაგრებულ ნაპირზე გადასხმის ოპერაცია.

ეს ისტორიული მოვლენა აზორის არქიპელაგის სი-დიდით მეორე კუძულ ტერსეირაზე მოხდა.

გასაგებია, რომ იმ დროს სამხედრო ზომალდეზად გაღერები და გალიონები, ხოლო სასროლ იარაღად არკებუზები და მუშკეტები ითვლებოდა, მაგრამ სხვა მოქმედება-ელემენტები საოცრად ჰგავს თანამედრო-ვე ამფიბიურ ოპერაციას.

შუედლებელი იქნებოდა სამშობლოდან ათასი მილით შორს სარისკო ოპერაციაში რაიმე წარმატების იმედიც კი, რომ არა ის პრაქტიკული გამოცდილება, რომელსაც ესპანელი საზღვაო ქვეითები ფლობდნენ.

ლისაბონის ბაზაში სულ რაღაც ორ თვეში 15 ათასი ჯარისკაცის განერთება, 31 სავაჭრო დიდი გემის ჯარების გადასაცემი ტრანსპორტად გადაკეთება, შორეული ლაშქრობისთვის ათეულობით პატარა სადესანტო ხომალდის, საბრძოლო ვალიონების, 12 ვალერისა და 2 ვალესის მომზადება მხოლოდ კარგად აწყობილ-გამართულ სამხედრო მანქანას შეუძლია.

ნაპირიდან ათასობით მილის დაშორებით ატლანტის ოკეანის შუაგულში ესპანელთა 98 ხომალდი მიადგა ტერსეირას და პირველივე ცდით კარგად გამაგრებულ შეუპოვარ კუნძულს დაუფლდა.

შეტვის დროს ესპანეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტს უკვე ჰყავდა საზღვაო ქვეითთა რეგულარული მსხვილი ქვედანაყოფები და მათი გამოყენების მდიდარ გამოცდილებასაც ფლობდა.

შეპირებადი მცხ

საზღვაო ქვეითთა დღე ესპანეთში 27 თებერვალს აღინიშნება, ხოლო 2012 წელს Infantería de Marina-ს დაარსებიდან 475 წელიწადი შეუსრულდა. მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მსოფლიოს უძველესი საზღვაო ქვეითთა სახეობის ჯარები ზუსტად 1537 წლის 27 თებერვალს შეიქმნა. ეს ორი თარიღი მის ისტორიაში ორ ლირსშესანიშნავ მოვლენას აერთიანებს, რომლებსაც ერთმანეთთან თითქმის ოცდაათი წელიწადი აშორებს.

თანამედროვე საზღვაო ქვეითთა ისტორია ესპანეთში მართლაც 475 წლის წინ დაიწყო, როცა 1537 წელს ესპანეთის მეფე კარლოს პირველმა (იგივე წმინდა რომის იმპერატორი კარლოს V შაბსბურგი) ესპანელი არკებუზერების სახაზო ასეულების ნეაპოლის სა-მეფოს გააღერებზე განთავსება ბრძანა.

მსოფლიოში საზღვაო ქვეითთა პირველმა ქვედანაყოფებმა „ნეაპოლის ზღვის ძველი ასეულების“ (Companias Viejas del Mar de Napoles) დასახელება მიიღეს.

დრო გადიოდა და „ძველ ასეულებს“ წინ სულ უფრო მეტი მტრულად განწყობილი ნაპირი ხვდებოდა, რაც მათ მისიას ერთობ ართულებდა.

იმ დროისთვის ხმელეთზე მსგავს ამოცანებს მხო-

ლოდ პიკინერები და არკებუზერები უძკლავდებოდნენ, რომლებიც ცვექტურ საბრძოლო წყობას, ტერცის (ესპანეთის არმიის ტაქტიკური დანაყოფი, დაახლოებით ბრიგადის ტოლფასი) ქმნიდნენ. სწორედ ამ ტერციებმა დაამარცხეს რკინის ბექთარში ჩამჯდარი, მანამდე უძველესი ევროპელი ცხენოსანი რაინდები.

გადანყდა მათი გამოცდილებისა და საბრძოლო წყობის ზღვაზე გადმოტანა. ამისთვის ესპანეთის მეფე კარლოს პირველის ძემ, ფელიპე II-მ 1566 წლის 27 თებერვალს ხელი მოაწერა „ძველი ასეულების“ ახალ „საზღვაო ტერციებზე“ გადაკეთების ბრძანებას. უფრო მსხვილსა და ეფექტურ საზღვაო ქვეითთა ნაწილებს კი უნდა აესრულებინათ ამპიციური მეფის სა-ნუკვარი ოცნება — იმპერიის საზღვრები იმდენად უნდა გაეფართოებინათ, რომ მის ფარგლებში მზე არასოდეს ჩასულიყო. ამ მიზნის მისაღწევად კი ზღვისგალმა ურიცხვი კოლონიების მფლობელ პორტუგალიასთან ანგარიშის საბოლოოდ გასწორება იყო საჭირო.

პორტუგალიის სამეფო ვირგინისთვის ომში პორტუგალიელმა პრეტენდენტმა თავისი მომხრეებით კუნძულ ტერსეირაზე თავდაცვითი ზღუდეები მოამზადა, მაგრამ ესპანელ საზღვაო ქვეითებს წინ ვერაფერი დაუდგა და თავიანთ მბრძანებელს მზე „შეუჩერეს“.

ალხუხამასის ყრამში მოხსდარი დაპინყაბული ბრძოლა

გადიოდა დრო, საუკუნეები. ესპანელმა საზღვაო ქვეითებმა მრავალი გამარჯვება იზიემეს, მაგრამ თავდასხმითი ომები თანდათან უკვე დაპყრობილი ტერიტორიების დაცვითა ბრძოლებმა შეცვალა.

XIX საუკუნეში ფილიპინისათვის ომმა საზღვაო ტერციები სამხედრო-საზღვაო ბაზებში თითქოს სამუდამოდ ჩაკეტა.

1915 წელს გალიოპოლისში ბრიტანეთის იმპერიის ჯარების გადასხმის ოპერაცია კატასტროფით დასრულდა და სამხედრო თეორეტიკოსები იმ დაცვენამდე მიიყვანა, რომ გამაგრებული ნაპირის ზღვიდან შეტევით აღება შეუძლებელი იყო.

კუნძულ ტერსეირაზე ფესანტირების წინ ესპანეთის სამხედრო ფლოტს უკვე ჰყავდა საზღვაო ქვეითთა რეგულარული ქვედანაყოფები და მათი გამოყენების მდიდარ გამოცდილებასაც ფლობდა

ესპანელმა საზღვაო ქვეითებმა ე.წ. რიფის ომის დროს მაროკოს სანაპიროზე დესანტირების დროსაც თავი ისახელეს

მეორე მსოფლიო ომში, როცა ევროპის გასათავისუფლებლად მოკავშირეები ზღვიდან დესანტის გადასხმისა და კარგად გამაგრებული სანაპიროს საზღვაო ქვეითებით ალების აუცილებლობის წინაშე დადგნენ, სარდლობამ ერთი ცნობილი სადესანტო ოპერაცია გაიხსენა. ეს ოპერაცია ნაკლებად ცნობილია, ის 1925 წლის 8 ნოემბერს მაროკოს სანაპირო ე. წ. რიფის ომის დროს ჩატარდა.

ძლიერმა დინებამ ოპერაცია შეაფერხა და მიუხედავად ამისა, 6-30 სთ-ზე ესპანური და ფრანგული ხომალდების არტილერიამ ზოლს ცეცხლი გაუხსნა. ესპანელი არტილერიისტიები 4 სთ ბომბავდნენ სანაპიროს კლდეებზე გამაგრებულ ბერბერთა პოზიციებსა და მორო-ნუევის საარტილერიო ბატარეებს.

8-30 სთ-ზე შემტევ ძალებს 76 ბომბდამშენი თვითმფრინავი შეეშველა. 11 სთ-ისთვის ბუქსირებმა და საკანონიერო ხომალდებმა გვარლებზე ჩაბმული ნავებით ნაპირისკენ რვა ათასი ქვეითი, მსუბუქი ქვემეხები და ათი ტანიკა წაიყვანეს.

11-40 სთ-ზე ნაპირიდან დაახლოებით ერთ კმ-ში ნავეებმა დესანტით ცურვა დამოუკიდებლად განაგრძეს. ძლიერმა დინებამ ისინი თავთხელების გაყოფებით, სხვა ნაპირისკენ გაიტაცა. მოგვიანებით გაირკვა, რომ ეს სასიკეთო გამოდგა, რადგან ნაპირის დამცველ მოლაშქრეებს პოზიციები მიტოვებული ჰქონდათ.

ნაპირიდან 50 მეტრის მოშორებით არაბებმა არტილერიითა და ტყვიამფრქვევებით შედესანტებს ჯოჯოხეთური ცეცხლი შეაგებეს. დესანტი არ შედრკა, ოფიცრების ბრძანების შემდეგ მედესანტებმა წყალში გადაბტობა და ნაპირისკენ სელა დაიწყეს. ჯარისკაცები ყელამდე წყალში მიაბჯობდნენ, იარაღი თავის ზემოთ ჰქონდათ შემართული და ისე უახლოვდებოდნენ ხმელეთს. პირველად ნაპირს მე-6 ბანდერის (ბატალიონი) 24-ე ასეულმა მიაღწია.

განაღმელებმა აღმოაჩინეს, რომ თავდაპირველი დესანტირებისთვის გათვალისწინებული ადგილები დანადგურით იყო და დინების ხელი რომ არ შეეშალა, დანადგური სანაპირო თასობით მედესანტის სიცოცხლეს შეინარავდა.

მოგვიანებით აღმოსავლეთით გადასხდა 22-ე ასეული და ვაბატონებული სიმაღლე მორო-როკოსის კბოდე დაიკავა.

12-30 სთ-ზე ნაპირზე დესანტის მეორე ტალღა გადავიდა სამთო ქვემეხებით, ტყვიამფრქვევებითა და ნაღმატყორცნებით. ლოს-ფრელის-სანაპიროზე გადაიტყირთა ტანკები, ხოლო მორო-ნუევის სიმაღლე ხიშტებით შეტყვის წყალობით აიღეს.

დღის 3 სთ-ისთვის დესანტმა მონინალმდევის გრიგალისებურ ცეცხლში პოზიციების დაკავება, სანგრების გათხრა და მასში ჩასხდომა მოახერხა.

ამოცანა შესრულდა მინიმალური დანაკარგით. ზოგი მონაცემით, ერთი მოკლული და 94 დაჭრილი იყო.

დოკუმენტურად არის დამტკიცებული, რომ ნორმანდის ოპერაციის მომზადებისას ეინზერჰაუერმა დანერგული შეისწავლა ალბუსემასის ყურეში დესანტის გადასხმის ოპერაცია და მათი გამოცდილებიდან ბევრი რამ ნორმანდის ოპერაცია „ოველორდში“ გამოიყენა.

სინამდვილეში კი ორი ქვეყნის არმიის, ფლოტისა და ავიაციის იდეალურმა, ურთიერთშეთანხმებულმა მოქმედებებმა, ოპერაციის თითოეული ეტაპის ზედმინვენი ზუსტად დაგეგმვა, სამაგალითო აღჭურვა, ზურვის უზრუნველყოფისა და კავშირის სამსახურის გამართულმა მუშაობამ განაპირობა სტრატეგიული წარმატება, რომელიც უმნიშვნელო დანაკარგით მოხერხდა.

ალბუსემასში დესანტის გადასხმა გადაწყვეტი ნაბიჯი იყო მაროკოში მომდინარე ესპანელთათვის არაპოპულარულ ომში. სამხედრო თვალსაზრისით ეს ოპერაცია საუკეთესო შეფასებას იმსახურებს, მაგრამ როგორ არ უნდა გავიხსენოთ მისი ავტორებისა და მეთაურების სახელები?

ამ საკითხში კი მცირეოდენ პრობლემას ვაწყევებით. დესანტის ავანგარდ მეთაურობდა პოლკოვნიკი ფრანსისკო ფრანკო, ესპანეთის მომავალი ფაშისტო დიქტატორი. ბოლო მომენტში იგი არ დაემორჩილა სარდლობის ბრძანებას დესანტის გადასხმის გადადების შესახებ, შეტყვაზე გადავიდა, მიაღწია წარმატებას, ჩაიდინა გმირობა და გენერლის ნოდება დაიმსახურა.

მაროკოს ნაპირებზე პირველად ესპანეთის უცხოურ-ლიგეონის მეომრები გადასხდნენ. ეს შენაერთი საგანგებოდ აფრიკული ომებისთვის შეიქმნა.

ორი ქვეყნის სამხედრო კონტინგენტს კი მარშალი პეტენი (ვერმანდების მიერ ოკუპირებული საფრანგეთის კოლბორაციული ხელისუფლების მეთაური) სარდლობდა, რომელიც სადღესოდ ასევე უზერული პერსონაჟია.

ესპანეთში სამოქალაქო ომის დაწყების წინ იდეოლოგიურმა ბრძოლამ, რა თქმა უნდა, საზღვაო ქვეითთა ნაწილებიც მოიცვა.

მოგვიანებით რესპუბლიკურმა მთავრობამ დაგმო კოლონიური ომები და იმპერიალიზმი, ხოლო საზღვაო ქვეითები მის დამკრეულ ძალად გამოაცხადა, საზღვაო ფლოტს კი ხომალდებისა და ბაზების საკუთარი ძალებით დაცვის წინადადება მისცა.

ფრონტის ორივე მხარეს გაბნეულ საზღვაო ქვეითებს მძიმე დღეები დაუდგათ. რა თქმა უნდა, რესპუბლიკისათვის და დიქტატურისთვისაც ქვეყნის ნაპირების დაცვა აუცილებელი იყო. რაც შეეხება სამხედრო საზღვაო ფლოტის მოიერიშე ნაწილებსა და სპეცრაზმებს, ისინიც არსებობდნენ, მაგრამ მათი რაოდენობა ერთობ მცირე იყო.

საბრძოლო წყობა

დღეისთვის Infanteria de Marina პირობითად შეიძლება ოთხ ნაწილად დაიყოს: მოიერიშე ნაწილები, სამხედრო-საზღვაო ძალების სპეცრაზმი, სანაპირო დაცვა და საპატიო ყარაულის ასეული. ნებისმიერ საზღვაო ქვეითს საკუთარი სურვილით შეუძლია რომელიმე დეტაშში სამსახურის გაგრძელება.

ითვალისწინებს რა კოლონიალიზმთან ბრძოლის ძველ რესპუბლიკურ იდეებს, ესპანეთის კანონი შეიარაღებული ძალების შესახებ ერთდროულად ქვეყნის გარეთ ყოფნის ნებას სამხედროების შეზღუდულ რაოდენობას, კერძოდ, 7 ათას ჯარისკაცს რთავს.

2012 წლისთვის საზღვაო გარეთ ესპანელ საზღვაო ქვეითთა ყველაზე დიდი, 150-კაციანი კონტინგენტი სამშვიდობო მისიით ლიბანში (ოპერაცია Libre Hidalgo) იმყოფებოდა.

შორეული წინაპრების გვირობების გამეორებისთვის ესპანელი საზღვაო ქვეითების ეს რაოდენობა, რა თქმა უნდა, ძალზე მცირეა. მაგრამ თანამედროვე Infanteria de Marina მხოლოდ მშვიდობისყოფელი ძალა არ არის. მათი საბრძოლო პოტენციალის შეფასება შეიძლება ჩრდილოეთ ესპანეთის სანაპიროზე, თუკი დანტერესებული ადამიანები იქ მათი წვრთნების დროს აღმოჩნდებიან. იქ ესპანეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტი ყოველწლიურად ატარებს სასწავლო მანევრებს, რაზეც დაკვირვება პლაჟზე, შეზღონში წამონოლილ ნებისმიერ დამსვენებელს შეუძლია.

და კვლავ ტერცია

1957 წელს შექმნილი ესპანეთის საზღვაო ქვეითთა დამრტყმელი კორპუსი Tercio de Armada (TEAR) თანამემამულეებს რეგულარულად და ეფექტურად უჩვენებს თავის ძალას.

იგი იმ სპეციალური ჯგუფის (Crupe Especial) მემკვიდრეა, რომელიც, თავის მხრივ, საზღვაო ქვეითთა სამხრეთის ტერციის ბაზაზე შეიქმნა, როცა ფლოტში თანამედროვე მოიერიშე ქვედანაყოფების საჭიროება გაჩნდა.

1968 წლის ბრძანებულების თანახმად, მისი დანიშნულება სანაპირო ზოლში ოპერაციების ჩატარება და ზღვის მიმართულებაზე საბრძოლო მოქმედებების წარმოებაა.

ქვედანაყოფის მუდმივი დისლოკაციის ადგილია სან-ფერნანდოს ბაზა კადისში. აქ განთავსებულია ტერციის ორი ძირითადი კომპონენტი: მთავარი დამრტყმელი ძალა — საზღვაო ქვეითთა ბრიგადა (Brigada de Infanteria de Marina - BRIMAR) და ბაზის უზრუნველყოფის რაზმი (Unidad de Base).

ერთ-ერთ სწავლებაზე Infanteria de Marina საბრძოლო ამოცანას ამუშავებს

ახეს წელიწადში თურქეთის ფლოტის ესპანური Juan Carlos I-ის ანალოგიური უნიკერსალური საფეხსნაგო ხომალდი ეკონსტრუქცია

შავიზღვისპირა ეკვიპაჟის საზღვაო მიმოსვლა

რუსეთი მთელი მოცულობის ტვილი პოზიციების დაპირებებს ცდილობს და საბოლოოდ დიდ თანხებს ხარჯავს საზღვაო ძალებისა და განსაკუთრებით შავი ზღვის ფლოტის განახლებისთვის.

ამდინარე წელს შავი ზღვის ფლოტის საბოლოო შემაჯავრობა როგორც წყალზედა, ასევე წყალქვეშა ხომალდების საბითონიმიწველვან შეცვლის მოხდება.

ფლოტი კალინინგრადის ქარხანა „ანტარში“ აგებული რაკეტული ფრეიგატ ადმირალ გრიგორივისა“ (პროექტი 11356P/M) მოლოდინთან, რომელიც ამაჟამად გამოცდას გადის და გვემით საზღვაოდ მიზნად ურებს 2013 წლის ბოლის უნდა მივიღო. მაგრამ ჩანს, სერვის სათავე ხომალდის ტექნიკური ხარისხები აქვს და ამის გამო დადგინდა გადის დაიცავს გეგმიწველებები უკრ ახერხებენ.

თუ რუსულ საინფორმაციო საშუალებებს დიუჯერებით, 2014 წელს შავი ზღვის ფლოტმა იმდენ პროექტის კიდევ ორი ხომალდი — „ამბროსიო ტენი“ და „ადმირალ მაკაროვი“ უნდა დაიმტკიცოს. მთლიანობაში კი ფლოტის 8 ფრეიგატი შეესება გადინდებელი.

2013 წლის 28 ნოემბერს სანქტ-პეტერბურგში სადამირალის ვერფებს წყალში ჩაუშვა შავი ზღვის ფლო-

ტისთვის აგებული წყალქვეშა ნავი „სოროვისისკი“ (პროექტი 636.3).

მიმდინარე წელს შავ ზღვაში სადამირალის ვერფებს აგებული იმდენ პროექტის კიდევ ორი სუბმარინა — არსტოვ და დონუ და „სტარია ოსკოლი“ უნდა გამოიშვას, ხოლო 2017 წლისთვის შავი ზღვის ფლოტში ახალგაზრდა წყალქვეშა ნავების რაოდენობა ექვსს მიაღწევს.

„სოროვისისკისა“ და არსტოვ და დონუსების“ შერჩეული ვარიანტები უკვე უნაზღვრის მოსკოვის მახლობლად ქალაქ ობინინსკში სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სასწავლო ცენტრში.

დაგეგმილია შავი ზღვის ფლოტის 2038ს პროექტის ხომალდები შეესება. სერვის პირველი ხომალდი „სოროვისის“ აგების საფუძველი 2013 წლის 25 ივლისს სანქტ-პეტერბურგში, ჩრდილოეთის ვერფზე ჩაყვარა.

დღის წესრიგში დგას ფლოტის პატარა სარაკეტო ხომალდები (პროექტი 21631) გადმოცემის საკითხები. 2013 წლის იანვრიდან ზღვადღისკის ქარხანაში მიმდინარე პროექტში მყოფი „სტარია ოსკოლი“, აღმა, სამსაბურს შავ ზღვაში გააგრძელებს.

დაგეგმილია ფლოტის შეესება საბოლოო კატეგორიის, საზღვაო და სარეიდო მტრადღებები, დამზარე გეგმებითა და სხვა მცურავი საშუალებები.

შავი ზღვის ფლოტის განახლებაში თვითი ადგილი დიკავებს ახალი საბის საერთობისთან — საზღვაო ტერიტორიების საბრძოლველმა კატეგორიამ.

„მხედვერსიული კატეგორიის“ (პროექტი 21980) დანიშნულება ხომალდების ბაზრების რეგულირება აკატეგორიისა და მისაღველი საზღვაო ბაზრის დიდრ-სოლდ-ტერიტორიული ძალებისა და საშუალებების განსაცემის ხომალდების შემთხვევაში საბაზრო დიკავსთვის საბაზრო ფლოტის დიკავები დახმარება.

კატეგორიის სერვიუდ ზღვადღისკის ქარხანა აგებს და შავი ზღვის ფლოტში უკვე სამი კატეგორია ირეცება. მათ შორის ბოლი, PI-350 ფლოტმა 2013 წლის აგვისტოში ჩაიბარა და კატეგორია ამაჟამად სოქის

პროექტი ოლგისკის თანამშენის „საფორსიული“ ორს დაიკავებელი.

გაცული წლის სექტემბერში ფლოტმა შავი ზღვა სოქის სასაზღვაოების გეგმავა ერთი სუბმარინა [1] სელი მცურავი საშუალება — სავიკავი და მცურავი ლევის მცურავი კატეგორია PM-15 (პროექტი 03160 Raptor-ი).

ლენინგრადის გემსამსენ ქარხანა აკლავს“ აგებული PM-15 ძალიან შეავს მცურავი კომანა Dock-stavret-ის CombatBoat 90-ის (CB 90) პროექტის კატეგორიის.

ერთი ინფორმაციით, კატეგორიის პროექტი დიდ ბრიტანეთში მოამზადეს, მეთრით კ რუსებმა შეცვლინენ კატეგორიის ლიკენმა იყვანეს და სერვილ მიმდინარეობს დანერგვაც ახერხებენ.

კატეგორია ბორტზე 20-კაციანი საცეცხლოების ექვსდასოფის იღებს და ავტოცეცხლოების შემთხვევაში საცეცხლო მარადიერის განეცა 14,5 მმ-იანი დისტანციური დანერგვი დანადგარი Угряша-Корд-ითა და ორი 7,62 მმ-იანი ტექნიკური ცეცხლო-ით მოქვლია.

სოროვისისკის სამხედრო-საზღვაო ბაზაში მიმდინარეობს ახალი მცურავი კატეგორიის (პროექტი 1388H3) გამოცდა, რომელმაც ბაზის საბოლოოდ დაეკავებებს შორის კავშირი უნდა უზრუნველვოს რეალურად კი 500 ტ წყალღვის კატეგორია, აღმა, იახტის დანიშნულების მცურავებსა და რუსეთის უმაღლესი რანგის საზღვაო მოღვაწეების მოეხმარება.

ახალი ხომალდების ბაზრებისთვის სოროვისისკი შერჩევა და სამხედრო-საზღვაო ბაზის ტერიტორიაზე დამატებითი გემისაგეგმვის მიმდინარეობს დამკრეფელი ტემპით მიმდინარეობს.

ახალი ხომალდები სესავსებოლმა (2042 წლამდე შავი ზღვის ფლოტის მოაგებ ნაზიდ დარჩება) იქნებთან თუ არა, შავი ზღვის ფლოტის სარდალი, კიდევამართა-ლო აღეცემები უკრ ვერეცხობები არაფერს ამბობს.

პრობლემების წინაშე აღმჩინდა თურქული რაკეტული კორელების პროექტი MILGEM-ი მას შემდეგ,

ამაჟამად რაკეტული ფრეიგატის „ადმირალ გრიგორივის“ ბაზრის ზღვაში გამოცდას გადის

რაც მთავრობამ კონტრაქტი გაწყვიტა კომპანია **RMK Marine**-სთან, რომელსაც 6 რაკეტული კორვეტის შეენებლობაზე ტენდერი ჰქონდა მოგებული. გაერცვლებული ინფორმაციით, **RMK Marine** მარშანდლ იენისის ანტისამთავრობო მასობრივ გამოცვლებებში დემონსტრანტებს უწედა მხარდაჭერას.

ახალი ტენდერის პირობები ჯერჯერობით უცნობია, წინა ტენდერთი კი კორვეტების შეენებლობაზე არანაკლებ 2 მლრდ 500 მლნ დოლარი იყო გამოყოფილი, სადაზღავნო 1 მლრდ 500 მლნ დოლარი **RMK Marine**-ს უნდა აეთვისებინა.

MILGEM-ის პროგრამა სულ რვა ხომალდზე იყო გათვლილი და პირველი კორვეტი **F-111 Heybeliada** ფაქტობრივად 2011 წლის 27 სექტემბერს ჩაიბარა, ხოლო მომდევნო **F-512 Buyukada** მწყობრში 2013 წლის 27 სექტემბერს ჩადგა. ახალი ტენდერის შედეგების გამოცხადებამდე პროგრამაში, ალბათ, პაუზა იქნება.

კორვეტმა **Heybeliada**-მ რამდენიმე ცურვა შვედეთშიც შესრულა და **BLACKSEAFOR**-ის აქტივაციებშიც მონაწილე მონაწილეობა.

MILGEM-ის პროგრამა სტრატეგიული სტატუსისაა და პერსპექტივაში მის საფუძვალზე ფრეგატის (პროექტი **TF-2000**) პროექტირება არის განზრახული.

ახალი 2014 წლის დადგომამდე რამდენიმე დღით ადრე ცნობილი გახდა, რომ თურქეთის თავდაცვის სამინისტროს თავდაცვითი მრეწველობის დეპარტამენტმა უნივერსალური სადღესანტო ხომალდისთვის გამოცხადებულ ტენდერში გამარჯვებულად სტამბოლის გემთსაშენი კომპანია **SEDEF Gemi Insaati** გამოაცხადა. ტენდერში კომპანია ესპანურ გემთსაშენ გაერთიანება **Navantia**-ს წარმოადგენდა და საკონკურსოდ უნივერსალური სადღესანტო ხომალდის **Juan Carlos I**-ის პროექტი ჰქონდა გამოტანილი.

პროექტისთვის თურქეთი 1 მლრდ 700 მლნ დოლარს გამოყოფას აპირებს, რომლიდანაც მილიარდი დოლარი ერთი უნივერსალური სადღესანტო ხომალდის, 4 სატანკოსადესანტო კატარლის (**LCM**), 2 სადღესანტო კატარლის (**LCVP**) და 27 ამფიბიური მუხლუხა ჯავშანტრანსპორტიორის (**AAV**) აგებას მოხმარდება.

მოსალოდნელია, რომ ხომალდის კორპუსის შენობაში აშენდება, ხოლო დანარჩენ სამუშაოებს თურქული კომპანიები შეასრულებენ.

ესპანურ-თურქული პროექტი ფრანგულ-რუსული **Mistral**-ის ერთგვარ საპარტნიოვო უნდა განვიხილოთ და ორივე კომპიუტერი ძალებს მობილერობის ამაღლებას ემსახურება.

ამავე მიზნისთვის თურქეთის ფლოტისთვის სატანკო-სადესანტო ხომალდების დიდი სერია აიგო. სერიის ბოლო, მე-8 ხომალდი **TCG C-1582** გემთსაშენი **Anadolu Shipyard**-მა სამხედრო მეზღაპურებს 2013 წლის 28 აგვისტოს გადასცა.

რუმინეთის სამხედრო-საზღვაო ძალები „შეიარაღებული ძალების განვითარების სტრატეგიის“ გათვალისწინებით ვითარდება, რომელიც 2025 წლამდე პერიოდზეა გათვლილი.

დაგეგმილია ფლოტის სახომალდო შემადგენლობის 2014 წლისთვის 4 საზღვაო მტრალავითა და უზრუნველყოფის გემთ, 2015 წლისთვის „მცინარეზღვის“ კლასის 4 ბუქსირით და 2016 წლისთვის კი 4 მრავალმხრივი რაკეტული კორვეტით შევსება.

ამჟამინდელი ფლოტის ხომალდები და კატარლები სამსახურში 20 წელზე მეტია არიან, რის გამოც 30%-ს — საშუალო და კაპიტალური, ხოლო 60 %-ს კი მიმდინარე რემონტიც ესაჭიროება.

რაკეტულმა ფრეგატებმა **F-221 Regele Ferdinand**-მა და **F-222 Regina Maria**-მ პორტსმუშიში (დიდი ბრიტანეთი) მოდერნიზაციის პირველი ეტაპი გაიარეს. ხომალდები წყალქვეშა ნავებთან ბრძოლის თანამედროვე კომპლექსით (**Terma DL-12T**), ხომალდის მართვის ავტომატიზებული, კავშირისა და ნავიგაციის უახლესი სისტემებით აღიჭურვა.

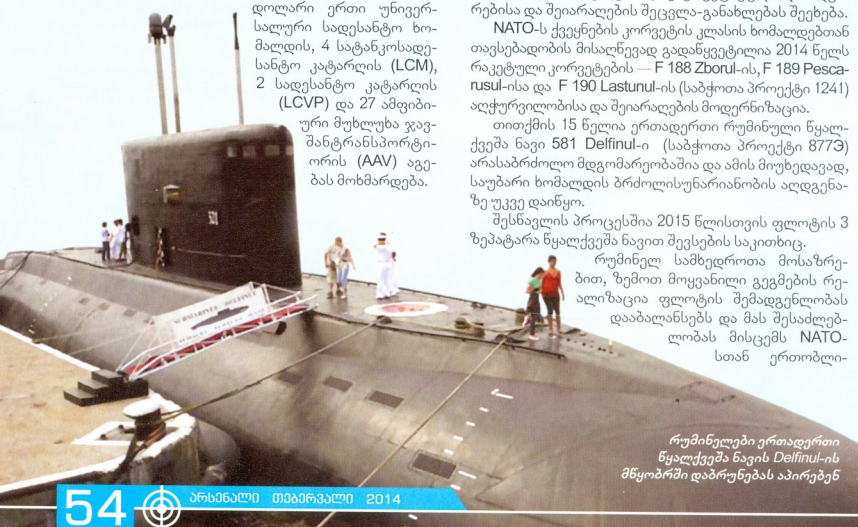
განიხილება მოდერნიზაციის მეორე რიგის სამუშაოებიც, რაც თავდაცვის სამინისტროს გათვლებით 450 მლნ დოლარი დაჯდება და ენერგეტიკული დანადგარებისა და შეიარაღების შეცვლა-განახლებას შეეხება.

NATO-ს ქვეყნების კორვეტის კლასის ხომალდებთან თავსებადობის მისაღწევად გადამწყვეტილია 2014 წელს რაკეტული კორვეტების — **F 188 Zborul**-ის, **F 189 Pescarusul**-ისა და **F 190 Lastunul**-ის (საბჭოთა პროექტი 1241) აღჭურვილობისა და შეიარაღების მოდერნიზაცია.

თითქმის 15 წელია ერთადერთი რუმინული წყალქვეშა ნავი **581 Delfinul**-ი (საბჭოთა პროექტი 8773) არასაბრძოლო მდგომარეობაშია და ამის მიუხედავად, საუბარი ხომალდის ბრძოლისუნარიანობის აღდგენაზე უკვე დაიწყო.

შესწავლის პროცესშია 2015 წლისთვის ფლოტის 3 ზეპატარა წყალქვეშა ნავით შევსების საკითხიც.

რუმინულ სამხედროთა მოსაზრებით, ზემოთ მოყვანილი გემების რეალიზაცია ფლოტის შემადგენლობას დააბალანსებს და მას შესაძლებლობას მისცემს **NATO**-სთან ერთობლი-

რუმინელები ერთადერთი წყალქვეშა ნავის **Delfinul**-ის მწყობრში დაბრუნებას აპირებენ

უკრაინული „გიურზების“ მშენებლობა გაურკვეველი ვადით შეჩერდა

ვად იმოქმედოს ოპერაციებში როგორც შუა, ასევე ხმელთაშუა ზღვაში.

ბულგარეთი განაგრძობს საზღვაო ძალებიდან მოძველებული ხომალდებისა და კატარების ჩამონერას. საბრძოლო შემადგენლობიდან გამოყვანილია ძველი სარაკეტო კატარები, მტრალავე ხომალდები, პატარა და საშუალო სადენსანტო ხომალდები და ა.შ.

სანაცვლო ბოლო შეესება 2009 წლის თებერვალში დამატებული რაკეტული ფრეგატი 43 Gordi (ყოფილი ბელგიური ფრეგატი F911 Westdiep-ი) იყო.

სამხედრო-საზღვაო ძალების სარდლის, კონტრადმირალ რუმენ ნიკოლოვის თქმით, მომავალში ბულგარეთმა ფინანსურ შესაძლებლობათა გათვალისწინებით მხოლოდ ახალი ხომალდები უნდა შეიძინოს. ბულგარელი ადმირალი ყურადღებას მოდულური პრინციპის ხომალდებზე ამახილებს, როცა ერთნაირ კორპუსებზე შეიარაღების მოდულების შეცვლით, მაგალითად, საბრძოლო ხომალდი საპატრულოდ გადაკეთდება ან პირიქით.

ადმირალის აზრით, ასეთი ხომალდების აგება ბულგარეთსაც შეუძლია, თუკი აღჭურვილობასა და შეიარაღებას სხვა ქვეყნებში შეიძენს.

ბულგარეთის მსგავსად სახომალდო შემადგენლობას ყოველ წელიწადს ამცირებს უკრაინის სამხედრო-საზღვაო ძალები.

გასული წლის ოქტომბერში მინისტრთა კაბინეტმა ერთი საბრძოლო ხომალდისა და 8 დამხმარე მცურავი საშუალების ჩამონერა გადაწყვიტა.

სანაცვლოდ კი 2012 წელს რაკეტული კორვეტის „ვასილი ველოკის“ (პროექტი 58250) მშენებლობა დაიწყო და სერია ოთხ ხომალდზეა გათვლილი.

გასული წლის ოქტომბერში ქვეყნის თავდაცვის მინისტრმა პავლე ლეებევმა განაცხადა, რომ მშენებარე კორვეტი სამხედრო-საზღვაო ძალებს 2017 წლამდე უნდა დაემატოს.

თუმცაღა ნიკოლაევის ოლქის სამეურნეო სასამართლომ უკრაინის თავდაცვის სამინისტროს სასარგებლოდ 3 მლნ 433 ათასი გრივნის (დაახლოებით 430 ათასი დოლარი) გადახდა „გემთმშენებლობის საკვლევ-საპროექტო ცენტრს“ დააკისრა. მიზეზი პროგრამა „კორვეტის“ ერთ-ერთი ეტაპის საპროექტო დოკუმენტაციის ვადის დარღვევას უკავშირდება. ასევე სახელდება ფინანსური პრობლემები, დაგვიანებული გადარიცხვები და უკრაინული კორვეტის წყალში ჩაშვება 2016 წლისთვის, ალბათ, სათუო იქნება.

თავდაცვის სამინისტრომ კონტრაქტი შეუჩერა კიევის ქარხანა „ლენინსკაია უზნიცას“, სადაც ორი ჯავშანკატარლის (პროექტი 58155 Гюрза-М) მშენებლობა მიმდინარეობდა, მიზეზად კი მშენებლობის დაბალი ხარისხი და შეიარაღების ტექნიკურ დოკუმენტაციაში ხარვეზები დასახელდა.

გასული წელი უკრაინელ მეზღვაურებს ერთი მინომენლოვანი მოვლენით განსაკუთრებულად დაამახსოვრდებათ — იანვარში ფლოტის საბრძოლო შემადგენლობაში შევიდა წყალქვეშა ნავი „ზაპოროჟე“ მას შემდეგ, რაც 1995 წელს დაწყებული რემონტი 2012 წლის მარტში დასრულდა და ხომალდმა სხვადასხვა სახის გამოცდა წარმატებით გაიარა.

შვიიზღვისპირა ქვეყნების სამხედრო-საზღვაო მიმოხილვის ბოლოს, არ შეიძლება არ აღინიშნოს ერთი სასაიპოფო მოვლენა, რომელიც საქართველოს შეეხება. თავდაცვის სამინისტრომ ეროვნული სამხედრო-საზღვაო ძალების აღორძინებისთვის პირველი პრაქტიკული ნაბიჯები გადადგა და გენერალურ შტაბში საზღვაო თავდაცვის დეპარტამენტი ჩამოაყალიბა.

ფლოტის აღდგენა მძიმე და რთული პროცესია, რომელიც იმედია, ახლო მომავალში წარმატებით დასრულდება.

„მფრინავი ჩარბოები“

ავიაციის არსებობის ისტორიაში არაერთი სახეობისა თუ კონსტრუქციულ თავისებურებათა მქონე თვითმფრინავი შექმნა და ყოველი საიზღუ, ძირითადად, სააეროპარატების მახასიათებლების გაუმჯობესების უნდაფრებოდა.

ერთერთი ასეთი წარმოსახვა ორკოქანი თვითმფრინავებია. საფლისსმო, რომ ამ კონსტრუქციის თვითმფრინავის რეალიზება ვერ კიდევ ავიაციის გარკონტრევე ურანგებმა მოინტყეს. 1911 წელს მცბამა კორწონებმა პარკლე ორკოქანი აერობლანი შეუმოშუვეს. თვითმფრინავი იმდენად წარმატებული გამოდგა, რომ სერული წარმოება 1917 წელს 2650 ეგზემპლარის გამოშვების შემდეგ დასრულდა.

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ორკოქანი თვითმფრინავებს ატვალურობა არ დავუარვავს. 1920-30-იან წლებში ამ მიმართულებით ფრანგი, იტალიელი, ამერიკელი, საბჭოთა და პოლანდიელი კონსტრუქტორები მუშაობდნენ. საცდელ პროტოტაპების ერთად სერული, მათ შორის სამეზაური თვითმფრინავები იქმნებოდა.

ორკოქანი სტყმის თავისი უპირატესობები აქვენ: საბმდრო თვითმფრინავებში უზრუნველდება ნიმა ნაფეარსდეროში ხდვიის არე, სატრანსპორტო თვითმფრინავებში კი ფოე ხელაუმი კლდის მზრიდან ტვრითის შეტანა-გამოტანა მარტყვებმა.

მეორე მსოფლიო ომის დანეცბამდე ორკოქანი სტყმა გერმანელებმა მწყრეკ თვითმფრინავები გამოშვიდნენ. ფრმა Blomh & Voss-მა 3-ბრავიანი სახელო პილოთოთვითმფრინავი BV 138 შექმნა. მდილიეკიტიდან გამოშვიდნარე, ის პავრის 16-დან 18 სომ-მდე იმყოფებოდა. კონსტრეკტი ბაზირებული თვითმფრინავები მავი ხელის თავეზე დაფრისევენენ.

მაჰალი სინქრის მუხედავად, საკუთარ კლასში Fw-189 მეორე მსოფლიო ომის საუკეთესო თვითმფრინავად ითვლება

სამხელეო და ხეწრეისთვის ლუტედაფენს განკარგულეებამ მეორე ორკოქანი თვითმფრინავი — ფრმა Focke Wolf-ის Fw-189 იყო, რომელსაც აღმოსავლეთის ფრწენე რეჟიმებმა დამახასიათებელი ფორმის გამო „ტანკო“ შეარტყეს.

თავის კლასში Fw-189 მეორე მსოფლიო ომის საუკეთესო თვითმფრინავად ითვლება. ის ცამე პირველად 1938 წელს აფრინდა და 3 წლის შემდეგ სერულ წარმოებაში ჩაეშუვეს. მუხედავის პროტეკტორების ერთ-ერთი ვარიანტად 2-კაციანი მუჯავუნელებანიანი მეორე მუჯავუნელებოდა, მაგრამ პროტეკტების იტი სატყე არ ნასაღლა.

დამიშრელებმა დამამინარე, თვითმფრინავის ცენტრალური კონდილის უბეტესი ნანილი მუნირული იყო, რაც 3-კაციან ეკიპაჟს შესანიშნავი ხდვის არეს აძლევდა. ურხალურად მუხედავი სუტა კონსტრუქციის მომადხდლებს ტვადე, თუწვა Fw-189 წარმოშელებიანი სიციხლისწარანიოთი გა-მორიწოდა და მისი ჩამოგდება არც ისე მარტივი იყო. იმადეწოდა, იდე სი-მაღლეზე (პრატეკტილი ტერი 8 200 მ) მა-ღალი სამანეწო შესადხლებიანი მუხედავის მოინაბადევის გამანადეწოლებსგან დასხლტომის საშუალებას აძლევდა.

Fw-189-ში უბეტესად აღმოსავლეთის ფრწენე დაფრინადნენ. დავიწევის, მოინაბადევის აღ-მოწინას და ფოტოგადელების გარდა, თვითმფრინავი

სასრტლერიო ცეხლის მაკორეკტრებულ საშუალების ფრწეციებსაც ითავსებდა.

უტეკტორის მუხედავად, მუხედავის მბალი სინქრე (357 კმ/სთ) და სუსტი თივადეიო მუჯავუნე-ბა „მფრინავი ჩარბის“ გამოუსწორებელ ნაღად ომის ბოლომდე წარმა.

სავაწეწერი ამოცანების გარდა, გერმანელები „მფრინავი ჩარბის“ სატყვრედაც იყენებდნენ. 1943 წელს მრდელი ეკეკსიის ფრწენის ამერაშიმბი არა-ერთი მსაეტი შეშეგვევა ფოტორეგს. მარტივი მერე-მერე წარმის საბოლოო მფრინავები ოთღ ლუტე-თილდენ და ხმად მუხედავის გერმანული გამანადეწოლებლის მოქმედების არეღლე ხდებდნენ.

თვითმფრინავს წარმატებულმაბს ის გარემო-ბაც მუხედავებს, რომ 1943 წელს სუბის საკონსტრუქტორ ბოწოწმ დინეო მუშაობა Cy-12-ის ტიპის მუჯავუნე-საარტლერიო მაკორეკტრებულ თვითმფრინავ-ზე, რომელიც ითიქმის Fw-189-ის რეგტური იყო.

მეორე მსოფლიო ომის წლებში „მფრინავი ჩარბის“ ამერიკელებიც ანარმოებდნენ. ომინათიან გამანადეწოლებზე ფოწი ვერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომისას დანდეს. 2-ჯერ გაზრდილ სიციხლის-უპირანიბასთან ერთად, ასეო სტყმა ფოტეხევის ცეხროში მბღავო მუჯავუნეების განთავსების შესა-ძლებლობას იძილავდა. საგანმადეწოებლო ამოცანე-ბის გარდა, ასეო თვითმფრინავს გამოშენება ბო-მადამინავის ესკორტრეკტორისთვის და სამხელეო სა-მინეების გასანადეწოებლად შექმლებოდა.

ასეო თვითმფრინავი დარტყმების ამის ოთვ-ადევის უზნებად გასულ საუკუნის 30-იან წლებში გამოშვება გამოცხადებული კონკურსის ორნადილტი Lockheed-ი და მისი P-38 Lightning-ი („ღლეა“) გებდა.

მკურნალობის მიზნით კიდევ ერთი ამერიკელი „მერიდიან ჩარმზ“ - P-51 მისი მისი (საქართველო) აშშ-ის ავიაციის ეკლეს ჯე მისი და განხორციელდა განმარტებული დაჩა. იმავდროულად, ის ერთ-ერთი პირველი განმარტებული იყო, რომელიც დაამტკიცა ნავა. თვითმფრინავის ტვირთის მოსაყვანელი ლუკატორის საბინჯის მკმ-ზე ათვისდა. კონკრეტული შეარსდა — ოთხი 20.88-იანი ქვეშები და ამხვენივე 12,7-იანი ტყვიამურევენი.

ორბინიანი, ორკოქსიანი თვითმფრინავის კონსტრუქტორი გახდათი კლარენს ჯონსონი, რომელმაც მოვიყვანეთ სახელი ვაითეა მუცრეგების, U-2-ისა და SR-71-ის შექმნის.

P-38 ინოვაციების სიმბავითი ის დროის მწოდლობის ლიდერად ითვლება. ტრენინი „კონკრეტულ“ ამ თვითმფრინავისთვის შეიძლება მრავალჯერ გამოიყენოთ ნინაპარენიანი სამფრინავი მისის მქონე პირველი განმარტებული; პირველი მთლიანდროსი თვითმფრინავი, რომელიც უკვე პირის ნინააღმდეგობის შემამტრებლად შეშინაგრის 100% მაღალ-თავიანი მოქალაქისი იყო დაამტკიცებულა შეიარაღებამი მიღებული ტრენინგისორბინიანი პირველი განმარტებული და.ამ.

„ელვს“ საბრძოლველი დებოტი 1942 წლის 14 აგვისტოს სატრანსპორტო Fw-200-ის ნამოდეგით შედგა. მოკავშირეების დასაბრძოლად ამერიკელებმა P-38-ები ორლანდასა და პრიტანეთში გადისორლდა. თვითმფრინავები დაფრინავდნენ მრდილი აეროკის, იტალიის, რუმინეთისა და უნგრეთის თავზე ტრენინგში „ელვს“ ჰომბამშენთა ესკორტებისთვისაა იყენებდნენ.

1944 წლის 7 ნოემბრის სერვისის ქვეშ ნიუსი მახლობლად P-38-ის დამხვე ბურუსით მოცული ინიციატის მონაწილენი შეიქმნა. „ვირანსულ“ ავტორიონარზე შეტყვების მონაწილე 60-მა „ელვს“ შეტყვობით ნოთელი არბის მე-6 მაროლელი კორპუსის სამხტო კოლონი განადაფურა. ახლომდებარე აეროპორტობინ

მუშაობი სიმბავის მკვეთრ აღების იფილანსინებდა.

P-38-ის ფემტტორბახ ის გარტობაც მუხვევლებს, რომ ერთადერთი ამერიკელი განმარტებული იყო, რომელსაც ომის დასრულამდე უშეცდნენ.

„ელვს“ დაფრინავდნენ აშშ-ის ექვსადგილი შედგენიანი პილოტები — რიჩარდ არია ზონი (40) ჩამოავდებულა თვითმფრინავი და თომას მაკკუერი (38 თვითმფრინავი) და ფრანკი მწრალი ინტენარ და სერჯენტ ზოუბერი (მწრედაც მადილიკიკიასზე). 1944 წლის 31 ივლისის, საბელისნერი ვაფრინისას, ევზოპერის თვითმფრინავი გურმანულმა BF-109-მ ჩამოავლა.

60-იანი წლების დასაწყისში ლოკალური კონფლიქტებისთვის პუნტაკონიანი ავიანამოებლებს მსებუტი მორიომის შექმნა დაავალა. ორადედიანი და ორბინიანი თვითმფრინავი მოქმედებდა როგორც გრუნტის აეროპორტობინ, ასევე ავიანბინიანი უნდა შექმნებოდა. კორკრსიმი 9 მონაწილდანი განმარტებულა North American-ის ორკოქსიანი სტეიტი მქმნებულა OV-10-სა მამოიავა.

ახალი ამერიკელი თვითმფრინავი ჩარმზ“ პირველად 1965 წელს აფრინდა. 7 საკონვე მორიუმეს 1633 კმ-ზე შეარსებულა მოქონდა და თან B-100-მ ფორეკლავის უნდა ნაწლის ნაკვეთიუმ 6 სრულად ეკონპირე-შეუ დაფრინავს იტვიფე.

თვითმფრინავის საბრძოლველი ვიეტნამში შედგა. სამწრე-აფილანსებდა ახალი თვითმფრინავი მთავარი ექვსადგილი აშშ-ის სახვეი ქვეთა-სა კონსტრუქცი იყო. მდებარე მკურნავს დელსბა მოქმედმა „პროგრესმა“ შეუდგეული შეუდგეი საფრეტი ანარტარს რეპერეკსა მოიპოვეს. შედგენებით მკურე განმარტება და მაღალი სამხვერე შესაძლებლობები, „პროგრეს“ დაბალი სიმაღლიდან და მიაინარეკევის მონაწილეს ექვსადგილი მუტევის მქონელების საბე-ლუნას ახლედდა. OV-10-ის მაღალი სიკონსტრუქციონა-

საერთაშორისო ტვირთის ჩარმოდეგელი თბლისის საავიაციო ქარხანაში ამოიშალა Fw-58-ს კოლე ზეულმა დახატული სატრანსპორტის დროში

ექსპერიმენტული M-55 Lockheed, რომელსაც რუსეთი დიდ ატმოსფერის ექვსბინთვის იყენებენ

ნობის დელბორებული სისტემები და ვიეტნამში კაბინა უზრუნველყოფდა (ჯავშნის ნონა 159 კგ).

მკურეველ და უნდასკონველ საბრძოლველი მოქმედებამი ამერიკელი „პროგრესი“ ოპერეკვა „ეგვანის ქარხნობაში“ მონაწილეობდნენ. სახვეი ქვეთიები მორიუმეს მოკავშირეთა ავიაციის კოორდინირებული მოქმედებისთვის იყენებდნენ.

ორკოქსიანი სტეიტი მამოიავა კონსტრუქტორები დიდ რტვრტის არ იწვევდა და საბეი ექვსადგილი თუ მკურეკრეული თვითმფრინავისთვის იქით არ მიღედდა. 80-იანი წლების ბოლის იაკოველის სა კონსტრუქციონი პირემო მსებუტიც-აფილანსი BF-58-ზე დინეკა მუშაბა. თვითმფრინავის ჩარმოდეგელი ობლესის საავიაციო ქარხანაში უნდა დახვეტებოდა. პირველი მონტაჟის მკურე თბლისის საავიაციო ქარხნის აერო-დრობინ 1994 წლის 17 აპრისს აფრინდა (მანამდე საცდელი გაზრტვები და მქონე სიმაღლეზე ასედა 1993 წლის 26 დეკემბერს შედგა).

გამოიღეს პირველდელი „თბილდამფრინავი“ Fw-58-ის ნარმოების აფილანსი მინდინარედა. თრეკა მისე მისი გავითრისებულა ჩარმოდეგელი საცე არ მიხვდა.

90-იანი წლების მთელი ეკონომიკურ მდგომარეობას თვითმფრინავის კატასტროფივებ დახვეტა. 1994 წლის 27 მარს გურმანული მურლის ავიამოხე ILA 1994-ზე თვითმფრინავი ჩამოავდნა. მკურე შეშენებდა უკვე სატარებელმა, იმხვე წლის 10 ოქტომბერს მონ-და. ორივე შემთბევისას პილოტები დილანსენ.

1997 წელს თვითმფრინავი მსოკოხი ავიასალონ-ზე უშეცნენ. ექვსადგილი ჩარმოდეგელი Fw-58-ს კოლე საავიაციოლის დროსა ჰქონდა მახტული.

შემდგომ წლებში თანამფრეოე რთიკისა და რადიოდეტტორული აღმურეობისას გემოენებით თვითმფრინავის მოდერნიზაციის რამდენიმე მქედლობამ ნაწილი არ გამოიღო.

Fw-38-ები და Fw-9-ები აფრინდნენ. რუსებს ეცნობათ, მათი კოლონი გურმანულენი დაბობებს. მოკავშირეთა სასაერო ბრძოლა სამი P-38-ისა და ამხვენივე Fw-9-ის ნამოდეგებით დასრულდა.

განსაკუთრებით ატვტორად „ელვს“ წინარე ოკენეზე მოქმედებდა. იაბინისათი დაბრისპირებამი P-38 ომის ბოლმხვე იყო ჩამბული. სწორედ ამ თვითმფრინავებით ნახტარდა 1943 წლის 17 აპრისს დაბრძალ იაბინეტის ლედეკევის ოპერეკვა.

უნგრეთი ფრინისა და ერთადეფილანსი განამადე-გურეკლესთვის დიდი განმარტებისა და ნონის მხვეი-დავად, ზრლიოს ექვსე „ელვს“ თარი საეკეოსელ ნარმაიანა. მუტეკეების შედგენებით — BF-109, Fw-190, A6M5 — მინამე და ნალხვედ მანვერული P-38-ის პილოტები უნარტეტისის მოპოვებას მაღალი სიქე-რითა და დიდი სიმაღლიდან ფრინეთი ცდილობდნენ. „ელვსმა“ გაბოქმენებას ტიპური ტატკეა მონიანალ-მხვეკეზე დიდი სიმაღლიდან შეკორბნასა და შეტევის

აშშ-ის გენდელ „პროგრეს“ 7 ქვეყნის შეიარაღებულმა იყო. ატვცნა მისი შემოტევიანი თვითმფრინავი სხვადასხვა საბრძოლველი მოქმედებებში მონაწილეობდა

ქართველთა ურთიერთობის განმეორების რაიონი ქართველებს შეუძლია ბერქისათვის დაეარდოს, რა გეგმებით, რითაც პულავე ფარს მისე შეეძინებოდა, მი ჩააგებდნენ.

1297 წელს დავით VIII-მ (1293-1311) მონღოლებს წინააღმდეგ აჯანყდა ნამირიუ. აჯანყებული და საერდენი აღმასდელი საქართველოს შიამაიით იყო აჯანყებულებთან საბრძოლველად მონღოლები დარიალის ხეობაში მდებარე გველეის ციხეზე აპირებდნენ გალაქრებას, რადგან მუცე იქ ცოცხათ განაგრებულ, მაგრამ სტეფანნონისდისთან მისელები დარმუნდნენ, რომ მათ ვერცერს აგრებდნენ და უკან ვაბრუნებულან.

საზღვრო საქართველოს ჩრდილოეთიდან ესაზღვრებოდა და VII საუკუნეში არაბებმა დარიალის გველით საზღვრო დალაქრეს

დარიალის ციხე

(დასასრული, დასაწყისი იხ. „არსენალი“ N1, 2014)

VII საუკუნეში ირანელთა პატრონობა ქართლში არაბთა პატრონობით შეიცვალა. VIII საუკუნის დამდეგედან არაბებს ვაზუნდებელი ზრძალა ჰქონდათ საზღვრებთან, რომლებიც ხშირად იყენებდნენ დარიალის გზას სახალფოს ტერიტორიების დასარბევად არაბები ცდილობდნენ დაეუფლებოდნენ დარიალის გასასვლელს, რათა საზღვრებს არ ჰქონოდათ შესაძლებლობა ამ გზით სახალფოს ტერიტორიების აოხრებოდა. ამასთან, გზას თითონაც იყენებდნენ საზღვრებთან საბრძოლო მოქმედებები.

728-729 წლებში არაბებმა მასლამა იბნ აბე აღ-მალის მეთაურობით დარიალის კარს გველით საზღვრეთი დალაქრეს. მასედი (X საუკუნის არაბი ისტორიკოსი და მოგზაური) მოგვითხრობს, ამ დალაქრების დროს როგორ დაიპყრეს არაბებმა დარიალის ხეობაში მდებარე ურთ-ართოურები ციხე და იქ საკუთარი გარნიზონი ჩააყენეს. გარნიზონის მომარაგება სურსათ-საინფრასტრუქტურით ციხისმთავრად ხუთი დღის საკვალზე მდებარე თბილისიდან ხდებოდა.

ეს გარემოება კვლევით ხელს უწყობს ციხის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას. მისთვის აღწერილი, ეს ციხე უფრო მეტად დარიალის ციხესთან იმსაბურეს გაიყენებს, რადგან ხეობაში არსებულ ციხეთაგან ყველაზე ძლიერ და გამორჩეულ სწორად დარიალის ციხე იყო.

737 წელს სამხრეთ კავკასია სასტკეიდე აოხრა მურვან იბნ-მუჰამედმა, რომელმაც ქართლი წყაროები მურვანს ერედ მოიხსენებდნენ. წყაროთა ცნობით: „მოკლე ყრუმან ყოველი კაცკასია და დაიპყრა კარი დარიალისა“.

როგორც ჩანს, სისასტკეიდე განთქმულ არაბთა სარდალს სხვა პუნქტებთან ერთად დარიალის ციხეც დაეპყრა იქიდან არაბები ჩრდილოეთ კავკასიაში წასვლან საზღვრებთან საბრძოლველად.

დარიალის ციხესა და გზას დიდი ყურადღება ეთმობოდა დავით აღმაშენებლის (1089-1125 წწ.) დროსაც. სანატრელსა, რომ ვაზუმტეი პავტატაიონი თავის თხზულებაში დარიალის ციხეს „დავითის ციხე“ მოიხსენიებს.

უდავოა, რომ სახელეოდან მეფეს უნდა ეზრუნა ციხის მუშაგობა განაგრებობისათვის, წინააღმდეგ შემთხვევაში, გაუცვებარი იქნებოდა, რაბომ იხსენიებდა ვაზუმტეი პავტატაიონი დარიალის ციხის „დავითის ციხე“.

ცნობილია, რომ მუშაგობით ვარის უსუსერნელად დავითმა ციხესაგები საქართველოში დარიალის გზით გადმოყენა, მანამდე კი ვიყენდა უსუსერნობის მიზნით მეფემ საკუთარი კონტროლი დასაქმებულთა დარიალის გზის სიზაველით, რომელმაც კავკასიის მთებს გადაღობა, ჩრდილოეთის მხრიდან ოცენი აკონტროლებდნენ. როგორც მუშაგობის გეგმუნებს, დავითმა აღაზურა ციხეში დარიალისა და ყველაზე კარია ოცენისათვისა და კავკასიისა მთისათათ“.

მონღოლებს მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ დარიალის გზას კონტროლს კვლევ საქართველოს სამეფო ხელისუფლებამ უზენადა. მონღოლთა წინააღმდეგ აჯანყებულმა დავით ულამ (1247-1270 წწ.) შეჯველილი პოლიტიკური ვითარების გამო პულავე ყენათა მურციება არია და ურადიბი გეგებდა.

დავითი ყენის რისხვას ვერ გადუორებოდა, მაგრამ ეთობა გარემოებამ იხინა ის სიკვდილსაგან, კერძოდ, პულავეს აცნობდა, რომ ოქროს ურდოს ვაგი-ზერქა დარბანდისაგან დაიძრულა. ასეთ ვითარებაში მონღოლები მოერდნენ დავითის დასვენება და სა-

სანატრელსო გარემოებამ მამინაც კი, როცა საქართველო მონღოლთა დაპყრობითი ქვეყანა იყო, დარიალის გასასვლელსა და მის მუცელ ციხეს ისევე ქართველები დებობდნენ, მონღოლებს კი არც ვაზუმტეი შეუძლებოდათ ხელი და არც ციხესე.

1386-1403 წლებში თებურ-ლენცის შემოსევებმა აუნაზღვრებელი ხარალი მიყენა საქართველოს. თებურის პირული შემოსევის მიხედვით სველეთები ასახლებულ კავკასიის გასასვლელის, კერძოდ, დარიალის ხეობა ჩაეღებდა.

1385 წელს ოქროს ურდოს ყენი თობთაშიმში დარ-

აღისა და დაბრუნების გავლით ირანის აზერბაიჯანს შეესია, ირანის აზერბაიჯანს კი თემური თავის სამფლობელოდ მიიჩნევდა.

თოხთაშიში დარიალის გზას ასე უცებ ვერ გაივლიდა, საქართველოს მეფისაგან თანხმობა რომ არ ჰქონოდა. ამკარაა, რომ დარიალის ციხე თოხთაშიშს ქართველებმა გაუხსნეს და მონღოლები გზაზე უსაფრთხოდ გაატარეს.

ოქროს ურდოს შემოსევების აღსაკვეთავად თემურ-ლენგს ჩრდილოეთის გადმოსასვლელები თვითონ უნდა დაეკეტა ან მისი მფლობელი ისეთ მდგომარეობაში ჩაეყენებინა, რომ ოქროს ურდოსათვის გზის გახსნის სურვილი აღარ ჰქონოდა.

თემურმა არაგვის ხეობაში რამდენჯერმე ილაშქრა. ქსნის ერისთავთა საგვარეულო მატთანე ძეგლი ერისთავთა“ გვაუწყებს, რომ მტერმა თურმე დარიალიც დალაშქრა.

ქართული წყაროს ცნობას დასატურებს სომხური წყაროებიც. 1400 წლის სახარების მინაწერში ნათქვამია, რომ თემური ჩრდილოეთ კავკასიის დარბევის შემდეგ იქიდან დაბრუნებულა ალანთა კართი, ანუ დარიალის გზით და ისე ნასულა თავის ქვეყანაში.

VIII საუკუნის არბო ქვეითი მეომარი

იმავე წლით დათარიღებული მეორე საწინდერი მინაწერი მიხედვით: „თემურ-ლენგ სამარყანდელი რისხვად მოველინა სამყაროს, გაიღო ალანთა კარი, რომელიც დიდხანს იყო დახშული... გადაიარა საქართველო, იმეა ავირი ალაივი და ტყვე“. თემურ-ლენგს დარიალი უნდა ბეგრეობინა 1395-1396 წლებში. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოში თემურის ლაშქრობების სისასტიკეს, ადვილი წარმოსადგენია, რა ვითარებაში აღმოჩნდებოდა დარიალის მავისტრალი. სწორედ იმ დროიდან უნდა დაწყებულიყო დარიალის გზის გაპარტახება-გაუკაცორილება.

XV საუკუნის მეორე ნახევრიდან საქართველოს ცალკეულ სამეფო-სამთავროებად დაშლის შემდეგ დარიალის გასასვლელი თანდათან არაგვის ერისთავთა გამგებლობაში მოექცა და ადგილობრივი მნიშვნელობის სამომსვლო გზად იქცა.

XVI-XVII საუკუნეებში, საქართველოში დიდი შფოთისა და არეულობის პერიოდში, უცხოელი ვაჭრები და დიპლომატები დარიალის გზას უკვე იშვიათად ფტანებოდნენ. გზის გაპარტახებას დარიალის ციხის ფუნქციის მოშლაც მოჰყვა.

1733 წელს რუსების მიერ შედგენილ დარიალის ხეობის რუკაზე ჩვენთვის საინტერესო ციხე რეგორც ძველი ქართული, იმაჟამად უკვე მიტოვებულ და ცარიელ ციხესიმაგრედ იყო აღნიშნული.

1801 წელს ქართლ-კახეთის სამეფოს დაპყრობის შემდეგ რუსებმა დარიალის ხეობაში ახალი ციხის აშენებაზე ზრუნვა დაიწყეს და სამისოდ ისევ ძველი ციხის მიდამოები შეარჩიეს, რადგან საფორტიფიკაციო ნაგებობისათვის ზედგამოჭრილი ხეობის ეს ტერიტორია იყო, ოღონდ რუსებმა სიმაგრე უკვე ხეობაში ახლად გაყვანილ გზასთან, ძველი ქართული ციხის ქვეშ, თურგის მარჯვენა მოპირდაპირე ნაპირზე ააგეს (ამ მიდამოებში დღეს ლარსის საბაჟო-გამშენები უწყეტი და სასაზღვრო პოლიციის დანაყოფია განლაგებული). ბუნებრივია, სხვაგვარი იყო ახალი სიმაგრის დანიშნულებაც — ის უფრო დამპყრობლების წინააღმდეგ აჯანყებულ კავკასიის მთიელთა დამორჩილების საქმეს ემსახურებოდა.

დარიალის უძველესმა ქართულმა ციხემ რამდენიმე საუკუნის უმოქმედობის შემდეგ კიდევ ერთხელ დაიბრუნა თავიანი ფუნქცია. ეს მოხდა მეორე მსოფლიო ომის დროს, როცა გერმანელები ჩრდილოეთ კავკასიას მოადგნენ და საქართველოს ტერიტორიაზე მათი შემოჭრის საშუალებად განაწინა.

სწორედ დარიალის ციხის მიდამოები შეარჩიეს გადაამწყვეტი თავდაცვითი ბრძოლებისთვის. ციხეზე განლაგდა უამრავი საცეცხლე ნერტილი, საწარგებთა და სხვა თავდაცვითი ნაგებობებით დაიფარა ციხის ფერდობები. თუმცა, ბრძოლაზე საქმე აღარ მისულა. დღეს იქ საცეცხლე ნერტილებისა და საწარგების მხოლოდ ნანგრევებია შემორჩენილი, როგორც მოწმე დარიალის ციხის უკანასკნელი, შემუდგარი ბრძოლისა.

დაპით მინდორაშვილი

საქართველოს ეროვნული მუზეუმის ოთარ ლორთქიფანიძის არქეოლოგიის ცენტრის მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი

არ გამოგრჩეთ თებერვლის ნომერი!

ისტორიულ-მეცნიერული ჟურნალი №2 (38), 2014, თბილისი ფასი 3 ლარი

ისტორიანი

**ქართული ჯიშა
1921 წლის
ოქტომბრის წინ**

(ფოსტოვა:
სიმონ სუხუაველი,
სომხეთ-საქართველოს
ოქტომბრის ბრძოლა)

საუკეთესო
ისტორიების
მთხრობელი
ჟურნალი

**წინდა ბიოხის
ნაპირაპირა
ხელოვნური
თუჩაქთიდან**

**ლესი ჯეველი
აქაქი
აქაქი**

ქართველებს ბრძოლა ეწეოდა
ბრძოლა აბაშიძის
ისტორიული ბრძოლა
და ბრძოლა. ბიოხი 6

ცობენი
ანუ მართლაც (ნობელი II)
დასადა და
ბაქალაქი ფასი 3 ლარი
ნობელი „ისტორიანი“ ერთად – 6 ლარი

ხინდები და
ოქტომბერი
საქართველოში

ვინ
აღმოჩინა
აქაქი?

აქაქი
და XVIII
საუკუნის
ქართული
ხელოვნების
თავადასრული
სისხარა

ბიოხის
დასადა და
ბაქალაქი
ფასი 3 ლარი
ნობელი „ისტორიანი“ ერთად – 6 ლარი

ბრაფი ჰელმუტ ფონ მოლტკე 1713-1786

ჰელმუტ ფონ მოლტკე არსისი თანამედროვე არმია შექმნა, რის წყალობითაც გერმანიის იმპერიის ერთ-ერთი უმთავრესი პირობაა. მან ასევე მითითა დაამუშავა ზეპინის და რაინი-ზის გამაყვანებით დიდი არმიის გადაწყვეტილება. აღნიშნული ბრძოლის ტელეგრაფით გადასაცემად.

ქრონოლოგია

- 1800 დაიბადა 26 ოქტომბერს პარიზში, მეკლენბურგში.
- 1822 პრუსიის ჯარის ერთ-ერთ ქვეითა პოლკში მსახურობდა.
- 1828-29 რუსეთ-თურქეთის ომში თურქების მხარეს იბრძოდა.
- 1835 მონაწილეობდა თურქეთის არმიის რეფორმირებაში.
- 1857 როგორც მეთაურმა, პრუსიის ჯარის რეორგანიზება დაიწყო.
- 1864 იბრძოდა დანიის ომში.
- 1866 დაიწყო შვიდკვირიანი ომი ავსტრიასთან.
- 1870 სეღანთან ფრანგებს სძლია.
- 1888 გადადგა.
- 1891 გარდაიცვალა 24 აპრილს, ბერლინში.

მოლტკე 1800 წლის 26 ოქტომბერს მეკლენბურგში დაიბადა. ჯერ კიდევ მისი ჩვილობისას ოჯახი მამის დანიის კუთვნილ პოლკში გადვიდა საცხოვრებლად. დანიის სამეფო კადეტთა კორპუსის დამთავრების შემდეგ, დანიის ჯარში დაიწყო სამსახური. 21 წლისა პრუსიაში დაბრუნდა და როგორც ლეიტენანტი, ერთ-ერთ ქვეითა პოლკში მსახურობდა. თავს თხზულებებით იჩენდა, არაერთი წიგნი დაწერა და გერმანულად თარგმნა ედუარდ გიბონის „რომის იმპერიის დაქვინება და დაცემა“.

1826 წელს ბერლინის სამხედრო აკადემია დაამთავრა. სამხედრო ხელოვნების თეორიის ბრწყინვალე ცოდნის წყალობით აკადემიის კურსდამთავრებული 1827 წელს სადვიზიო სკოლის ხელმძღვანელად დანიშნეს, 1828 წელს კი გენერალურ შტაბში მიაღწინეს, ხოლო 1833 წელს გენერალურ შტაბთან არსებულ ტოპოგრაფიულ ბიუროში გადაიყვანეს. 1835 წელს უკვე კაპიტანი პელმუთ ფონ მოლტკე თურქეთის სულთან მაჰმუდ II-ის სამხედრო მრჩევლად დანიშნეს. მონაწილეობდა

თურქეთის არმიის რეფორმირება-მომზადებასა და ქურთებთან ბრძოლებში, ჰაფიზ-ფაშას ჯართან ერთად 1839 წელს ეგვიპტის არმიის ებრძოდა სირიაში. ნეზიბთან ბრძოლაში კი, როცა სულთნის მთავარსარდალი დამარცხდა და უკან დაიხია, მოლტკე პირადად მეთაურობდა არტილერიას და თურქეთის ჯარს დიდი დანაკარგი გარეშე უკან დახევამი დაეხმარა.

ჰელმუტ ფონ მოლტკე სამშობლოში 1855 წელს დაბრუნდა. თურქეთში საბრძოლო მოქმედების შესახებ მისმა წიგნმა დიდი მონივნება დაიმსახურა და სახელი მოუტანა. მალე თავისი დის გერი, ინგლისელი ქალიშვილი შვიერთი ცოლად, რომელიც ოცდახუთი წლით მასზე უმცროსი იყო.

არმიის რეორგანიზება

1857 წელს მოლტკე გენშტაბის მეთაური გახდა და პრუსიის არმიის რეორგანიზებაც დაიწყო.

მოლტკეს რეორგანიზებული პრუსიული არმია გერმანიის გაერთიანების საკვანძო ფაქტორია.

ეფექტური არმია, მისი რწმენით, პრუსიის გადარჩენის ერთადერთი საშუალება იყო, რადგან ქვეყანას ირგვლივ მტრები ეხვია. არმიის რეორგანიზება გერმანიის გაერთიანების უმთავრესი ფაქტორიც უნდა გამოხდარიყო.

მოლტკეს ახალი სისტემის თანახმად, ყველა უმთავრესი საჯარისო შენაერთის მეთაური სამხედრო აკადემიადამთავრებული უნდა ყოფილიყო; იგივე განათლება მოეთხოვებოდათ ტრანსპორტსა და მომარაგებაზე პასუხისმგებელ პირებსაც. მოლტკე დაწერილობით აანალიზებდა ძველ და თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტებს, ხოლო სამოქალაქო ომში აშშ-ის გამოცდილების გაცნობის შემდეგ კი საბრძოლო მოქმედებებში სარკინიგზო ტრანსპორტისა და ტელეგრაფის გამოყენება გადაწყვიტა.

მისი შემუშავებულია ახალი ქვემეხები, უფრო მსუბუქი და სწრაფი სავაზნი კოლოფები და შაშხანები,

რაც ბრძოლის ველზე უსწრაფესი მოქმედებისთვის იყო საჭირო. ახალწვეულნი და სამოქალაქო რეზერვი მოლტკეს ახალი ტაქტიკის მიხედვით გაიწვრნა.

შვიდწლიანი ომი

მოლტკეს ახალი ტაქტიკის გამოყენების შესაძლებლობა 1864 წელს დანიასთან წამოწყებულ კამპანიაში მიეცა, რაც შლეზვიგ-ჰოლშტაინის ტერიტორიების მიტაცებას ისახავდა მიზნად. კაიზერი ვილჰელმ I იმდენად აღფრთოვანებული იყო თავისი გენერლით, რომ სამხედრო საქმის სადავებები გადაუღოცა. მოლტკე მიხვდა, რომ ფრონტის ხაზზე ძველებური შეტაკებით მის ჯარს დიდი დანაკარგი ექნებოდა, ამიტომ სააღყო მანევრები შეიმუშავა, რაც გამოიყენა შვიდწლიან ომში ავსტრიასა და მის მოკავშირეებთან, რომლებიც 1866 წელს კიონიგრაჰცში სასტიკად დამარცხდნენ. მიუხედავად ამისა, მოლტკე მანევრების სრულყოფას განაგრძობდა. მან წინა ხაზზე მსუბუქი არტილერია გამოიყვანა და პრუსიის არმია გააორმაგა. სულ რაღაც ორიოდ კვირაში მას 50 ათასი კარგად აღჭურვილი ჯარისკაცის მობილიზება, ხოლო ექვს თვეში ბრძოლის ველზე სამჯერ უფრო მეტის გაყვანა შეეძლო. პრუსიამ გერმანიის არმიასთან კოალიცია შექმნა საფრანგეთთან ომში, რომელიც ომის გამოცხადებიდან ექვს კვირაში სედანთან ფრანგების დამარცხებით დასრულდა.

ომის დასასრულს მოლტკე მიხვდა, რომ სედანთან გამარჯვებაში გადამწყვეტი როლი რკინიგზამ ითამაშა და შეიმუშავა ახალი სამობილიზაციო გეგმა, რომელიც მატარებლის განრიგს ჰკავდა და ამოქმედებისთვის ერთი ტელეგრაფის გაგზავნას საკმარისი იყო.

მოლტკეს დიდება მისივე პორტრეტის მსგავსი გერმანიის პორტრეტს, სადაც მოლტკე კიონიგრაჰცის ბრძოლისას სიტუაციას აანალიზებს და რომელიც პრუსიის ყველა საკლასო ოთახში იყო ჩამოკიდებული, „დაიდა მღუმარე“ ეწოდება.

კიონიგრაჰცის ბრძოლა

● კიონიგრაჰცის ბრძოლაში პრუსიული არმია ახალი ტიპის სავაზნიანი მამხანებით აღჭურვილი იყო და პირველად ევროპული ომების ისტორიაში ბრძოლის ველზე რკინიგზის გამოყენებით გადაიყვანეს. ავსტრიის არმიას ისევ ძველებური, ლულიდან დასატენი თოფები ჰქონდა ლულაზე წამოსავები ხიშტებით. მოლტკეს საშუალება მიეცა, თავისი ტაქტიკა გამოეცადა და 1866 წლის 3 ივლისს კიონიგრაჰცთან 221 ათას კაცს მოუყარა თავი 240 ათასს ავსტრიელთან და 25 ათასს საქსთან საბრძოლველად. ბრძოლა პრუსიელთა გამარჯვებით დასრულდა. ავსტრიელებმა 31 500-მდე მებრძოლი დაკარგეს, საიდანაც 5 800 დაიღუპა. პრუსიელთა დანაკარგმა 9 200 ჯარისკაცი შეადგინა და მათ შორის 2 ათასამდე მოკლული იყო.

● საფრანგეთ-პრუსიის ომის პირველივე კვირას მოლტკემ საფრანგეთის საზღვართან სამ დღეობას მოუყარა თავი. მათ ცუდად მომზადებულ ფრანგულ ჯარს სედანთან შემოარტყეს ალყა და კაპიტულაცია აიძულეს. 100 ათასზე მეტი ფრანგი ტყვედ ჩაიგდეს, მათ შორის საფრანგეთის იმპერატორი ნაპოლეონ III, რომელიც ინგლისში გადაასახლეს.

მომავლად **ლევან ინსარქიძე**

1934

1990

2000

2013

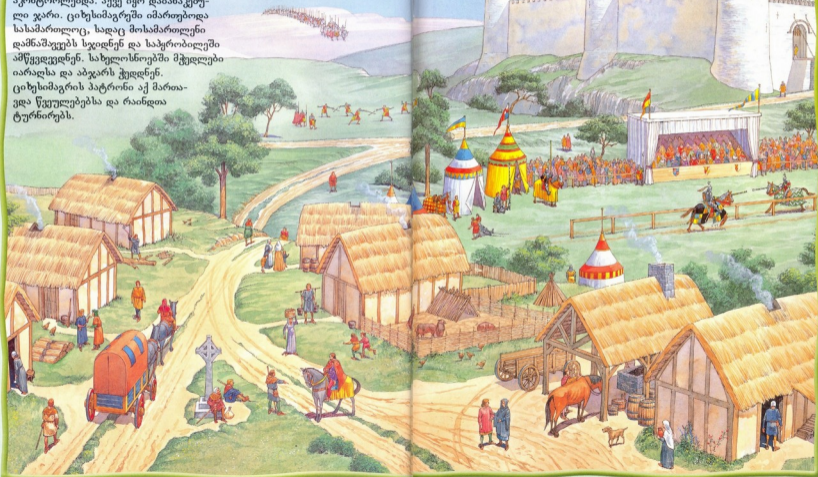

ყველა დროის საყვარელი სპორტული გაზეთი ყოველდღე

სიხლი! ყოველ შაბათს „ლელო“ ჟურნალის სახით!

301

შუა საუკუნეებში ციხესიმაგრე სახლიც იყო. ციხესიმაგრეში მეფე ან ფეოდალი ცხოვრობდა და სამფლობელოს აკონტროლებდა. აქვე იყო დაბანაკებული ჯარი. ციხესიმაგრეში იმართებოდა სასამართლოც, სადაც მოსამართლენი დამნაშავეებს სჯიდნენ და საპრობლეგში ამწყვედევდნენ. სახელისნოებში მჭედლები იარაღსა და აბჯარს ქუდნენ. ციხესიმაგრის პატრონი აქ მართავდა წვეულებებსა და რაინთა ტურნირებს.

წყარო: „500 ფაქტი მუშაობის სტრატეგია“, პალიტრა L

ქრისტიანული მემკვიდრეობა

302

თედაპირველად ციხესიმაგრეს ხისგან აშენებდნენ, შემადლებულ ადგილას. ზოგჯერ მშენებლები მიწას დაახევენდნენ, რათა ბორცვი ხელოვნურად შექმნილი ბორცვის თვზე ხის კომკურა, ანუ ციტადელი იდგა. ეს ციხის ცენტრალური ნაწილი იყო, საიდანაც დაცვა ყველაზე ადვილად შეიძლებოდა.

▼ ასეო ხის ციხესიმაგრეს, რომელიც გორაკზე არის აღმართული, ნორმანები ამუშავებდნენ და მალე ის მოხდა ფროსაში გერეცულა.

◀ ციხესიმაგრებს შორელობის კველა კუობში უბელები დროიდან-ვე ამუშავებდნენ. ეს დღი ზიმაპეეს ქვლაქე-სიმაგრეა, იანამდროვე ზიმაპეესი. მისი ნამუფი 700-იანი წლებიი თირაღება.

▶ 1500-იანი წლების-თვის იაპონელები მუარ გამოსე ციხესიმაგრეებს ამუშავებდნენ. ისინი რამდენიმეღიანი სხედასხეა სიმაღლის საროლისიან მუფეღიდა, რათი მტრის-თვის ცეცხლის გახსნა სხედასხეა სიმაღლიდან ფოფოლეო მუხაბელები.

303

გორაკის ძირში მიწის ნაკვეთს ციხესიმაგრეს ეწო ჩროლებოდა. მას გარეს შემოღებულუი ჰქონდა ხის მესერი, რომლის გეყოლებახე, წრიულად, თხრიდნენ არხს, სადაც წყალი მიედინებოდა. ეს ხელოვნური დაბრკოლება იყო მტრისთვის, რომ ციხესიმაგრემდე იოლად ვერ მიეღწია.

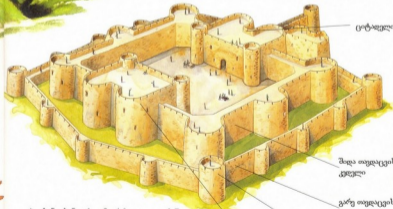
◀ ხორად, დამატებითი დაცვის-თვის, გორაკს გარშემო ხის მესერს აუღებდნენ. თითოეული მტრული წამხეაუბრული წყრონი მიოღებოდა, რათი მამანააღმუფეს მასზე გადამრისმა გაესტრეფებოდა.

მშენებლები ხის ციხესიმაგრეებს კვლავებუ სველ ტრეფებს აკრავებდნენ, რომ ხანრისხან გადერეპირანთი

304

ხის ციხესიმაგრეებს ცეცხლი იოლად ეკიდებოდა. ამიტომ დაახლოებით 1100 წლიდან ქვის ციხესიმაგრეების აშენება დაიწვეს. ქვის სიმაგრე შიგ მყოფებს უკეთესად იცავდა მტრისგან, ცეცხლისა და აუღრისგან.

▶ ხანდახან გარე გამსერებულ კვლის შგანი დამატებითი კველი მუჩეღიდა. მუჩელ-ღონსებს მუჩელღონ დამეგარიფონენ შიდა კველზე და მტრისთვის ისრები დაემზადა თიფი ის გარე კველს ხელში ჩაიფეღებდა.

წარმოდან „500 ფაქტი მუხიანობის ისტორიიდან“, პალიტრა L

ჰილმენდი

ავღანეთში მდგომარეობის სტაბილიზაციის ამერიკული გეგმის შესაბამისად ამერიკელმა საზღვაო ქვეითებმა ავიაციისა და ჯავშანტექნიკის მხარდაჭერით პირველად 2009 წლის ზაფხულში ჰილმენდის პროვინციაში დიდი სამხედრო ოპერაცია ჩაატარეს, რომლის მიზანიც ქვეყანაში საპრეზიდენტო არჩევნებამდე პროვინციის თაღიბთა ისლამური მოძრაობის (თიმ) ფორმირებისაგან გათავისუფლება იყო.

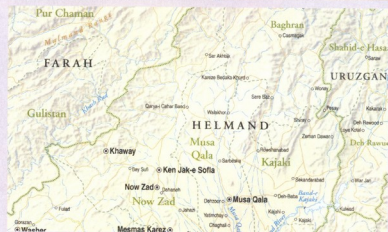
ოპერაცია „კანჰარი“ („ხმლის დარტყმა“) ქვეყნის სამხრეთით ბოევიკთა საყრდენი პუნქტების დაკავება შენარჩუნებასა და შემდგომ ავღანეთის უშიშროების ძალებისთვის გადაცემას ითვალისწინებდა.

ამერიკელი სამხედროების აზრით, ოპერაციის შედეგად პაკისტანის პროვინცია ბელუჯისტანიდან შენდებოდა Tim-ის რაზმებში მოხალისეების შემომატება, იარაღითა და საბრძოლო მასალებით მომარაგება.

ოპერაციისთვის 4 ათასამდე ამერიკელ საზღვაო ქვეითთან ერთად 1500 ბრიტანელი და 650 ავღანელი სამხედრო იყო გამოყოფილი. ბრიტანელები და ავღანელები ერთობლივ მოქმედებათა პარალელურად დამოუკიდებლად ატარებდნენ ოპერაციებს: ბრიტანელები — „პანტერას კლანჭებს“, ავღანელები კი „გმირს“.

პაკისტანის საზღვართან მდებარე ჰილმენდი ავღანეთის სამხრეთის უდიდესი პროვინციაა, რომელსაც 60 ათასი კვ.მ უკავია. აღმოსავლეთიდან მას პროვინცია ყანდაარი, ხოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან კი ურუზგანი ესაზღვრება. პროვინციის საზღვრები სამხრეთით — უდაბნოებზე, ჩრდილოეთით კი მთებზე გადის. ჰილმენდის პროვინციის ადმინისტრაციული ცენტრი ქალაქი ლაშქარგავია.

მოსახლეობის რაოდენობა დაახლოებით 1,5 მლნ-ის შეადგენს, საიდანაც უმეტესობას პუშტუნი — ავღ-

მთელ ქვეყანაში ჰილმენდის პროვინცია დღესაც ყველაზე სახიფათოა

ნეთის ყველაზე მრავალრიცხოვანი ეთნიკური ჯგუფი წარმოადგენს.

თალიბები უფრო აქტიურად სწორედ პუშტუნთა ტომების საცხოვრებელ ტერიტორიაზე მოქმედებდნენ. შემთხვევითი არ იყო, რომ ჯერ კიდევ ახლო წარსულში ჰილმენდის 13-დან 4 ოლქს თალიბთა ისლამური მოძრაობა აკონტროლებდა.

ავღანეთში წარმოებული ოპოზიციის ნედლეულის თითქმის ნახევარი ჰილმენდის პროვინციაზე მოდის, ხოლო ოპოზიციის ყაყაჩოს ნათესებს 103 ათასი ჰექტარი უჭირავს.

უცხოელი ანალიტიკოსების აზრით, ნარკოტიკების ეაჭრობით მოპოვებულ სახსრებს თალიბები საკუთარი ძალების გასაძლიერებლად და ტერიტორიული საქმიანობის სფეროს გასაფართოებლად იყენებენ.

ავღანეთის ოფიციალურ პირთა და ასევე პენტაგონის შეფასებით ჰილმენდის პროვინციაში შექმნილი რთული მდგომარეობა რეაგირებას საჭიროებდა.

ერთ-ერთი სპეცოპერაცია ავღანურ სოფელში

ციაში 2010 წლის აპრილიდან ISAF-ის შემადგენლობაში სამშვიდობო მისიას ქართველი სამხედროები ასრულებენ. იქ სამსახური რომ ძალიან რთული და სახიფათოა, ამაზე ყველაზე მეტად ქართველი სამხედროების დაღვრილი სისხლი მეტყველებს.

მომავლად ვიძმორი ვაზაბაჰვილია

ოპერაცია „ხმლის დარტყმა“ 2 ივლისს გამთენიისას დაიწყო და სადესანტო-სატრანსპორტო შვეულმფრენებმა ამერიკელი საზღვაო ქვეითები მდინარე ჰილმენდის ხეობის ორ მახრამში კონტროლის დასამყარებლად გადასხეს.

ამერიკელ სამხედროთა განცხადებით, ვიეტნამის ომის შემდეგ ოპერაცია „ხმლის დარტყმა“ ყველაზე დიდი აერომობილური სახის მოქმედებები იყო.

საპასუხოდ თალიბთა ისლამურმა მოძრაობამ ოპერაცია „რკინის ბღის“ დაწყება გამოაცხადა, რომლის მსგელობისას „თავდასხმა-უკან დახევის“ ტაქტიკისა და ტერორისტული აქტების გამოყენებას ცდილობდნენ.

ამერიკელი და საერთაშორისო ძალების წარმომადგენელთა შეფასებით ოპერაცია „ხმლის დარტყმამ“ თავის მიზანს — პროვინციის თალიბებისგან გათავისუფლებას ვერ მიაღწია. მიზეზები იყო საბრძოლო ნაწილების უკმარისობა, პირადი შემადგენლობისთვის ზედმეტი დანაკარგის არიდების სწრაფვა, ადგილობრივი მოსახლეობის უნდობლობა, თალიბების მოქნილი ტაქტიკა და სხვ.

შემდგომში ცნობილი გახდა, რომ ოპერაციის მიმდინარეობისას თალიბები პაკისტანის ტერიტორიას აფარებდნენ თავს.

აშშ-მა პაკისტანის მთავრობას საზღვრის ამ მონაკვეთის გადაკეტვა მოსთხოვა, მაგრამ ისლამაბადმა არა მარტო ნეგატიურად მიიღო ეს მოთხოვნა, არამედ ავღანეთის სამხრეთ რეგიონებში ამერიკელთა ჯარის მიერ საბრძოლო ქმედებების გაფართოებაზე თავისი უარყოფითი დამოკიდებულება გამოთქვა.

პაკისტანის არასტაბილური პროვინცია ბელუჯისტანი ის ადგილია, რომელსაც ავღანელი თალიბები თავშესაფრად ხშირად იყენებენ, ხოლო პაკისტანს კი მეზობელ ქვეყანასთან საზღვრების სამიედოდ ჩაკეტვისთვის საკმარისი ძალა არ გააჩნია.

ავღანეთის ყველაზე „ცხელ“ ჰილმენდის პროვინციაში

კოალიციის ჯარისკაცები ბრძოლებს შორის შესვენების დროს

როგორ ამზადებენ კოსმონავტებს

საფრენი აპარატების შექმნის შემდეგ ადამიანმა მიზნად დაისახა კოსმოსში გაფრენა. 1961 წლის 12 აპრილს იური გაგარინის სტარტმა საფუძველი ჩაუყარა კოსმოსის ათვისების ეპოქას.

მსურველების სიმრავლის მიუხედავად, კოსმოსში გაფრენის ბედნიერება ერთეულებს აქვთ. „მოვადრო და ხალხი კოსმოსში საგზურებით იფრენს“, — ეს ფრაზა საბჭოური რაკეტების გენერალურ კონსტრუქტორ სერგეი კოროლიოვის ეკუთვნის.

გაგარინის სტარტის შემდეგ ახალმა ტექნოლოგიებმა და ტექნიკურმა პროგრესმა კოსმოსში გაფრენა გაამარტივა (ბევრ ფუნქციას ავტომატური სისტემები ასრულებენ) და გაცილებით უსაფრთხო გახადა. თუმცა კოსმონავტების მიმართ წაყენებული კრიტერიუმები მხოლოდ გამკაცრდა.

გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს, პილოტირებადი კოსმონავტიკის გარეორაჟზე, ორბიტაზე პირველი ადამიანის გამეფებამ ერთმანეთს აშშ და სსრკ ეჯიბრებოდნენ. ნასას აზრით, ასტრონავტის (ამერიკელი კოსმონავტი) დანიშნულება ავტომატური სისტემების გამართული მუშაობის გაკონტროლება იყო. აგარულ სიტუაციაშიც კი ძირითადი ფუნქციები ავტომატურ სისტემებს ეკისრებოდა. მსგავსი მიდგომა სსრკ-შიც არსებობდა. კოსმოსურ ხომალდში მოვლადამიანს მეორეხარისხოვანი როლი ენიჭებოდა.

კოსმონავტების მომზადების სპეციფიკა კოსმოსის ათვისებასთან ერთად იცვლებოდა. 1967 წლისთვის ამერიკელებმა ასტრონავტების მოსამზადებელი კურსის ხანგრძლივობა 4,5-დან 8,3 წლამდე გაზარდეს.

ამერიკაშიც და სსრკ-შიც კოსმოსში გამგზავრე-

ბის პირველი კანდიდატები მხოლოდ სამხედრო-საპაერო ძალების საუკეთესო მფრინავები იყვნენ. 70-80-იანი წლებიდან ეს ტენდენცია შეიცვალა. დღეს ორბიტაზე სხვადასხვა ექსპერიმენტის ჩასატარებლად ფიზიკოსები, ბიოლოგები, ინჟინრები დაფრინავენ. თუმცა ისინიც მომზადების სტანდარტულ პროცედურას გადაიან.

ამერიკასა და რუსეთში მომავალ ასტრონავტებსა და კოსმონავტებს თითქმის ერთნაირი სქემით არჩევენ. შემოსული განცხადებებით 340-370-კაციან ჯგუფს ქმნიან, სადაც ყურადღება კანდიდატების ასაკზე, წონასა და სიმაღლეზე გამახვილებული.

60-იან წლებში კოსმოსში გამგზავრების მსურველთა სიმაღლე 175 სმ-ზე მეტი არ უნდა ყოფილიყო. შეზღუდვა პირველი თაობის კოსმოსური სიმაღლეების კომპაქტური გაბარიტები განაპირობებდა. ამჟამად ზღვარი 185 სმ-ია.

ანკეტების შერჩევისას უპირატესობა სამხედრო ავიაციის იმ პილოტებს ეთმობა, რომლებსაც 350 სთ-ზე მეტი აქვთ ნაფრენი. ექსტრემალურ სიტუაციებში მოქმედებას ისინი ჯერ კიდევ საფრენის სკოლებში სწავლობენ და მოუშვადებულ ადამიანებთან შედარებით დატვირთვასაც უკეთ უძლებენ.

პირველი სამედიცინო კომისიის შედეგებით ჯგუფს 140-170 კაცი ტოვებს. შემდგომ მრავალმხრივ გასაუბრების, ტესტირებისა და უშკაცრესი სამედიცინო შემოწმების შემდეგ ჯგუფში მხოლოდ 50 კანდიდატი რჩება.

კანდიდატების საბოლოო შერჩევა კოსმონავტების მომზადების ცენტრში ხდება. ფიზიკურთან ერ-

თად განსაკუთრებული ყურადღება ფსიქოლოგიურ შემოწმებას ეთმობა. დედამიწიდან 500 კმ-ის სიმაღლეზე შეზღუდულ სივრცეში ყოფნა და თევების განმარტებაში უცვლელი მონიტორინგი გარემო ადამიანების ფსიქოკაზე განსხვავებულია მოქმედებს. ამიტომაც პრეტენდენტებს 5-6 დღით გარემოსგან სრულიად იზოლირებულ კამერაში ათავსებენ და ამოცანის გასართულებლად სხვადასხვა დავალებას აძლევენ.

მრავალმხრივი შემოწმების შემდეგ შავშოვის ოცნების ასრულებისა და კოსმოსში გამგზავრების საშუალება მხოლოდ 8 კაცს ეძლევა. სწავლასა და ინტენსიურ ტრენინგებს ისინი კოსმონავტთა მომზადების ცენტრში აგრძელებენ.

ორბიტაზე გამგზავრებამდე „ბედნიერ რეიანში“ მოხვედრილებს 8-10-წლიანი მოსამზადებელი კურსის გავლა მოუწევთ. ამ პერიოდში მომავალი კოსმონავტები, რომელთა მომზადებაც სახელმწიფო მილიონებს ხარჯავს, დეტალურად სწავლობენ კოსმოსური ხომალდის აგებულებას, მის სისტემებს, ფრენის რეჟიმებს, სხვადასხვა ავარიულ სიტუაციაში მოქმედებას. სპეციალური პროგრამით შეისწავლება ასტრონომია, ქიმია, ნავიგაცია ვარსკვლავებით. ორბიტაზე მყოფი ადამიანი მხოლოდ საკუთარი თავისა და ეკიპაჟის წევრების იმედზე უნდა იყოს. ფორსმაჟორულ სიტუაციაში დახმარება არსიდან მოვა. ამიტომაც მომზადების კურსის აუცილებელ ნაწილში ანატომია, მედიცინა და ფარმაკოლოგიაც შედის. კოსმონავტებს ასევე „კოსმოსური კულინარიის“ თავისებურებებს აცნობენ და ექსტრემალურ პირობებში გადარჩენას ასწავლიან. ეს იმ შემთხვევისთვის, თუ კოსმოსური ხომალდი უდაბნოში, ტყეში, თოვლში ან სხვა უკაცრიელ ადგილას დაეცემა.

თეორიული ცოდნის მიღებასთან ერთად, საერთაშორისო კოსმოსური სადგურისა და პილოტირებადი კოსმოსური ხომალდების მაკეტებზე კოსმონავტების სხვადასხვა სახის მომზადებას გადიან.

ვირტუალურ ტრენინგებზე რაკეტის სტარტი, ორბიტულ სადგურთან ხელის და ავტომატურ რეჟიმში შეერთების, დედამიწაზე დაშვების სიმულაცია ხდება. ამავე სიმულატორებზე შეიძლება სხვადასხვა ავარიული სიტუაციის შექმნა. მთელი მოსამზადებელი კურსის განმავლობაში კოსმონავტებს

ეკიმები მუდმივად მეთვალყურეობენ და ნელინადმი 2-ჯერ სამედიცინო შემოწმებას გადიან.

რაკეტის სტარტისა და ხომალდის მიწაზე დაბრუნებისას წარმოქმნილ გადატვირთვებს კოსმოსში გამგზავრების მსურველებს სპეციალური ვარჯიშებით და ცენტრიფუგებით აჩვენებ. დიდი სისწრაფით, წროულად მზრუნავი ცენტრიფუგის კაბინაში სხვადასხვა ატმოსფერული წნევის, ტემპერატურის, ტინიანობისა და 30გ-მდე გადატვირთვის სიმულაცია შეიძლება.

კოსმონავტიკის გარიჟრაჟზე ადამიანებთან ერთად ხსეულზე მოქმედი დატვირთვების შესასწავლად მეცნიერები ცენტრიფუგებში მაიმუნებს სვამდნენ.

ღია კოსმოსში რეშაობისთვის კოსმონავტები მომზადებას სპეციალურ 12 მ-ის სიღრმის აუზში გადიან. ასეთი აუზები რუსულ „ზეზუნდ გარადლოკი“ და ამერიკულ ლინდენ ფონსონის სახელობის კოსმოსურ ცენტრშიც არის. წყალი დედამიწაზე ერთადერთი ადგილია, სადაც უწონობასთან მიახლოებული „გარემოს შექმნა“ შეიძლება. სკვანდრებსა და სრულ „კოსმოსურ ეკიპირებაში“ გამონყობი კოსმონავტებს სპეციალური აწითი აუზში ათავსებენ, რომლის ფსკერზეც კოსმოსური ხომალდებისა და ორბიტული სადგურების სექციების მაკეტებია. წყალქვეშ კოსმონავტებს პროფესიონალი მყვინთავეები ეხმარებიან. 3-4-საათიანი ვარჯიშის შემდეგ კოსმონავტი წონაში 2-3 კგ-ს იკლებს — წყალში მოძრაობა დიდ ფეიკულ დატვირთვას მოითხოვს, ამიტომაც მსგავსი სხვადასხვა კვირბში მხოლოდ 1-2-ჯერ ტარდება.

500 კმ-ის სიმაღლიდან დედამიწის დანახვის სიამოვნებამდე მომავალ კოსმონავტებს დიდი და რთული გზის გავლა უწევთ. თუმცა კოსმოსში მოგზაურობის მსურველთათვის უფრო მარტივი ვარიანტიც არსებობს. 25-27 მლნ დოლარის გადახდის შემთხვევაში თქვენ კოსმოსურ ტურისტად ქცევის შესაძლებლობა გეძლევათ. სპეციალურად ასეთი პირებისთვის რუსულ კოსმოსურ სააგენტოს 26-კვირიანი მომზადების კურსი აქვს შეუშავებული და ყოველმხრივი სამედიცინო, ფიზიკური (მათ შორის ტესტები ცენტრიფუგაზე) და ფსიქოლოგიური შემოწმების შემდეგ 12-14 დღით კოსმოსში გაფრენის შესაძლებლობა ეძლევა.

ალექსანდრა ავაძია

ღია კოსმოსში მუშაობისთვის კოსმონავტები მომზადებას სპეციალურ აუზში გადიან.

წყალი დედამიწაზე ერთადერთი ადგილია სადაც უწონობასთან მიახლოებული გარემოს შექმნა შეიძლება

იბკერიის უკანასკნელი ნაჟი

92 წლის ასაკში გარდაიცვალა იაკობის არმიის ჯარისკაცი, რომელიც კავიტულაციის შემდეგ მარცხს თითქმის საბი ათაული წელი არ ცნობდა.

2014 წლის 16 იანვარს ტოპიუს ერთ-ერთ საავადმყოფოში 92 წლის ასაკში იაკობის სამხედრო არმიის უმცროსი ლეიტენანტი პირმო იონეა გარდაიცვალა. მარალა, უზრალე და მთავრება, ამ ადამიანის სახელი იბკერის არმიის „გირა“ რომ იხმავს, მარალა მთავრება მხრის, პირმო ამ ადამიანს სწორედამ რომ იხმავს, მისი „სამხედრო საბრძოლო“ კი იხმავდა მანსაკურთხავს, მისი მხმავს, ვაჟ-პოტ, სადამ მხმავდა.

შეიძლება ითქვას, პირმო იონეა გარდაცვალებასთან ერთად მსოფლიო ისტორიის კიდევ ერთი თავი დაიხურა. ის იყო უკანასკნელი იმ რამდენიმე ათეული (შესაძლოა, ასეულები) იაკობის ჯარისკაციანი, რომლებიც 1945 წლის 2 სექტემბერს იაკობის კავიტულაციის შემდეგაც არ დაიარსებია.

მოტივი მათ განსხვავებული ჰქონდათ. ზოგს არ შეეძლო მარცხთან შეგუება, სხვები ერთგულნი რჩებოდნენ იმპერატორისთვის მიცემული ფიცისა. იყვნენ ისეთებიც, რომლებმაც არ იცოდნენ, რომ იმი დასრულდა... ასეთი მებრძოლების ზუსტი რაოდენობა, რომლებსაც „ძანრიუს“ (იაკობის ენაზე „დარჩენილი“) უწოდებდნენ, უცნობია... მათი უმრავლესობა წყნარ ოკეანეში მიმდინეულ კუნძულებზე მიშვილს, ავადმყოფობას თუ ნადირს ემსხვერპლა.

აი, ფაქტებიც: რეგული სოჭი ოკოი ამერიკელებს 1972 წლამდე კუნძულ გუამზე, ხაროში ემალეობდა, ტეროლ ნაკაბური კი ინდიური ზოურ კუნძულ მორტაის ჯუნგლს 1974 წლის დეკემბრამდე აფარებდა თავს. 1989 წელს, როდესაც მალაის კომუნისტებმა ხელისუფლებასთან შეიარაღებული დაპირისპირება შეწყვიტეს, მათთან ერთად იარაღი ორმა ყოფილმა იაკობელმა ჯარისკაცმაც დაყარა, რომელთა ნაამბობიდან ირკვევა, რომ კავიტულაციის შემდეგ ამ ქვეყნის ჯუნგლში იაკობის საიმპერატორო არმიის 200-მდე მებრძოლი აგრძელებდა პარტიზანულ ბრძოლას.

მაგრამ ჩვენი გმირის თავდადასავალი მარცხი განსაკუთრებულია და არა მხოლოდ იმის გამო, რომ მისთვის მეორე მსოფლიო ომი მხოლოდ 29 წლის შემდეგ — 1974 წელს დასრულდა. იონეამ, რომელიც ფილიპინების ერთ პატარა კუნძულზე, ჯუნგლს აფარებდა თავს, არ გატეხა იმპერატორისთვის მიცემული ფიცი — არ დაყარა იარაღი და ახად-გურბედა „იმპერიის მტრებს“ მანამ, სანამ პარტიზანული ბრძოლის შეწყვეტის ბრძანება ისევ იმპერატორისგან არ მიიღო. ამ ხნის განმავლობაში კი მან მოკლა 30-ზე მეტი და დაჭრა ასამდე სამოქალაქო და სამხედრო პირი. თავად კავიციტი მაგარი და ქარიხიტი მოუხელთებელი იყო — ერთხელ მსუსუქად დაიჭრა, ორჯერ კი ტემპერატურამ აუწია. ეს იყო დაჟი.

ფილიპინური კანონმდებლობით, მას სასიკვდილო განა-

ჩენი ელოდა, თუმცა ამ ქვეყნის ხელისუფლებამ გაითვალისწინა შემთხვევის განსაკუთრებულობა, იაკობის საგარეო საქმეთა სამინისტროს პეტრეცა და პარტიზანს სამშობლოში დაბრუნების ნება დართო.

პირმო იონეას თავდადასავლის მოყოლა 1942 წლის დეკემბრიდან უნდა დაიწყეთ, როდესაც 20 წლის არმიამ გაიწვიეს. უძველესი იაკობური ტრადიციებით აღზრდილი იონეასთვის იმპერატორი ღმერთის უტოლდებოდა, რომლის სამსახურში ყოფნა მისთვის უდიდესი პატივი იყო და რა გასაკვირა, რომ სამხედრო-სავალდებულო სამსახურის დასრულების შემდეგ სწავლა მუხრავთა სასწავლებელში განაგრძო. იქ მას საბრძოლო და პარტიზანული ომის წარმოების ხელშეწყობასთან ერთად, ისტორია და ფილოსოფიაც შეასწავლეს.

სანამ იონეა სწავლობდა, ფრონტზე იაკობის საქმეები სულ უფრო უკან მიდიოდა. თავდასხმას ვინ ჩივის, იმერიას უკვე თავის დაცვაც უჭირდა და ერთიმეორის მიყოლებით კარგავდა დაკავებულ ტერიტორიებს.

პირმო იონეა კავიტულაციის ცერემონიის დროს კუნძულ გუამზე, 1974 წლის მარტში

1944 წლის ოქტომბერში, როდესაც მოკავშირეებმა ფილიპინების გასათავისუფლებლად ოპერაცია დაიწყეს, იონო დეფრანსისპირა ზონაში დიფერსიების მოსაწყობად გაგზავნეს. მისი დისლოკაციის ადგილი მანლოს ყურისკენ მიმავალ სტრატეგიული მნიშვნელობის გზაზე მდებარე კუნძული ლუბანგზე გახდა.

მართალია, ამომავალი მზის ქვეყნის მადლობა უკვე ფერობდა ეკვატორზე, მაგრამ იონოდამ თავისი მეთაურისგან, იოსიმი ტანიგუტისგან ბოლომდე ბრძოლის ბრძანება მიიღო.

ეკრძალავთ ჰარაკირის გაკეთებას. შესაძლოა, სამი წლის შემდეგ, შესაძლოა – ხუთის, მაგრამ რაც უნდა მოხდეს, ჩვენ აქ მაინც დაგბრუნდებით და თქვენ დაგვაცხრებით”, — უთხრა მეთაურმა იონდას გამოთხოვებისას და კუნძული „ჩაბარა“.

1945 წლის 28 თებერვალს ლუბანგზე ამერიკელები გადაიხადნენ. იონოდამ კი სამ თანამებრძოლთან ერთად თავი ჯულნის შეფარა. მის ჯგუფში რიგითები: სიტი აკაცუ და კინსიტო კონტუკა, ასევე, კარალი სოიტი სიმადა იყვნენ.

იონდა და მისი თანამებრძოლები თავს გამოქვაბულებში აფარებდნენ, საკვებად კი იყენებდნენ ყველაფერს, რასაც ჯუნგლებში მოიხილავდნენ.

არც იფიქრო, რომ იონდა და მძანი მისი „ჭურში“ იხდნენ და ვერ იცებდნენ, თუ რა ხდებოდა კუნძულს მიღმა. ერთ-ერთი თავდასხმის დროს მათ რადიომიმღები იგდეს ხელთ, რომლის წყალობითაც მსოფლიოს ამბებს იცებდნენ.

დიფერსიებისა და მკვლელობების მოუხედავად, ფილიპინების ხელისუფლება არცთუ აქტიურად ცდილობდა იპოვნოთ იონო და მისი თანამებრძოლები. მას საზრუნავი სხვადასხვა ბეჭი ჰქონდა – კომუნისტების ჩრდილოეთის კუნძულებზე, მუსლიმანები კი – სამხრეთით. ამას გარდა, იონდას ორი თანამებრძოლი – სიმადა და კოტუკა პოლიციასთან შეტაკებისას, შესაბამისად, 1954 და 1972 წლებში დაიღუპნენ. აკაცუ ჯერ კიდევ 1949 წლის სექტემბერში ჩამოშორდა ჯგუფს, რ თვის შემდეგ კი ჩაბარდა ფილიპინელებს და საბოლოოდ სამშობლოში დაბრუნდა.

და ა, ერთ მშვენიერ დღესაც სუტუკი ჩაერინდა ლუბანგში და საკმაოდ სწრაფად შეძლო იონდასთან არათუ კონტაქტზე გასვლა, მასთან დამეგობრებაც კი.

როგორც ჩანს, ოფიცერი იმ დროისთვის უკვე შეგუებული იყო იაპონიის მარცხს, თუმცა სტუმრის აცნობა, რომ არ შეწყვეტდა წინააღმდეგობას მანამ, სანამ უმალესი მთავარსარდლისგან ბრძანებას არ მიიღებდა. იაპონიის ხელისუფ-

ლებსაც სხვა არაფერი დარჩენოდა – მოიხიეს ტანიგუტის, რომელმაც იონდას 1974 წლის მარტში საბრძოლო მოქმედებების შეწყვეტის შესახებ იმპერატორის ბრძანება პირადად წარუდგინა. მაშინდა დახვდა უმცროსი ლეიტენანტი და ფილიპინების მამობილ პრეზიდენტს, ფერდინანდ მარკოსს პირადად ჩაბარდა ტყვედ, რომელსაც კაპიტულაციის ნიშნად გადასცა კიდევ თავისი სამურის ხმალი. ამას გარდა, იონოდამ ჩაბარა შაშხანა, 500 ტყვია და რამდენიმე ხელუწყობარა. ხმალი იონდას მოვიანებით უკან დაუბრუნეს — შეწყალეების ნიშნად.

ჰიროო იონდა სამშობლოში დაბრუნდა, მაგრამ იაპონიაში ფემბოკიდებული ცხოვრების დასავლური ტიპი მისთვის უცხი აღმოჩნდა. ამბობენ, რომ პოლიტიკოსები მას პარლამენტის დეპუტატობასაც სთავაზობდნენ, მაგრამ ყოფილმა სენატორმა ბრაზილიაში გაცლა ამჯობინა, სადაც ტრადიციული ფასულოების მიმდევარი, საკმაოდ დიდი იაპონური სათვისტომო ევლუბოდა. სამხრეთ ამერიკაში იონდა დეკორინდა, დასახლდა რანჩოში და ფერმერი გახდა.

1984 წელს იონდა კვლავ დაბრუნდა იაპონიაში, სადაც ახალგაზრდებისთვის საზაფხულო ბანაკი „უნუნების სკოლა“ დააარსა. იქ მსურველებს ექსტრემალურ პრობლემებს არსებობისთვის ბრძოლას ასწავლიდა. ამას გარდა, კითხულობდა ლექციებს უნივერსიტეტებში.

სიცოცხლის ბოლო წლები ჰიროო იონოდამ ორ ქვეყანაში – იაპონიასა და ბრაზილიაში გაატარა. იონოდამ გამოცხადებულ ნიჭს მთელი მსოფლიო ომის ისტორიაზე. მათგან ყველაზე ცნობილი მისი მსტუმროვანია, სათაურით: „არ დანდებ: ჩემი ოცდაათწლიანი ომი“, რაშიც მან 160 ათასი აშშ დოლარი მიიღო ჰონორარად.

„არ ვიფიქრო, რომ ეს სამი ათეული წელიწადი ტყუილად დავკარგე. რომ არა კუნძულზე მიღებული გამოცდილება, რას გავაკეთებდი ახლა?“ — უთქვამს ერთხელაც ღრმა სიბერეში იონდას – კაცს, რომელიც თავის სიცოცხლეში ორჯერ არ მოიქცა ისე, როგორც ყველა და ნაკიდა ღინების საპირისპიროდ: ერთხელ, როდესაც 30 წელიწადი მარტომ იბრძოლა, მეორედ კი, როდესაც სამშობლოში დაბრუნებულმა ეროვნული გამირის წოდებაზე თქვა უარი.

თუმცა, ფაქტია, ჰიროო იონდა მაინც დარჩა ერთ-ერთი ამოუცნობი იაპონურ ფენომენად, ლეგენდად, გენებად, გმიროდ.

გალა უზარიძე

სამშობლოში დაბრუნებული ჰიროო იონდა ტოკიოს აეროპორტში თანამემამულეებს ესალმება. 1974 წლის 12 მარტი

ჰიროო იონდა სიცოცხლის ბოლო წლებში

რას იხვრიან „მეხუთე ელემენტში“

ჯერ კიდევ 1997 წელს გამოიღო ფანტასტიკური მსაფრთხევებთან მხატვრულ ფილმს „მეხუთე ელემენტს“ ერთიანი ტელეპროექტი დაეკავა ხინაიფ ურეზერტ, რადგან დღევანდელი ჯესონის ეს საოცარი ფილმი მოკლედ იქნება კლდე დიდ ინტერესს იწარმოებს. „მეხუთე ელემენტში“, როგორც ფანტასტიკური ფილმი, რომელიც მოედინება XXI საუკუნეში უფარდებდა, გამოყენებული ის შეარაღების სახეობები, რომელიც ამოცნობა თითქმის შეუძლებელია.

„თითქმის“ იმიტომ, რომ დეტალური დაცვირების შემდეგ მიყვებილი შინჯ შეიძლება მიხედვს, თუ რა იარაღი იცავს თავს შროეს უაღისინ გმირი კორბენ დალასი, რა პისტოლეტი მოუღერა მუშაობისბედი კონცის გამო მეუბნენ ელემენტმა“ — ლილენ (მილა იოლიენმა) კორბენს და რა პასიკრება“ იარაღის მიცემას ითხოვენ სამხელე უცხოლანბედი მანგალარები დედამანის ინტერესების ფულზე გამოყველი უმანველ ზორგბანგს.

სამხრეთაფრიკელი ნატიკიანე ატტომბტორი პისტოლეტი Morse D1 „მეხუთე ელემენტში“ აქვია წე გროფდინგის სუპერმარკად რქვა, რისთვისაც ფილმის გადაღების წინ სპეციალისტებმა ის შეამტყდა „პისტოლეტი“ გადააკეთეს უფრო სწორად კი დამატებითი ასესურების დაცვებით სცადეს პისტოლეტი მართლაც დამსგავსებოდა მონტელის იარაღს

განწილ ზორი ამ უნიკალურ იარაღს, რომლისაც ტვიფის სროლის გადა, ცეცხლის გამოფრქვევა, რაცეცხის გამოება, მათის ეტეორენა, მონინაღმეცვის გაყარვა შეუძლია, მანკლორესს სივცა ზიბს, თუეუცა უშლავს წაიღი ლილასის დანამწელებას, რასაც ენობისმოყვარე უცხოლანბეტლის ეცელებსა მოკეება. როგორც არკვევა, ეს „უაღისინი“ იარაღი თორმე არე მტორ არე ნაკლები, სასესოთა მოკლელლიანი „კაბანიკობის“ — AKC-74Y- ის ბაზე შე უნევილი ფილმის რეგისირის დეკლები

კოსმოპორტში, მას შემდეგ, რაც მან სახეშეცვლილი მანგალორები აღმოაჩინეს, ერთ-ერთი მათგანი ავტომატურ ცეცხლს Callio-ს ტიპის პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევით ახსნის. ეს იარაღი ფილმში ნაკლებად არის შენიღბული, შეიძლება იმიტომ, რომ ისედაც ეგზოტიკურ პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევს ბევრი მაყურებელი ვერც ამოიცნობდა

შეიარაღებული მძარცველი კორპენ დალას სახლში თავს დაადგება, თუმცა ბრუს უილისის გმირი მას კუდიტ ქეას ასროლინებს. მისი ფანტასტიკური ფორმის იარაღი, რომელსაც გვერდებზე „კალამნიკოსის“ ორი მჭიდი აქვს, პოლიონური ერთმუხტაიანი 40 მმ კალიბრის კუმპარსატყორცნი WZ.83 Pallad D-ის შენიღბული მოდელია

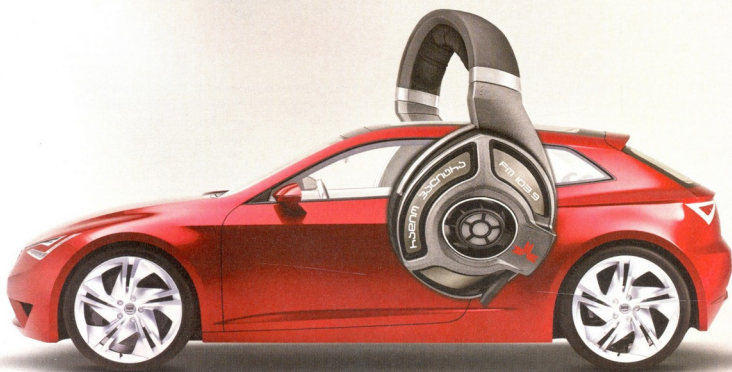
მანგალორები კოსმოსურ მფრინავ სასტუმროში ნამდვილ ომს აჩაღებენ და საარტილერიო-სარაკეტო ზორბლებთან დანადგარსაც კი იყენებენ, რომელიც სხვა არაფერია, თუ არა ცნობილი ამერიკული მსხვილკალიბრის ტყვიამფრქვევ M2 „ბრაუნინგის“ ფანტაზიით შექმნილი ვარიანტი

რადიო კალიტრა
FM 103.9

შენი სანდო თანამგზავრი

ესაა უნდა ვთქვათ

1	2	3	4		5	6	7
8				8		9	
10				12	13	14	15
16						17	
				18			
21	22	23		19	20	14	24
				27		28	
29						30	
31						32	
33				21		34	

თარაზული: 1. XVIII-XIX საუკუნეებში სამხრეთ იტალიური საიდუმლო ბანდიტური ორგანიზაცია; 5. აშშ-ის შტატი; 8. ქალაქი ანგოლაში; 9. ამერიკელი ბიზნესმენი Trump Organization-ის პრეზიდენტი; 10. სამხედრო ხომალდების, თვითმფრინავების ან ტანკების დიდი შენაერთი; 11. ძველი ბერძნული სახელმწიფო; 12. იამას ხელისუფლება; 16. ცხენის კისრის დასასრული ბეტყების თეთანი; 17. მიმღებ-გადამცემი მოძრავი რადიოსადგური; 18. შუა საუკუნეების დას. ევროპაში ვასალური ხელშეკრულების დადების ერთ-ერთი ცერემონია; 19. სამხედრო-სამეცნიერო ტექნიკური ცენტრი; 21. ამერიკული რევოლვერი; 24. საჯარისო დანაყოფი; 27. პოლიციის საბჭოური სახელი; 29. მითა სისტემა ევროპაში; 30. მონინალმდების ზურგში განხორციელებული შეჭრა; 31. ტრაგედიის „ამაზა“; 32. ნარნერიანი ქვის ფილა; 33. XIX საუკუნის კავკასიაში და თურქეთთან ომების მონაწილე რუსი გენერალი; 34. დაბალი დიპლომატიური დარგი.

შპეული: 2. უმაღლესი სამხედრო-საზღვაო ნოდება; 3. სამარ მოქმედებათა ერთობლიობა; 4. კახეთის ჯარის უფროსი; 5. ადამიანი, რომელიც საჯაროდ ასრულებს ხელოვნების ნაწარმოებს; 6. საქართველოს თავდაცვის მინისტრი; 7. ოფიცის ნოდება; 13. უმაღლესი თანამდებობის პირი ფრანკთა სახელმწიფოში; 14. I მსოფლიო ომის სახელგანთქმული შპონი ქალი; 15. ძლიერი ასაფეთქებელი ნივთიერება; 20. გასაყიდი საქონელი; 22. სვეტის ფორმის ძეგლი; 23. საბჭოური პისტოლეტი; 25. მტაცებელი ფრინველი; 26. იაპონელი მფრინავი — თვითმკვლელები; 27. ბერძნულ მითებში ბედისწერის ქალმერთები; 28. ერთი სახელმწიფოს თავდასხმა მეორეზე დაპყრობის მიზნით.

წინა ნომერში გამოქვეყნებული პროსპექტის პასუხები:

თარაზული: 1. შტატი; 4. პორტი; 7. რბილი; 8. ტოკაი; 9. დიდორი; 10. ნემსი; 11. იკარუსი; 15. „ნიონა“; 16. ლიბია; 17. ურიკა; 18. „ლაკე“; 20. კოლტი; 23. ტანკი; 26. ტირანა; 28. არმადა; 29. იტალია; 30. ოცუელი; 31. ამირანი; 32. თამარი; 33. ოლივერ.

შეუღლად: 1. შერიდანი; 2. აპორადი; 3. ივანოვი; 4. პატენტ; 5. რიკოშეტი; 6. იდილიური; 12. კამუფლაჟი; 13. რიგი; 14. სტრატეგია; 19. კუბა; 21. ოპერაცია; 22. ტულა; 24. ალფა; 25. კამიკაძე; 26. ტრასირი; 27. მიკაელა.

პისტოლეტები... გასაჩინებლად

ბინდათ ხშირად და იაფად ივარჯიშოთ სროლაში? — ამერიკული DEFENDER-ები თქვენს განკარგულებაში!

Plinking-ი ამერიკული ჟარგონით სპორტულ-გასართობ სროლას ნიშნავს და ამ უზარმაზარ სახელმწიფოში მილიონობით ადამიანი უქმეებზე სწორედ მიზანში სროლით ერთობა.

ამერიკულ საიარაღო ბაზარზე მრავალი სახეობის ცეცხლსასროლი იარაღი იყიდება პლინკინგის მოყვარულთათვის, რომელთა სიას ბოლო დროს საიარაღო კომპანია Masterpiece Arms-ის თვითდამტენი MPA Defender-ის პისტოლეტების მთელი „არმია“ შეემატა.

ამ ფირმამ პისტოლეტის საფუძვლად ცნობილი კომპაქტური პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი Ingram-ი

აიღო. ის გასული საუკუნის ბოლოს ზოგიერთი ქვეყნის, მათ შორის აშშ-ის, ისრაელის, ტაივანისა და იაპონიის სპეცდანიშნულების დანაყოფების შეიარაღებაში იყო.

Ingram-ი სროლის ზემალაღი ტემპით გამოირ-

ჩვენში დღესაც: თვითდამტენი პისტოლეტი MPA Defender-ი მოდიფიკაციების მიხედვით 1,3-დან 1,7 კგ-მდე იწონის. მისი სიგრძეც 204-დან 302 მმ-მდეა და დამოკიდებულია, კონკრეტულ მოდელს რა სიგრძის ლულა უყენია. ლულის სიგრძე შეიძლება 89-დან 204 მმ-მდე იცვლებოდეს, ხოლო კარაბინს 410 მმ სიგრძის ლულა აქვს. პისტოლეტზე სამი სახის მჭიდის დაყენება შეიძლება — 20, 30 და 32-ვაზნაანის.

მონადირეებს 41 სმ სიგრძის ლულაიანი „დეფენდერების“ შექმნა შეუძლიათ

ჩვეა — წუთში 1200-მდე გასროლა, რაც, რა თქმა უნდა, დადებითად არ მოქმედებს სროლის სიზუსტეზე, თუმცა პოლიველურმა მძაფრსიუჟეტიანმა ფილმებმა, სადაც კინოგმირი ერთი ჯერით ანადგურებს მონინალმდეგის მთელ რაზმს, Ingram-ს მასეში პოპულარობა მოუტანა.

შეიძლება სწორედ ეს პოპულარობაც გახდა იმის მიზეზი, რომ პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევ Ingram-ის ბაზაზე ზემოხსენებულმა ამერიკულმა საიარაღო ფირმამ თვითდამტენი პისტოლეტ Defender-ის სხვადასხვა მოდიფიკაცია შექმნა. ვისაც პოლიველური მძაფრსიუჟეტიანი ფილმების ნახვის შემდეგ „ცეცხლისმფრქვეველი“ Ingram-ის მაშინვე შექმნა სურდა, მაგრამ კანონი უკრძალავდა ავტომატური ჯერით მსროლელი პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევის შექმნას, იარაღის მალაზიებში სთავაზობდნენ იმავე ფორმის, ოღონდ ნახევრად ავტომატურ Defender-ებს.

ბიზნესმენებმა გაითვალისწინეს ამერიკული იარაღის ბაზრის მოთხოვნები და მსურველს „დეფენდერის“ ათამდე მოდელი შესთავაზეს, რომლებიც სამ პოპულარულ კალიბრზე: 9X19Para, .45ACP და 5.7X28FN-ზე იყო გათვლილი.

მეორე კომერციული გათვლა კი ფასი გახლდათ — „დეფენდერი“ 20%-ით ნაკლები ღირდა, ვიდრე Glock17, ხოლო 5,7 მმ-იანი „დეფენდერი“ ორჯერ იაფი ღირს იმავე კალიბრის FN Five-Seven-ზე.

„დეფენდერის“ მწარმოებლებმა არც მონადირეებს დასწყვიტეს გული და მათ შესთავაზეს 41 სმ-მდე დაგრძელებულლულიანი კარაბინი, რომლითაც გარეულ ცხოველებზე ნადირობა შეიძლება.

ირაკლი ალადაშვილი

Defender-ის პისტოლეტი არა მარტო გასართობი სროლებითვის გამოდგება, მრავალჯინიანი მჭიდის წყალობით ეს პისტოლეტი სახლის საუკეთესო დამცველიც არის

რით არ ჰვავს თავმოშონე სპეცრაზმეის იარაღს?!

6131/4

უჩინებელი

MPA DEFENDER

ISSN 1987-5061

